

OPZIJ

NR.5 • 2017 • 45 ste JAARGANG • € 5,99 FEMINISTISCH MAANDBLAD 4.0

KARIN SLAUGHTER

ROADTRIPPING

HULP & HOOP

NOORD-IRAK

ROOS SCHLIKKER

BOEKJE, ROOSJE, FEEST

EN NATUURLIJK

HET MANIFEST

JANINE ABBRING
ZOMERGASTE

NIET BANG VOOR BAGGER

#AUSTRIANTIME

het 'één met
de natuur'
gevoel

 Oostenrijk
uitpakken
en meer beleven

Ervaar het hele verhaal:
austria.info/austriantime-story

OPZIJ

NR.6 • 2017 • 45 ste JAARGANG • € 5,99
FEMINISTISCH MAANDBLAD 4.0

KLANTENSERVICE

Op opzij.nl/abbonementen kunt u zelf een abonnement nemen. Voor contact over abonnementen, bestellingen, wijzigingen en vragen kunt u mailen naar abbonementen@opzij.nl. Een jaarabonnement kost € 55,99 voor 10 nummers.

COLOFON

Redactieadres
Haagweg 4-H1,
2311 AA Leiden
redactie@opzij.nl

HOOFDREDACTEUR Marianne Verhoeven
(vanaf 18 juni 2017)

EINDREDACTIE Marleen Hogendoorn
VORMGEVING Emmely Pardon

MEDEWERKERS

Erzsó Alföldy, Julie Blik, Branded Cinema, Marc Brestler, Asha ten Broeke, Corbino, Sofie van den Enk, Claudi Kessels, Vivian de Gier, Nico Hofstra, Lucette Mascini, Sue O'Connor, Alies Pegtel, Rose Raaijmakers, Astrid Postma-Smeets, Mijke van Sanden, Jana Simmelink, Sheila Sitalsing, Fieke Tissink, Martine de Vente, Renate van der Zee.

DIRECTEUR/UITGEVER Hans van Brussel

DISTRIBUTIE Aldipress
DRUK HaboDaCosta

COPYRIGHT

Niets uit deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden overgenomen zonder voorafgaande toestemming van de auteurs of rechthebbenden.

De uitgever is niet aansprakelijk voor schade als gevolg van druk- en zetfouten. De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten van de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Zij die menen nog zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich wenden tot de uitgever.

ABONNEMENTEN

Een abonnement wordt tot wederopzegging aangegaan, tenzij anders vermeld. **Opzeggingen** kunnen **UITSLUITEND** schriftelijk worden doorgegeven, **per post** naar Opzij B.V., Abonnementenservice, Haagweg 4-H1, 2311 AA LEIDEN of **per email** naar abbonementen@opzij.nl.

PERSOONSgegevens

We maken u erop attent dat aan ons verstrekte persoonsgegevens zoals naam, (e-mail)adres en telefoonnummers worden opgenomen in het gegevensbestand van Opzij B.V.. Dit bestand is aangemeld bij het College bescherming persoonsgegevens door Opzij B.V., de verantwoordelijke voor uw gegevens. Uw persoonsgegevens worden gebruikt voor onze abonnementenadministratie, voor de uitvoering van met ons gesloten overeenkomsten en om u op de hoogte te houden van interessante informatie en aanbiedingen van producten en diensten, eventueel ook na beëindiging van uw abonnement.

UITGELICHT

JULIE BLIK

Julie fotografeert inmiddels zo'n dertig jaar. Ze begon als reisfotograaf, nu heeft ze haar projecten in Nederland en fotografeert ze mensen die later onder meer bij huwelijken en events. En, bijzonder: bij uitvaarten en mensen die ziek zijn en weten dat ze dood gaan. Dat is heftig, maar mooi en dankbaar om te doen. Ook heeft ze samen met romanschrijfster Ariëlle Kornmehl het project *FACESTORIES*. "Iedere zondagavond stipt om 20.00 uur zetten we een bijzonder portret op Facebook."

ERZSÓ ALFÖLDY

Journaliste Erzsó Alföldy is verantwoordelijk voor het artikel van Hoogleraar Vaderschap Renske Keizer. Het viel Erzsó op dat vrouwen nog flink ondervertegenwoordigd zijn in de wetenschap. Er is nog heel wat werk aan de winkel. Daarom maakt ze voor OPZIJ een serie portretten van opvallende vrouwelijke hoogleraren.

Feminisme 4.0

Het maandblad OPZIJ beleeft onder een nieuwe uitgever met ingang van dit juni-nummer een nieuwe start. We winden er geen doekjes om: dat was hard nodig want het gaat al geruime tijd niet goed genoeg met OPZIJ. Met een grotendeels vernieuwde redactie en formule hopen we ons lezerspubliek weer te kunnen uitbreiden. In dit nummer is er al een aantal aanpassingen gedaan aan de inhoud.

Dat is altijd behoedzaam werken: het goede behouden en met beleid vernieuwingen doorvoeren. Zonder dat er sprake is van een nieuwe vormgeving, hebben we daarbinnen toch de nodige aanpassingen gedaan om het mooie beeld en de fotografie meer tot zijn recht te laten komen. In het dubbeldikke zomernummer dat 6 juli verschijnt, zullen deze veranderingen nog meer zichtbaar zijn dan nu. Kennelijk viel, zoals een oud-bestuurslid ook opmerkte, het lezen van OPZIJ zo langzamerhand onder het kopje 'werken'. Ons streven is dat

we met een stevige inhoud OPZIJ ook weer naar het kopje 'plezier' brengen. Om met Bram Bakker te spreken bij het maken van de interviewafspraken, zie vanaf pagina 94, "OPZIJ is nu harder nodig dan ooit, zeker met de nieuwe lichte jonge feministes en de politieke agenda." Daarom OPZIJ, feministisch maandblad 4.0. De redactie is benieuwd naar jullie ervaringen, laat het ons weten. Voor nu, veel plezier met deze OPZIJ met Janine, Roos (2x), Caroline, Ruth, Karin en al het andere.

De redactie

Speakers Academy
BRINGING KNOWLEDGE TO THE WORLD

Bestel de jubileumuitgave van ACADEMY® Magazine 2017
(er zijn geen kosten aan verbonden)

magazine@speakersacademy.nl

Inspirerende sprekers en dagvoorzitters boekt u bij Europa's grootste sprekersinstituut

speakersacademy.nl | 010-4333322

'It's a movement, darling'

Mensen

- 16 **OPEN DOEK**
Roos Vermeij
- 20 **COVERINTERVIEW**
Janine Abbring
- 42 **VAKVROUW**
Caroline Pietermaat
- 46 **INTERVIEW**
Roadtripping met Karin Slaughter
- 94 **MAN OVER VROUW**
Psychiater Bram Bakker
- 99 **OPHEMELEN**
Dora Polenaar

Kunst & cultuur

- 72 **INTERVIEW**
Roos Schlikker
- 76 **BOEKEN**
- 79 **FILM&TV**
- 80 **TENTOONSTELLING**
- 82 **PODIUM**
- 84 **VAN OPZIJ**
Ruth Mackenzie
- 88 **OP REIS**
Atlanta

Maatschappij & Wetenschap

- 08 **SAY WHAT?**
- 11 **CLAUDI'S KOPSTOOT**
- 12 **ONZE WERELD**
Opmerkelijk nieuws
- 32 **HULP & HOOP**
Reportage uit Noord-Irak
- 56 **VROUW IN DE WETENSCHAP**
Renske Keizer
- 66 **VOEDINGSWETENSCHAP**
Spoedcursus

Columns

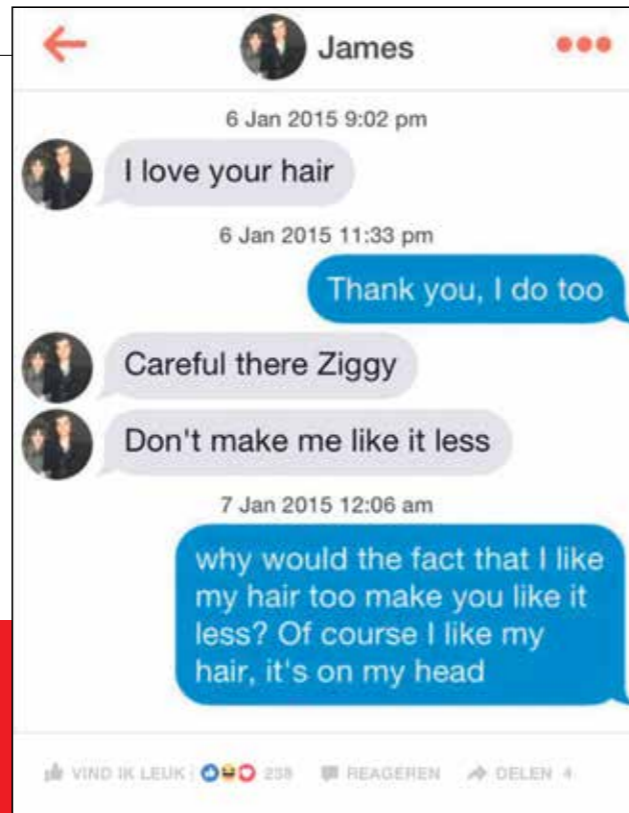
- 05 **EDITORIAL**
- 15 **SOFIE VAN DEN ENK**
- 19 **ASHA TEN BROEKE**
- 31 **SHEILA SITALSING**
- 65 **KARIN LOOHUIS EN ANGÉLIQUE HEEMELS**

Service

- 03 **COLOFON**
- 93 **ABONNEE WORDEN**
- 98 **SHOPPING**

Ido TOO

Wat als je nou eens niet met een 'dank je' gevolgd door blozende smileys reageert op een online compliment van man? Schrijfster, maatschappelijk werkster en activist Feminista Jones waagde zich aan dit sociale experiment. "Piss a man off today: Tell him you agree with his compliment of you". De reacties van de mannen spreken voor zich.

SAY WHAT?

+4

Hogeschool Utrecht heeft haar bestaande kenniscentra omgevormd, passend bij het nieuwe profiel van de HU: kwaliteit van leven in een stedelijke omgeving. De vier nieuwe kenniscentra zijn erop gericht om via onderlinge professionele samenwerking binnen en buiten de hogeschool met praktijkgericht onderzoek het onderwijs te vernieuwen en oplossingen te bieden voor maatschappelijke vraagstukken. De Hogeschool benoemt vier vrouwelijke lectoren tot directeur van vier nieuwe kenniscentra, namelijk: Elly de Bruijn (Kenniscentrum Leren en Innoveren), Lia van Doorn (Kenniscentrum Sociale Innovatie), Cyrille Krul (Kenniscentrum Gezond en Duurzaam Leven) en Gerrita van der Veen (Kenniscentrum Economisch Sterke en Creatieve Stad).

NO Dinner Club

De verfilming van Saskia Noorts boek *De Eetclub* op het European Film Festival is gecancelld door de Oegandese Media Council. De naaktscenes, het alcoholgebruik, schelden en geweld stelt de Council niet op prijs. "Steamy sex scenes, smoking especially by women and the f-word and 'basterds' are used several times" lezen we in het commentaar. De Nederlandse ambassade in Oeganda betreurt deze beslissing en trekt zich daarom terug als partner van het festival.

Boobies!

Suske en Wiske gaan met de tijd mee. Het bekende Belgische stripduo is inmiddels ruim 70 jaar oud en was toe aan een metamorfose. Zo draagt Suske nu een hippe skinny jeans met sneakers. Het is vooral Wiske die is veranderd: ze heeft borsten gekregen, meisjesachtige vormen en een minder 'playmobil poppetje-achtig' kapsel. Wij vinden het prima, zolang ze maar geen meisjesstring van de Hema draagt...

€75.000

boete en/of een celstraf van zes maanden riskeren werkgevers die niet controleren of de modellen die meedoen aan hun modeshows of fotoshoots beschikken over een doktersverklaring. In Frankrijk moeten magere modellen voortaan beschikken over een verklaring van de dokter waarin staat dat ze gezond genoeg zijn om hun werk te doen. Dat heeft de Franse regering afgelopen maand besloten. De wet is bedoeld om gevaarlijk ondergewicht te voorkomen bij jongeren die zich spiegelen aan dit controversiële schoonheidsideaal.

To vlog OR NOT to vlog...

Een echtpaar uit Amerika dreigt de voogdij over twee van hun vijf kinderen te verliezen vanwege treiterende vlogs die ze op YouTube plaatsen. In de sadistische filmpjes van Michael en Heather Martin worden de kinderen uitgescholden, wordt er speelgoed kapotgeslagen en wordt er verteld dat ze zijn geadopteerd. Het echtpaar Martin verdient hiermee jaarlijks tussen de €185.000 en €320.000 op het kanaal DaddyOFive. Ze hebben inmiddels al hun vlogs verwijderd en een filmpje geüpload waarin ze hun spijt betuigen.

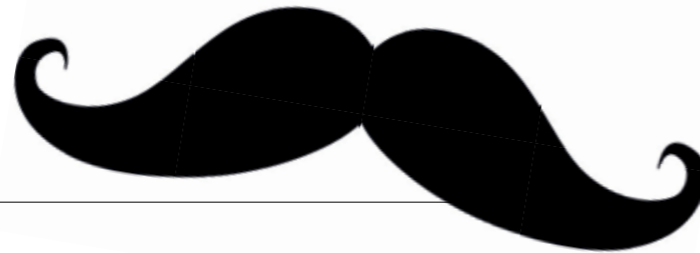
ILLUSTRATIE WPG UITGEVERS BELGIE

80

uur werkstraf heeft de maker van het 'Oh Sylvana'-filmpje gekregen. In het filmpje zag je het gezicht van Simons geplakt op de lichamen van opgehangen donkere Amerikanen. "De video is weerzinwekkend en heeft veel beroering veroorzaakt in de Nederlandse samenleving", aldus de rechter. De straf komt overeen met de eis.

MISTER!

Bij de Amstel Gold Race in april waren er voor het eerst rondemisters die de winnaressen van de ladies edition feliciteerden en zoenden. Als een man een wielrenwedstrijd wint, staan er twee hooggehakte dames klaar om de winnaar te feliciteren. Bij vrouwenraces is dat ook zo. Volgens de koersorganisatie verdient het vrouwenwielrennen een gelijkwaardige versie van de wedstrijd voor mannen. Er reageerden zo'n twintigduizend mannen op de oproep van de wielerronde. Eisen waren simpel volgens koersdirecteur en oud-kampioen Leontien van Moorsel: "Gewoon een sportieve, lekkere vent." Twee mannen werden uiteindelijk gekozen om hun debuut als rondemister te maken. Het is niet bekend of wielerrondes vaker gebruik gaan maken van de mannen.

Fashion & faith

Er bestonden al Barbies in verschillende kleurtjes, maar nu zien we het poppetje ook met een hoofddoek. De 24-jarige Haneefah Adam uit Nigeria miste een Islamitische barbiepop in de collectie van Mattel, en ontwierp daarom zelf maar stijlvolle kleding mét hoofddoekje. "Fashion with faith", noemt de ontwerpster het. Op Instagram heeft @Hijarbie bijna tachtigduizend volgers.

De anonieme reaguurder heeft een papadag.

Opmerkelijk nieuws afgelopen maand.

Italië

Het Italiaanse parlement debatteert over een wet die ongestelde vrouwen recht geeft op verlof: **menstruatieverlof**. Vrouwen zouden dan drie dagen per maand verlof kunnen opnemen bij hevige pijn. Daar is wel een verklaring van de dokter voor nodig. Indonesië kent het verlof ook. Daar hadden vrouwen sinds 1948 recht op twee dagen betaald menstruatieverlof per maand. In 2003 werd de wet aangepast waardoor de doorbetaling niet meer verplicht werd. Een gevolg daarvan is dat vrouwen het verlof bijna niet meer opnemen. Ze moeten namelijk bewijzen aan hun leidinggevende dat ze echt menstrueren, en tja, dat kan nou eenmaal erg ongemakkelijk zijn.

Amerika

Rapster Nicki Minaj betaalt leningen van studenten af. Wat op Twitter begon als een wedstrijdje toegangskaarten weggeven, eindigde in iets heel anders. "Laat me zien dat je goede cijfers haalt en ik betaal je lesgeld", twitterde ze naar een fan die vroeg of ze zijn schoolgeld wilde betalen in plaats van een toegangskaart. "This makes me so happy", schrijft de rapster bij een lijstje van **afbetaalde** leningen. Ze geeft aan binnenkort nog meer leningen te betalen en een goed doel te lanceren voor studentenleningen en collegegeld.

Cuba

Zo'n duizend homo's en lesbiennes hebben afgelopen maand in de Cubaanse hoofdstad Havana gedemonstreerd voor gelijke rechten en tegen homofobie. De Gay Pride-optocht werd aangevoerd door Mariela Castro, dat is inderdaad de dochter van president Raul Castro. Ze is directeur van het Nationale Centrum voor Seksuele Educatie en een bekende activiste. De regering van haar oom Fidel vond homoseksuelen niet **revolutionair**, maar inmiddels staan de rechten voor homoseksuelen wel op de politieke agenda. Het is de tiende keer dat de kleurrijke stoet door de straten van Havana liep.

en creativiteit kunnen de Fransen zich b...
e president. Zondag trad Macron aan en:

Frankrijk

Frankrijk heeft een nieuwe president: Emmanuel Macron. Afgelopen maand was de officiële beëdiging. Kort nadat hij de presidentsverkiezingen had gewonnen, zei Macron dat hij een brede ministersploeg wilde met een gelijk aantal mannen en vrouwen. Daar heeft hij zich aan gehouden, want de ministerploeg bestaat precies voor de **helft** uit vrouwen. Een goede zaak, waar ons land van kan leren. De Volkskrant merkte overigens op in het artikel over de beëdiging van Macron dat zijn vrouw Brigitte in een 'geleend pakje van Vuitton' liep. Wat Macron zelf droeg weten we nog steeds niet.

Saudi Arabië

Saudi-Arabië staat nou niet echt bekend om z'n vrouwenrechten. Vrouwen mogen daar immers niet autorijden en niet zonder **begeleiding** van een man over straat. *To say the least*. Toch werd de golfstaat toegelaten in de VN-commissie voor vrouwenrechten. Hoe dat kon? Door België. De Belgische minister van Buitenlandse Zaken Didier Reynders liet instemmen met het besluit, maar bij nader inzien zat het hem toch niet zo lekker dat een vrouwonvriendelijk land als Saudi-Arabië andere landen nu op tekortkomingen op dat gebied moet gaan wijzen. Reynders heeft inmiddels zijn excuses aangeboden in het parlement.

Nederland

Het is hoog tijd voor een nieuwe opvatting van ouderdom, vindt feministe, sociologe en oprichter van OPZIJ Hedy d'Ancona. Onder de titel 'Er is een land waar ouderen willen wonen' hield zij op 28 mei de Socrateslezing van het Humanistisch Verbond waarin ze een vurig betoog hield voor emancipatie van ouderen en een zinvol leven in alle fasen. In een tijd waar ouderen politiek-maatschappelijk soms voornamelijk worden gezien als lastposten en zorginstellingen vaak negatief in het nieuws zijn, is een nieuwe visie op die fase van het leven, ouderen en ouderenzorg hard nodig, aldus d'Ancona. "Zelfontplooiing en zelfbeschikking zijn kenmerkend voor emancipatie en dat moet ook gelden voor ons; weg met de **betutteling!**". D'Ancona, zelf 79 jaar, is natuurlijk zelf het levende bewijs van een zinvol leven in alle fasen.

Kenia

Demissionair minister Lilianne Ploumen (Ontwikkelings-samenwerking, PvdA) bezocht medio mei in Kenia verscheidene organisaties die zich met behulp van internationale steun bezighouden met het uitvoeren van abortus of informatie geven. Zij deed dit om aandacht te vragen voor de internationale groep She Decides, die zij begin dit jaar oprichtte als tegenbeweging tegen Trump, die deze organisaties zo'n zeshonderd miljoen dollar steun

ontzegde. Hoe wrang dat juist toen zij in Kenia verbleef er berichten doorkwamen dat de stopzetting van subsidie vanuit Amerika nog veel omvangrijker lijkt te worden en dat nu zelfs het geven van voorlichting over HIV/Aids niet meer mag rekenen op steun. Enig lichtpuntje voor Ploumen en dus ook voor **She Decides** is dat tijdens haar verblijf de coalitievorming in Nederland stukliep. Kan ze als minister nog een flink aantal maanden actievoeren.

De Filipijnen

De Filipijnse regering heeft half mei laten weten niet langer prijs te stellen op nieuwe EU-subsidies. Dat betekent dat zo'n 250 miljoen euro aan steun komt te vervallen. Deze subsidie was voornamelijk bedoeld voor een andere, lees Europese, aanpak van het Filipijnse drugsprobleem voor de arme moslimgemeenschappen in de roerige regio's. President Duterte vindt dat Europa zich vooral met zichzelf moet bezighouden in plaats van **'idiote'** programma's in zijn land van de grond te krijgen. Een houding die hij zich kennelijk wat makkelijker kan permitteren nu China miljarden investeert in diverse infrastructuurprojecten in de Filipijnen.

Duitsland

Koningin Máxima en Ivanka Trump spraken op de de Women20 Summit van de G20 in Berlijn over de rechten van vrouwen. Máxima sprak over microkredieten en Ivanka over vrouwelijk ondernemerschap. Voor Trump was het haar eerste buitenlandse optreden sinds haar aanstelling als adviseur van het Witte Huis. Op de Summit spraken verder nog de Duitse Bondskanselier Angela Merkel en Christine Lagarde, directeur van het IMF. Maxima en Ivanka verklaarden officieel na afloop **feminist** te zijn.

FOTO KOOS VAN BREUKEL

MILKE VAN SANDEN

FOTO INSTAGRAM

Sofie van den Enk (36) presenteert *Keuringsdienst van Waarde*, is schrijver en treedt op als Amerika-deskundige. Ze woont met haar man, zoon en dochter in Utrecht.

met een MENING

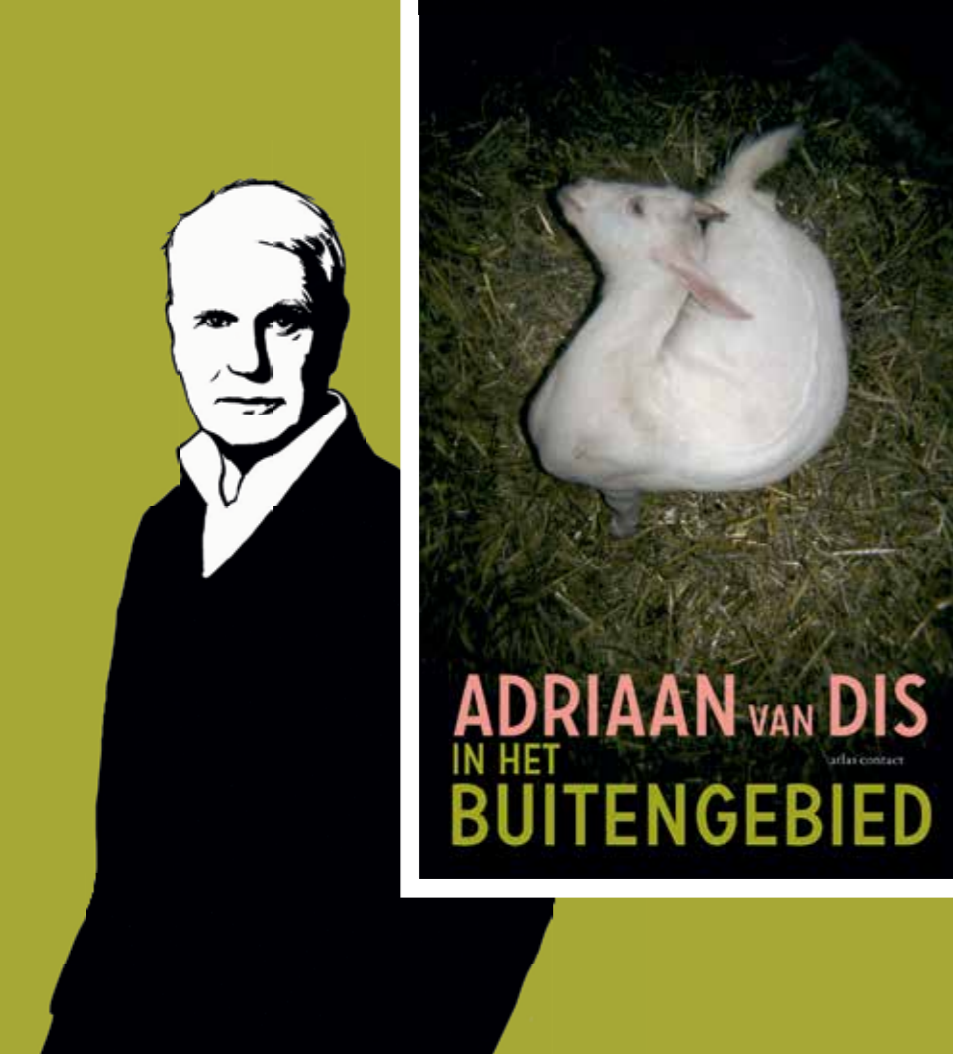
Of ik ook het manifest tegen GeenStijl wilde ondertekenen. Hoewel ik nog vakantie had, reageerde ik toch op het bericht van *Vrij Nederland*-columnist Lisa Bouyeure. Ze had een vraag voor me vanuit *de Volkskrant*. Ik was wel geleid, wat wilden ze dan van mij? Ik las het, voelde me solidair, en terwijl mijn man op de achtergrond iets riep over dat het toch geen zin had en dat dit mij juist in de hoek van vrouwen die door het slijk gehaald worden op de beruchte website, besloot ik dat de kinderen uitgelaten moesten worden. Drie en vijf zijn ze; en bij gebrek aan opvang en school entertainden we ze zelf deze meivakantie.

Terwijl we oversteken belt collega-presentator Rozemarijn Moggré, of ik in haar nieuwe programma *Tegenpolen* op Radio 1 tegenover Marianne Zwagerman wil zitten om te debatteren over of oproepen tot zoveel mogelijk seksisme valt onder de noemer 'vrijheid van meningsuiting'. Zij vond van wel. En of ik dan van niet kon vinden. "Ik weet het niet," hoor ik mezelf aarzelen, "ik ben altijd een

beetje zo'n enerzijds-anderzijds-type. Maar ik kom, als je wilt. Laat maar weten." Bij de grote machines die de nieuwe schroefpalen aan het inboren zijn blijven we staan. Net als bij de rode kazerne daarnaast. "Gaaf he, Reina...". "Ik word ook brandweerman", roept ze. Haar standpunten zijn consequent helder, overtuigend en binnen een paar seconden gevormd. Magnus rent achter een poes aan en staat ineens in de tuin bij een mevrouw. Mijn kinderen mogen bij deze oudere dame even wat rommelen, en gooien stokken in de sloot. Shit. Hoe laat is het? Ik heb niet meer laten weten dat mijn naam er ook onder mag. Waarom twijfelde ik überhaupt over of GeenStijl over de schreef was gegaan, en of ik wel of niet mijn naam wilde verbinden aan een spraakmakend, steekhoudend en

intelligent initiatief van feministen? Maar het is te laat. De lijst is al gelekt en viral en alles. Roos appt, Hadjar Benmiloud kruist de degens met Zwagerman. Prima. (Ze deed het trouwens geweldig.) We gaan naar huis, krokodillen-pannenkoeken bakken en mijn zoon mag de tafel dekken. Voor vandaag is het even bij nano-feminisme gebleven. Kun je daar de wereld mee veranderen? Ik voel me een ongeloflijke minkukel, laf en tekort schieten. Joehoe, ik was wel solidair hoor! Heeft die kut-Thierry Baudet in mij een mooi bewijs gevonden dat vrouwen inderdaad op een zeker moment afhaken als ze kinderen krijgen. Vandaag kan ik er even niks tegenin brengen. Alles van waarde is weerloos? Dat. Misschien dat. Wanneer wint die waarde nou eens? **o**

Voor vandaag is het even bij nano-feminisme gebleven

EEN GEHARNASTE ROMAN OVER ALLEEN ZIJN

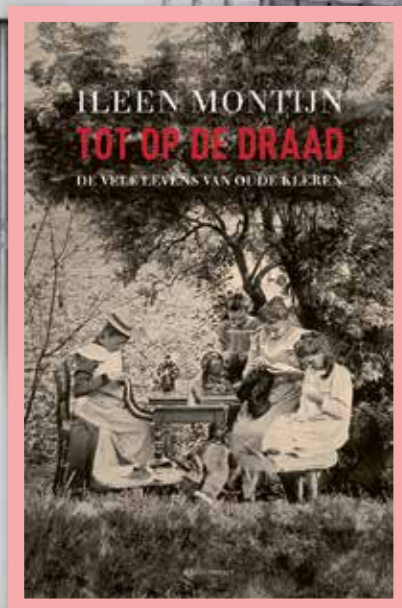
uitgeverij atlas contact

Achter elk oud kledingstuk schuilt een verhaal

uitgeverij atlas contact

ROOS VERMEIJ

**‘IK HOU VAN
INGEWIKKELD’**

In maart nam **Roos Vermeij** (49) na ruim tien jaar afscheid als Tweede Kamerlid voor de PvdA. Sinds april is Vermeij de nieuwe voorzitter van de Stichting OPZIJ. Wat zijn haar verwachtingen en wat wil ze verder gaan doen?

Hoe kijk je terug op de tijd in de Tweede Kamer?

“Het was best een lange tijd, maar het is ook voorbij gevlogen. In de Tweede Kamer werken is hectisch en elke dag anders. En je moet zelf zoeken naar een eigen agenda en focus. Ik heb het ontzettend naar mijn zin gehad en vond het ontzettend fascinerend.”

Wat wil je nu gaan doen?

“Ik hou van ingewikkeld. Ik hou van problemen oplossen en dingen verder helpen waarvan ik denk dat het goed is, waar mensen ook echt wat aan hebben. Ik heb me veel met het sociale domein bemoeid, op het terrein van de arbeidsmarkt en pensioenen, daar zou ik graag verder mee willen gaan. Ik weet nog niet precies waar die plek zich voor mij aandient. Er zal vast op korte- of lange termijn iets komen wat ik erg leuk vind. Ik ben in ieder geval geen duimendraaier, ik heb geen behoefte om een jaar rust te nemen want dat ligt niet in mijn aard. Daarnaast heb ik natuurlijk een nieuwe job bij OPZIJ!”

Het voorzitterschap van de Stichting OPZIJ, hoe kijk je daar tegenaan?

“Ik werd gebeld door de oud-voorzitster Saskia Noorman – den Uyl, ze waren op zoek naar vers bloed. Het leek mij echt heel leuk om het voorzitterschap over te nemen, juist

omdat ik met de betrokkenheid van vrouwen in de samenleving heel veel heb. Dus ik zei meteen ja, zonder er over na te denken, dat zijn meestal de beste beslissingen. Ik geloof in OPZIJ als blad maar ook als platform. De bijdrage van het bestuur van de stichting OPZIJ is gering en tegelijk relevant. Wij maken het blad niet, maar hebben wel een functie om het gedachtengoed waaruit OPZIJ is voortgekomen te bewaren en verder te brengen. Dat is een mooie eervolle taak en deze tijd vraagt om nieuw bewustzijn van en voor vrouwen, nieuw activisme ook. Ik ben erg opgetogen over met name de jonge generatie vrouwen, ze zijn ontzettend goed en hard aan de weg aan het timmeren. Ze zijn sociaal betrokken, en volgens mij ook best actief in de politiek. Het kan altijd meer, dus als ik daar op hele indirecte wijze een bijdrage aan kan leveren door mijn voorzitterschap bij OPZIJ, doe ik dat graag.”

Heb je zelf ooit moeite gehad als vrouw in de politiek?

“Nooit expliciet, het waren vaak impliciete regels of afspraken. Ik heb me altijd wel heel erg gesteund gevoeld door vrouwen in de politiek. Maar ik heb ook dingen aangetroffen waarvan ik dacht: dit kán echt niet meer. Dat er voor nieuwe voorzitters vaak vooral naar mannen werd gekeken, bijvoorbeeld. In het verleden hadden we ook campagne teams die volledig uit mannen bestonden, wat ik onverstandig vind als je wilt dat veel vrouwen op je stemmen. Gelukkig is dat nu een stuk minder. De politiek is een openbare functie en dat maakt het heel mooi, maar de buitenwereld kijkt nog steeds anders naar vrouwen dan naar mannen.”

Vind je dat vrouwen ondervertegenwoordigd zijn in de politiek?

“Ja. Er ontbreekt nog wel eens wat aan durf en lef om de leiding te pakken. Ik ben er heilig van overtuigd dat we daar als vrouwen nog een slag mee kunnen slaan. Ik ben blij met alle vrouwelijke ministers in de politiek, ze staan allemaal sterk in hun schoenen en hebben een goede boodschap. Wat ik ook leuk zou vinden, en wat misschien niet in onze aard of cultuur zit, is dat vrouwen elkaar weer een beetje helpen en daar niet zo geheimzinnig over doen. Die cultuur zou ik in Nederland echt wat meer aan willen wakkeren, dat we trots zijn op succesvolle vrouwen.” ◯

‘Ik zou het leuk vinden als vrouwen elkaar weer een beetje helpen en daar niet zo geheimzinnig over doen’

Asha ten Broeke (34) is wetenschapsjournalist en auteur van Het idee M/V en Eet Mij. Ze woont met haar man en twee dochters in Deventer.

Ode aan de **aorta**

Net als veel mensen denk ik zelden aan mijn aorta – en dat is eigenlijk jammer. Het is een fantastisch ding: een bloedvat, zo dik als een tuinslang, waar ons hart elke minuut vijf liter bloed doorheen pompt. Geen geringe prestatie, zeker als je bedenkt dat dit doorgaans een heel mensenleven goed gaat. Ze knikt niet dubbel, raakt zelden verstopt en er komen meestal geen gaatjes in. Dat kun je van de gemiddelde tuinslang niet zeggen. Mijn respect voor onze levensslagader is nog verder toegenomen sinds ik weet dat ze onderdeel is van een belangrijk feministisch issue. Vorige maand publiceerden Britse wetenschappers namelijk een studie waaruit bleek dat vrouwen een stuk slechter af zijn dan mannen wanneer hun aorta toch niet helemaal *up to snuff* functioneert.

Want de aorta mag dan cool en degelijk gebouwd zijn, soms zwelt een deel ervan op als een ballon. Dat is niet altijd erg, maar als dat aneurysma te groot wordt en knapt, is de boot aan. Wie weleens een kraan opendraaide en toen ontdekte dat de tuinslang kapot was, kan zich er iets bij voorstellen. Acht op de tien mensen bij wie de aorta scheurt, overleven het niet. Om die reden

wordt de wand van de aorta bij een fors aneurysma vaak gestut met een buisje, dat via de lies of een buikoperatie in de slagader wordt gezet. En daar begint de feministische kwestie. Want, zo blijkt uit dat onderzoek, een vrouw die dit alles overkomt, krijgt op bijna alle vlakken slechtere zorg. Om een niet onbelangrijk akkefietje te noemen: wanneer vrouwen onder het mes gaan voor het fiksen van een aneurysma in hun buikholte, gaan ze vlak daarna twee keer zo vaak dood als mannen. Ook komen vrouwen minder frequent in aanmerking voor de ingreep door de lies, terwijl dat veiliger is dan de buikoperatie. Bovendien horen dames vaker dat een operatie helemaal niet mogelijk is. Nou had dit op zich nog een logische verklaring kunnen hebben. Zo zijn vrouwen gemiddeld ouder wanneer hun aorta ballontechnisch in de penarie raakt. Dat kan betekenen dat

ze minder fit zijn als ze op de tafel van de chirurg belanden. Maar dat lijkt na wat wetenschappelijk rekenwerk waarschijnlijk niet het probleem te zijn. Wel dit, aldus onderzoeksleider en hoogleraar Janet Powell: dat de zorg rondom deze aneurysma's vrijwel volledig is ontwikkeld met mannen in gedachten. Een voorbeeld: in Groot-Brittannië worden alle mannen van 65 uitgenodigd voor een controle van hun grootste slagader – maar vrouwen niet. Nog een voorbeeld: vrouwen hebben gemiddeld een iets kleinere aorta, maar de buisjes die artsen plaatsen, zijn allemaal ontworpen voor mannen. Dat is iets om bij stil te staan: dat ingenieurs mensen op de maan hebben gezet, en karretjes naar Mars hebben gestuurd, maar nooit een buisje hebben gemaakt dat precies past in een vrouwelijke aorta. Onze geweldige aorta's verdienen beter. **O**

Vrouwen blijken slechter af te zijn dan mannen
wanneer hun aorta niet functioneert'

**Op eigen benen staan.
Daar tekent zij voor.**

**Liliane
Fonds**

open de wereld
voor een kind
met een handicap

Het Liliane Fonds helpt haar met protheses en revalidatie. Helpt u mee? Lilianefonds.nl

VISAGIE & HAAR ROOS VAN SJENKELS STYLING HILDE SCHAAP
MET DANK AAN LLOYD HOTEL AMSTERDAM

Janine ABBRING

OP EIGEN BENEN

Janine Abbring (41) is de nieuwe presentator van *Zomergasten*. Haar zomerbaan begint 23 juli. Een solosprong in het diepe, want hiervoor deed ze het met Menno Bentveld en Arjen Lubach. ‘Toen ik gebeld werd schoot als eerste door mijn hoofd: ze hebben vast een redacteur nodig. Het drong pas later tot me door dat ze mij een screentest wilden laten doen als presentator’.

In de tuin van het Amsterdamse restaurant waar we op haar initiatief hebben afgesproken, komt Janine Abbring met ferme pas aangelopen, haar ranke bruin-gevlekte hond Lois in haar kielzog. Ze is te laat en verontschuldigt zich meteen, hand uitgestoken, ogen wijd opengesperd: "Ik ben altijd veel te optimistisch als het om plannen van afspraken gaat, heb jij dat nu ook?" Ze heeft vandaag een filmpje gemaakt in Wijk aan Zee voor Milieudefensie en is daarna linea recta vanaf de kust in haar Prius naar het café in Amsterdam-Oost gescheurd. Sinds drie jaar woont ze in de hoofdstad, nadat ze eerder jarenlang in een prachtig boerderijtje in het Groninger gehucht Westeremden woonde. Maar de lange autoritten naar het Westen, waar ze werkt voor tv en radio, braken haar op. Met pijn in haar hart verkocht ze de boerderij op het platteland, want ze is veel meer een mens van de natuur, dan van de stad. Hond Lois, van oorsprong een Griekse zwerver die Abbring uit een asiel haalde, scharrelt verderop in het gras. Ik vraag haar of wij daar ook in de houten strandstoelen zullen gaan zitten. Of gaat dat misschien niet vanwege de metalen pinnen en schroeven in haar rug? Tja, die rug, het onderwerp valt lastig te vermijden. In 2012 verbrijzelde Abbring een ruggenwervel toen ze als deelnemer van *Wie is de Mol* in Zuid-Afrika van een rots van elf meter sprong, en verkeerd in het water belandde. Miljoenen kijkers zagen haar onfortuinlijke sprong. Bijkomend effect was dat ze daardoor grote nationale bekendheid kreeg: de interviewaanvragen stegen exponentieel. Geduldig legde ze uit dat ze niet getraumatiseerd was en volop werkte aan haar revalidatie. Inmiddels vijf jaar later kan ze na een

volle dag filmen best in een linnen stoel plaatsnemen, ze heeft het ramptoerisme ook ver achter zich gelaten. Wat heet: vanaf juli vervult ze het meest prestigieuze baantje van de Nederlandse televisie, want ze is gevraagd als presentator van *Zomergasten*. Vermoedelijk tot veler verrassing, want ze heeft niet zo'n heel sterk publiek profiel. Abbring werkte twee jaar als Jakhals bij *DWDD* en daarna presenteerde ze het radioprogramma *Vroege Vogels*. De laatste jaren was ze vooral actief achter de schermen. Ze is eindredacteur van het programma van haar beste vriend Arjen Lubach, die haar onmisbaar acht voor het succes van zijn politiek-satirische show *Zondag met Lubach (ZML)*.

'Miljoenen kijkers zagen haar onfortuinlijke sprong. Bijkomend effect was dat ze daardoor grote nationale bekendheid kreeg'

Had jij je na een uiterst succesvol jaar met ZML niet verheugd op een lange vrije zomer?

"Eerlijk gezegd wel een beetje. Zeven dagen per week werk ik voor *ZML*, daar bouw ik mijn leven omheen. Maar ik ben gewoon freelancer en buiten *ZML* kan ik andere dingen doen als ik dat wil. Ik had net besloten dat ik niet net als vorig jaar de hele zomer wilde dichtmetselen; Een aanbod van het productiebedrijf waar ik vorig jaar de eindredactie van het VPRO-programma *Beestieboys* voor heb gedaan, had ik afgeslagen. Ik heb een hele calvinistische vader die daar helemaal niets van begrijpt, hij zei: 'Ze bellen je toch?' Maar ik dacht: eens even kijken wat er op

me afkomt als ik mijn agenda openlaat.”

En dat heb je geweten.

“Ja, toen belde ineens de eindredacteur van *Zomergasten*, dat was niet helemaal wat ik had ingecalculleerd voor mijn zomer.”

Jij hebt gestudeerd op de

School voor Journalistiek in Zwolle, de presentatie van Zomergasten is natuurlijk de ultieme droombaan van alle journalisten.

“Het zou natuurlijk een fantastisch verhaal zijn als ik vijftien jaar geleden had bedacht dat ik ooit *Zomergasten* zou willen presenteren en dat dit nu gaat gebeuren, maar dat

is gewoon niet het geval. Toen ik gebeld werd door de eindredacteur, schoot als eerste door mijn hoofd: ze hebben vast een redacteur nodig. Het drong pas later tot me door dat ze mij een screentest wilden laten doen als presentator.”

Arjen Lubach adviseert jou je sociale media uit te zetten als je

JANINE ABBRING IN 151 WOORDEN

GEBOREN 5 februari 1976 Groningen

OPLEIDING School voor journalistiek Windesheim in Zwolle, richting geschreven pers

BEKEND VAN Top 40 hit 'Jelle' met Arjen Lubach (2001), Jakhals in *DWDD* (2009-2011), presentator *Vroege Vogels* (2011-2015)

BOEK OP HET NACHTKASTJE *Max, Mischa & het Tet-offensief*, Johan Harstad

VOOR HET LAATST GELACHEN Ik lach zo vaak, maar de laatste keer slappe lach was deze week met David, om een hoed

die hem belachelijk stond.

GEHULD? Huilen doe ik ook vaak, bij filmpjes op Youtube kan ik al snotteren. Hopen dat ik het drooghoud bij *Zomergasten*.

LIEVELINGSFILM *Eternal Sunshine of the Spotless Mind*.

PRIJS In 2013 nomineerde de stichting Amivedi haar voor de prijs 'Grootste Dierenvriend'. Ze trok zich terug omdat de uitreiking in Dolfinarium Harderwijk zou plaatsvinden.

EN VERDER Gaat met haar vriend wonen in een woonboot in Amsterdam-Noord in een zijkanaal van het IJ, daar verrijst Schoonschip: het meest duurzame drijvende dorp van Europa.

‘Zomergast-presentatoren krijgen de laatste jaren ongelooflijk veel bagger over zich heen. Ik heb ook wel even getwijfeld: kan ik dit wel, waar begin ik aan? Maar ik bedacht me ook: ik krijg vast spijt als ik het niet doe’

Zomergasten presenteert.

“Zomergast-presentatoren krijgen de laatste jaren ongelooflijk veel bagger over zich heen. Ik heb ook wel even getwijfeld: kan ik dit wel, waar begin ik aan? Maar ik bedacht me ook: ik krijg vast spijt als ik het niet doe. Tot nu toe heb ik altijd vanuit die gedachte in mijn achterhoofd mijn keuzes gemaakt.”

Jouw goede vriendin Lidewij, die je kent uit het studentenhuis in Zwolle, noemt je dapper en stoer.

“Ik weet niet of dat zo is, maar ik word gedreven door een enorme nieuwsgierigheid.”

Ze zegt ook dat ze je nooit heeft beschouwd als een carrièrevrouw, maar dat je je dat toch wel bent geworden.

“Bij een carrièrevrouw denk ik aan iemand die heel strategisch haar loopbaan plant. Maar ik heb nooit een stip op de horizon gehad waar ik naartoe heb gewerkt, ik ben nooit voor zekerheden gegaan. Na mijn stage ben ik in een baan gerold bij het *Groninger Dagblad*, eerst op de kunstredactie en later de stadsredactie. Maar toen kreeg ik ineens dat gekke Top 40-hitje met Arjen. De chef van de stadsredactie zei dat ik moest kiezen, zijn vrouw was zwanger en hij rekende op mij om hem tijdelijk te vervangen. En toen heb ik die baan opgezegd.”

Is het niet tekenend voor jouw ambitie en drive dat je als beginnend journalist al in beeld was om plaatsvervangend chef bij de krant te worden?

“Misschien, maar ik was 24 jaar en vond het onnozel om voor de vastigheid van een baan te kiezen terwijl er een groot avontuur op me lag te wachten. Onze plotse

bekendheid was zo grappig, ineens stond ik in de Hema handtekeningen uit te delen op boekentassen van pubers.”

Arjen en jij kennen elkaar van een studentenfeestje in Groningen in 2001. Vlak daarna schreven jullie 'Jelle', een parodie op het liedje 'Stan' van Eminem. Voor die single hebben jullie van een producent toch vijftigduizend gulden samen gekregen?

“Ja, het was een hele klap geld, hahaha. We vonden het een grote grap om die hit uit te buiten. Daarom zijn we door het land gaan toeren om gewoon te cashen.”

Vond je optreden leuk?

“Nee, het was afschuwelijk. De tourmanager reed ons bijvoorbeeld naar Groesbeek en dan hoorde je in de kleedkamers al een enorm gedreun vanaf het podium. Ik stond dan wat te dansen in een strakke broek en een naveltruitje, en Arjen was aan het rappen in zijnaviapak. Nee, dat was echt vreselijk.”

Oh.

“Het was altijd de bedoeling dat ik na een paar maanden zou terugkeren naar de krant. Maar toen ging het *Groninger Dagblad* ineens fuseren met het *Nieuwsblad van het Noorden* en gold er een vacaturestop. Toen dacht ik wel even: shit, wat heb ik

gedaan? Snel daarna kon ik gelukkig bij RTV-Noord aan de slag.”

Lidewij vertelde dat je uit een talige familie komt.

“Mijn vader was leraar Nederlands, mijn moeder lerares huishoudkunde. Na de geboorte van mijn zus die vier jaar ouder is dan ik, kreeg mijn moeder last van haar rug. De pijn verergerde na mijn komst, toen is ze gestopt met werken. Als kind vond ik het heel erg fijn dat ze thuis was. Maar ik weet zeker dat zij het zelf heel jammer heeft gevonden dat ze moest stoppen met werken. Mijn moeder was heel ondernemend, heel actief, dat viel allemaal weg, daar moet ze wel gefrustreerd over zijn geweest, maar ze heeft haar frustratie nooit afgereageerd.”

Zie je overeenkomsten tussen je moeder en jezelf?

“Nou, mijn moeder lijdt al jaren aan dementie, ze is geestelijk ver weg. Maar wat ik me van vroeger herinner, is dat ze keihard is voor zichzelf. Van haar heb ik geleerd dat klagen niet zo constructief is. Mijn moeder heeft allesbehalve een gemakkelijk en rooskleurig leven gehad. Na haar dertigste is het alleen maar bergafwaarts gegaan, ze is al heel jong in een verzorgingstehuis terecht gekomen, maar ik heb haar echt nooit horen klagen. Nooit.”

Jij bezoekt je moeder heel regelmatig in het verzorgingstehuis in Winsum. Is jouw vader ook zo zorgzaam?

“Als ik mijn moeder even niet kan bezoeken, omdat ik op vakantie ben ofzo, dan voel ik me heel schuldig. Mijn vader is meer een stugge Groninger, hij is van het praktische type, maar je kunt absoluut op hem bouwen. Als er paniek in de tent is dan moet je mijn vader bellen.”

Lijk je op hem?

“Nou, mijn vader is een enorme CDA'er. In mijn jeugd zaten er CDA-stickers op onze fietsen en hingen de CDA-posters voor de ramen. Inhoudelijk hield ik me daar vroeger

niet mee bezig maar nu heb ik regelmatig heftige politieke discussies met hem, omdat ik natuurlijk totaal aan de andere kant van het spectrum sta. De formatieonderhandelingen zijn geklapt omdat het CDA klimaat geen issue vindt, dat is nu niet bepaald de partij waarbij ik me thuis voel.”

Je groeide op in Roden in Drenthe, en op je twaalfde zijn jullie verhuisd naar Warffum in Groningen.

“Dat was een ongelukkige episode. Ik kwam daar op school het jaar na de brugklas, er waren al allerlei groepjes gevormd, ik viel overal buiten, ben vreselijk gepest. Mijn ouders hebben me van die school gehaald. Op mijn nieuwe school in de stad Groningen, heb ik vanaf dag één een heel grote muil opgezet. Ik kwam daar aan broodmager - ik had uit ellende niet veel gegeten - met een grote staart op mijn hoofd en een iets te grote rugzak en met zo'n scheur.”

En werkte die houding?

“Ja, die werkte heel goed. Ik handelde defensief, voordat mensen grappen over mij gingen maken, maakte ik gewoon grappen over anderen.”

Draag je het pesten nog met je mee?

“Ik denk dat pesten je altijd vormt, ik kan me niet voorstellen dat het niet van invloed is. Ik heb nog steeds een soort achterdocht, het gevoel dat mensen mij waarschijnlijk niet leuk vinden en dus doe ik heel hard mijn best om te bewijzen dat het wel zo is. Voor mijn tv-werk is het wel een voordeel, omdat ik me heel erg van mijn eigen gedrag bewust ben, en ik heel goed weet welke lichaamstaal je nodig hebt om zelfverzekerd over te komen. Als Jakhals heeft het me heel erg geholpen om een brutalere versie van mezelf te zijn.”

Als Jakhals kreeg je nationale tv-bekendheid, maar toen stapte je ineens over naar de radio en werd presentator van Vroege

Vogels.

“En toen ik vervolgens weer bij *Vroege Vogels* vertrok omdat ik eindredacteur werd bij *ZML*, werd dat weer beschouwd als een hele vreemde keuze. Het wordt als het hoogste goed gezien om zelf het gezicht van een radio- of tv-programma te zijn. Maar toen Arjen begon met *ZML*, kon ik me gewoonweg niet voorstellen dat ik er niet aan mee zou werken. Ik zie het ook niet dat ik me dienstbaar opstel ofzo. Begrijp me niet verkeerd, Arjen is natuurlijk een eigenwijs monster, er gebeurt niets wat hij niet wil, maar in de praktijk zijn we samen de baas.”

Arjen zegt dit over jou als eindredacteur: “Bij ZML zijn we allemaal erg precies en redelijk koppig, soms op het autistische af. Janine is onze brug naar de werkelijkheid, redelijk, genuanceerd, kritisch en zelf ook heel slim en grappig. We hebben haar echt nodig om ons soms uit onze ivoren toren te trekken, maar dat doet ze op zo'n manier dat iedereen haar na afloop daar erg om waardeert.”

“Ik vind *ZML* ook echt oprecht het leukste wat ik ooit heb gedaan, juist omdat het zo goed werkt. Je zou denken dat er met zoveel politieke kleuren en meningen vileine ruzies ontstaan, maar de humor voert altijd de boventoon.”

En hoe is het om one off the boys te zijn?

“Ik ben me er wel van bewust dat ik in een *all male environment* werk. Comedy is in Nederland nog heel erg een mannenterrein. Godzijdank is de artdirector een grappige slimme vrouw, en de directeur van het tv-bedrijf ook, maar de schrijvers zijn allemaal mannen. Ik probeer wel onderwerpen op de kaart te zetten waarvoor de jongens een blinde vlek hebben, maar die ik belangrijk vind. Vorig jaar hebben we bijvoorbeeld een groot verhaal gemaakt over het gebrek vrouwen in de top van het bedrijfsleven. We hebben daarbij dat

ook een website gelanceerd: www.dezemannenkunnengeen-vrouwkrijgen.nl.” (deze site is niet meer up to date - red)

Denk je niet dat het slechts een kwestie van tijd is voordat de vrouwen evenredig zijn doorgedrongen tot de top?

“Nee, ik denk dat er actief beleid nodig is omdat het bedrijfsleven tot nu toe een enorme mannenwereld is. Die mannen zijn geneigd in hun eigen kringetje mannen rond te kijken en vanuit hun eigen referentiekaders te denken. Ik weet dat de quotumregeling een rigoureuze maatregel is, maar ik ben er voor. Ik denk dat er alleen op die manier iets gaat kantelen.”

Zou jij jezelf een feminist willen noemen?

“Was het niet Caitlin Moran die zei: ‘Als je een vagina hebt, dan ben je een feminist?’”

Is het feminisme nog nodig?

“Nou, ik merkte bijvoorbeeld bij de presentatie van *Vroege Vogels*, dat als ik mensen onderbrak of scherp probeerde te interviewen er meteen

online reacties binnenkwamen: ‘Kan dat mens niet haar klep houden’ of ‘Wat zit zij te kakelen’. Dat zeggen ze nooit over mannelijke presentatoren, je hoort nooit: ‘Wat zit Jeroen Pauw te kakelen.’ Onbewust houden veel vrouwen hier rekening mee, ze stellen zich vaak onnodig bescheidener op. Ik heb daar zelf ook een handje van.”

Hoe sta jij in de seksisme-discussie rondom GeenStijl?

“Ik vind het erg moeilijk dat iedereen vandaag de dag in het discours zo'n waterdichte mening lijkt te hebben.”

Sympathiseer jij met de pamfletopstellers als Heleen Mees, of sta jij meer aan de kant van de GeenStijl-verdedigers Annabel Nanninga en Ebru Umar?

“Ik zet sowieso niet snel mijn handtekening ergens onder, maar ik voel wel de boosheid over de shit die Loes Reijmer over zich heen geeft gekregen. Maar of het dan een goed idee is om daar de adverteerders van GeenStijl op aan te spreken, weet ik eigenlijk niet. Omdat je een waardeoordeel velt, dwing je

adverteerders min of meer om een standpunt in te nemen, dus maak je een connectie tussen adverteerders en inhoud, en journalistiek gezien is dat glad ijs.”

Een ander onderwerp: wat vind jij van de hoofddoek?

“Precies hetzelfde verhaal, daar ben ik ook niet over uit. Enerzijds zie ik het als middel om vrouwen te onderdrukken, aan de andere kant denk ik als moslima's het zelf zien als een manier van vrijheid om hun religie te beleven, *why not?* Maar dan denk ik weer: ik heb nog nooit een man met een hoofddoek gezien, blijkbaar is het toch een teken van ongelijkheid, en zo pieker ik verder.”

Hoe zit het met jouw eigen man, David, kan zijn ego het aan om met zo'n bruisende, succesvolle vrouw te zijn?

“O ja, David is de meest geëmancipeerde man met wie ik ooit ben geweest, hij heeft er geen enkel probleem mee dat ik hard werk. Hij is Zweeds en dan is hij ook nog eens opgevoed door zijn alleenstaande Poolse moeder. Ik heb heel veel geluk

‘Ik denk dat er actief beleid nodig is omdat het bedrijfsleven tot nu toe een enorme mannenwereld is. Mannen zijn geneigd in hun eigen kringetje mannen rond te kijken en vanuit hun eigen referentiekaders te denken. Ik weet dat de quotumregeling een rigoureuze maatregel is, maar ik ben voor’

‘David zou het wel willen, hij is zelf au-pair geweest, maar ik persoonlijk voel niet de oerdrang om moeder te worden’

met hem, ik was nooit zo goed in relaties, maar wij zijn nu al drie jaar samen. David is fotograaf en heel autonoom, ik voel op geen enkele manier dat het wringt bij hem dat ik vaak zeven dagen in de week word opgeslokt door *ZML* en stukken meer verdien dan hij.”

Misschien vind je dit een vervelende vraag, maar zou jij moeder willen worden?

“Nee hoor, niet vervelend, ik begin vaak zelf over het kinder-issuue. In het begin van onze relatie heb ik getwijfeld, David zou het wel willen, hij is zelf au-pair geweest. Maar ik persoonlijk voel niet de oerdrang om moeder te worden, ik verlang er niet naar, ik geloof ik niet dat ik heel gelukkig word van kinderen. Ik gun David kinderen, maar ik heb besloten dat ik het niet alleen voor hem wil doen. Ik ben wel zo realistisch dat ik niet uitsluit dat hij nog eens een kind krijgt met een ander, maar ja, je weet nooit hoe dingen lopen. Ik denk ook niet dat ik het werk wat ik doe op deze manier zou kunnen als ik kinderen had gehad.”

Lidewij zegt over Zomergasten: “Eigenlijk springt Janine opnieuw in het diepe.”

“Haha, nou dan hoop ik wel dat ik deze keer de boel heel houd!” ◯

Econoom Sheila Sitalsing (48) is freelance journalist en columnist bij de Volkskrant. Ze woont met haar man en twee kinderen in Delft.

Het Landelijk Netwerk Vrouwelijke Hoogleraren en OPZIJ lanceren profileringsleerstoel voor gendergerelateerd onderzoek ter bevordering van de doorstroom van vrouwen in de wetenschap.

Daarom zijn we op zoek naar een

BIJZONDER HOOGLERAAR voor de LNVH OPZIJ WISSELLEERSTOEL (min. 0,4 fte, 2 jaar)

De leerstoel werd in 1997 ingesteld aan de Universiteit van Maastricht door het bestuur van de Stichting Opzij, samen met de redactie van Opzij en de directie van de Weekbladpers. De leerstoel is sinds 1998 door vijf achtereenvolgende hoogleraren bezet. In 2017 gaat de leerstoel in nieuwe vorm als LNVH OPZIJ Wisselleerstoel verder. Vrouwelijke wetenschappers (UHD's) werkzaam bij een bij de VSNU aangesloten universiteit kunnen aanspraak maken op de leerstoel, en wetenschappers uit alle vakgebieden komen in aanmerking, mits hun onderzoek aantoonbaar gendergerelateerd is.

De LNVH OPZIJ wisselleerstoel is in het leven geroepen om een impuls te geven aan de carrière van vrouwelijke wetenschappers in de hoogste echelons van de Nederlandse wetenschap. Daarnaast is de wisselleerstoel specifiek bedoeld om onderzoek naar gendergerelateerde thema's te ondersteunen en zichtbaarder te maken. De leerstoel is onbezoldigd. Er is een profileringsbudget aan verbonden van €5.000 per jaar. De hoogleraar verricht haar werkzaamheden – onderzoek, onderwijs en publicitaire activiteit naar buiten – als werknemer van de eigen universiteit.

Voor de start van de wisselleerstoel wordt een suggestie gedaan in het in te dienen leerstoelplan. De wisselleerstoelhouder dient echter zo spoedig als mogelijk in functie te treden in het betreffende academisch jaar. De leerstoel heeft het karakter van een wisselleerstoel, met als gevolg dat de bijzonder hoogleraar wordt benoemd voor een periode van twee jaar. De leerstoel dient (in principe) als opstap naar een gewoon hoogleraarschap, aansluitend op de wisselleerstoelperiode.

De kandidaat-LNVH OPZIJ leerstoelhouder:

- is een ervaren onderzoeker blijkend uit een promotie en hooggewaardeerde (internationale) publicaties;
- is een (internationaal) erkend en gereputeerd deskundige en heeft overzicht over de ontwikkelingen binnen haar vakgebied;
- beschikt over een up to date nationaal en internationaal netwerk;
- is succesvol gebleken in het aantrekken van tweede en derde geldstroom;
- heeft gevoel voor en is succesvol gebleken in de valorisatieaspecten (social impact) van onderzoek;
- beschikt over goede communicatieve en sociale vaardigheden;
- doet toonaangevend onderzoek naar een gendergerelateerd thema;
- heeft de kwaliteiten om als ambassadeur voor de leerstoel op te treden.

Het structuurrapport voor deze leerstoel is op te vragen bij het bureau van het LNVH (info@lnvh.nl – 030 600 1361) of online te bekijken via www.LNVH.nl. U kunt daar tevens terecht met vragen. Kandidaten wordt gevraagd te reageren voor **13 juli 2017**. Graag ontvangt de commissie een CV, inclusief lijst van publicaties, een aanbevelingsbrief met een bevoegd verklaring van het College van Bestuur van de eigen universiteit, een Leerstoel Performance Plan (eigen leeropdracht met bijbehorende doelen) met beknopt budgetoverzicht (geheel max. 3 A4) en de namen van twee referenten. U kunt deze stukken – onder vermelding van LNVH OPZIJ wisselleerstoel + UW NAAM - sturen naar info@lnvh.nl.

Vrouwen MACHT

Nog één keer over de open brief waarin een peloton vrouwelijke journalisten de adverteerders van GeenStijl en

Dumpert oproept tot contemplatie aangaande hun advertentiebeleid.* Los van de eindeloze neuzediscussies die kennelijk te voeren zijn over aard en inhoud van de brief, vormt deze actie een aardige proefcasus om deze vraag te beantwoorden: hoe is het gesteld met de consumentenmacht van vrouwen? Want daar stoelt deze actie mede op. Op de gedachte dat er een siddering door adverteerders gaat wanneer vrouwen iets vinden.

Marketeers geven al jaren hoog op van de veronderstelde invloed van vrouwen op de dagelijkse aankoopbeslissingen. Vrouwen zijn, als groep, weliswaar geen grootverdieners - denk loonkloof, denk economische onzelfstandigheid, denk oververtegenwoordiging in de bijstand - maar ze zijn wel grootspendeerders. Zeker wanneer ze een gezin met jonge kinderen hebben, zijn zij het die over de dagelijkse uitgaven gaan. Boodschappen, kleding voor iedereen, cadeautjes, dagjes uit, de gebruikelijke ditjes en datjes.

De aanname dat de consumentenmacht goeddeels bij vrouwen ligt, en dat reclamemakers er dus goed aan doen vrouwen niet voor het hoofd te

stoten, stoelt niet zelden op onderzoekjes van dubieuze komaf. Online polletjes, enquêtes op basis van zelfaanmelding, uitgevoerd door belanghebbende adviesbureaus. Het serieuzere onderzoek naar klantenmacht rept weliswaar van toenemende invloed van consumenten (m/v) dankzij internet, want geen enkel bedrijf is ongevoelig voor tweets als 'Alwéér storing bij @Ziggo #fail'. (Waarop de webcare-afdeling meestal countert met 'Wat vervelend, Sheila! Stuur me een DM met je gegevens, dan kijken we er meteen naar ^JH'), maar over toenemende vrouwenmacht is amper gepubliceerd. Er is anekdotisch 'bewijs' dat adverteerders rekening houden met vrouwelijke gevoeligheden: minder vrouwenbiller in autoreclames, normaal geproportioneerde vrouwen die cosmetica aanprijzen. En er is anekdotisch 'bewijs' van het tegendeel. Zo verzekert SuitSupply zich op gezette tijden van veel gratis zendtijd

door een variant op blote-tietenreclame te verzinnen. En de adverteerders op GeenStijl en Dumpert? Overheidsdiensten als de Belastingdienst en Defensie lieten na enig aandringen weten helemaal te zullen stoppen. Volgens Emerce, vakblad voor online marketing, trokken zich in de dagen na de open brief zoveel adverteerders tijdelijk terug, dat Dumpert het even met goedkope Duitse advertenties moest stellen. Daarna keerden sommigen gewoon terug. En inderdaad, toen ik tien dagen later GeenStijl aanklikte, werd ik trouw gevolgd door de Google-ads van Booking en Zalando. Daar kennelijk geen siddering wanneer vrouwen iets vinden. Dat zullen we nog weleens zien, Zalando.

*Voor de transparantie: ook ik tekende de brief, omdat ik weiger mee te betalen aan drek via Efteling of Bol.com

Marketeers geven al jaren hoog op van de veronderstelde invloed van vrouwen op de dagelijkse aankoopbeslissingen

Noord-Irak

HULP & HOOP

Stoere vrouwen werken in Noord-Irak, waar duizenden mensen op de vlucht zijn geslagen voor IS. “Op een dag is de oorlog over en dan zijn we er nog steeds. Dan gaan we onze huizen weer opbouwen.”

Toen ze in door IS bezet Mosul woonde, mocht Amal Ibrahim haar beroep niet uitoefenen. Dus zette de jonge Iraakse arts samen met haar beste vriendinnen een geheime kliniek op in haar woonhuis. “De meeste artsen waren door IS bedreigd en Mosul ontvlucht, dus het werd erg moeilijk om medische hulp te vinden. Maar ik was gebleven om voor mijn zieke grootmoeder te zorgen,” vertelt ze. “We hielden spreekuur heel vroeg in de ochtend en laat in de avond, zodat niemand het zou opmerken. We drukten iedereen op het hart het niet verder te vertellen. Mijn patiënten waren vaak arm en dus haalden we geld op bij rijke mensen om hen gratis medicijnen te kunnen geven.” Wat ze deed was erg moedig, want overal in de stad vermoordden IS-strijders mensen voor het kleinste vergrijp. “Zeven van mijn burens werden gemarteld en vermoord omdat ze mobiel hadden gebeld naar bekenden buiten Mosul. Het jongste slachtoffer was zestien jaar oud.” Toen Iraakse regeringstroepen Mosul binnenvielen om de stad op IS te heroveren, brachten ze regelmatig gewonden naar Ibrahim's huis. “Ik was de enige dokter in de buurt. Ze hadden maar drie legerartsen en die waren allemaal gewond. Die Iraakse soldaten waren trouwens geweldig: ze gooiden eten en medicijnen door het dak naar binnen.” Uiteindelijk ontvluchtte ze Mosul, samen met haar familie – alleen haar vader bleef achter om voor haar grootouders te zorgen. Onderweg raakten zij en haar broer gewond tijdens een

bomexplosie. “Ik had een wond aan mijn been, maar mijn broer bloedde van zijn borst tot aan zijn onderbuik. Ik had niet meer dan een simpele EHBO-doos bij me en ik dacht: ik heb niet genoeg kennis en niet genoeg spullen om hem te helpen. Het was het moeilijkste moment van mijn leven. Ik deed wat ik kon, en hij heeft het gered.” Haar familie is bemiddeld en na een korte periode in een vluchtelingenkamp kon ze haar leven weer oppakken. Toen stond ze voor de keuze: een promotieonderzoek beginnen aan de universiteit of aan de slag als arts in een vluchtelingenkamp. “Dat laatste is niet zonder risico, want als IS er achter komt dat ik Mosul ben ontvlucht en met mensen samenwerk die geen moslim zijn, zullen ze mijn vader vermoorden. Maar ik dacht: die mensen hebben me nodig. Dat promotieonderzoek kan wel wachten, maar de mensen in de kampen niet.” Nu werkt ze in een mobiele kliniek van Medair, een organisatie die hulp biedt aan ontheemden in Noord-Irak met geld van ECHO, de humanitaire hulpafdeling van de Europese Commissie. Een mobiele kliniek is een verplaatsbaar medisch centrum dat plekken aandoet waar kwetsbare mensen zonder zorg zitten. “Ik vind het heel fijn werk,” zegt ze, “want ik kan echt iets voor hen betekenen.” Het is maandagochtend en de mobiele kliniek houdt spreekuur in een kamp in de buurt van de stad Kirkuk. Onder een afdak zitten de patiënten te wachten: vrouwen met zwarte gezichtssluiers of fel gekleurde hoofddoeken en heel veel

‘Als IS er achter komt dat ik Mosul ben ontvlucht en met mensen samenwerk die geen moslims zijn, zullen ze mijn vader vermoorden’

kinderen – ze rennen vrolijk rond of hangen schuchter aan hun moeders rok. Sommige kinderen lijden aan ondervoeding, andere hebben bloedarmoede, diarree of luchtweginfecties. Oudere patiënten hebben chronische ziektes die lang niet behandeld zijn omdat er geen medische zorg was. Veel mensen

hebben last van psychische klachten door alles wat ze hebben meegemaakt. Er zijn altijd meer vrouwelijke patiënten dan mannelijke, en daarom zijn goede vrouwelijke artsen als Amal Ibrahim belangrijk - vrouwen mogen zich namelijk niet door een mannelijke arts laten onderzoeken.

Ibrahim, een zalmkleurige hoofddoek om het hoofd en gouden sneakers aan haar voeten, ontvangt haar patiënten vriendelijk, belangstellend en professioneel. “Ik weet wat het is om te vluchten,” zegt ze. “Daarom probeer ik mijn patiënten meer te geven dan alleen medicijnen. Ik zeg altijd tegen hen:

‘Ik blijf geloven dat Irak op een dag weer een groot land zal zijn en ik probeer die hoop aan mijn patiënten mee te geven’

Een schoenenverkoper doet het kamp aan

Vrijwilligster Safia (haar achternaam noemt ze niet uit angst voor IS) samen met Opzij-verslaggeefster Renate van der Zee in het kamp

‘Op een dag ga je weer naar huis, gaan je kinderen weer naar school, dan krijg je je leven terug. Op een dag is de oorlog over en dan zijn we er nog steeds. Dan gaan we onze huizen weer opbouwen’. Ik blijf geloven dat Irak op een dag weer een groot land zal zijn en ik probeer die hoop aan hen mee te geven.”

De leiding over de mobiele kliniek waar Amal Ibrahim werkt, is in handen van een Britse arts, Joy Wright (35). Ze maakt vandaag een ronde door het kamp om te zien hoe alles loopt. Ze is nog maar nauwelijks uit haar auto gestapt als een vrouw die net in het kamp is aangekomen haar aanklapt. Ze maakt zich zorgen omdat haar dochter zo hoest.

Joy luistert naar haar, bekijkt het meisje even en zegt dan vriendelijk: “Ik begrijp dat je je zorgen maakt, maar ze haalt nog normaal adem, dus maak je niet al te druk. Laat de dokter er straks even goed naar kijken. En als je er dan nog niet gerust op bent, dan kom je weer naar me toe.”

Ze vertelt dat het echt een wens van haar was om voor een hulporganisatie in het buitenland te werken. “Ik heb eerder vrijwilligerswerk gedaan in Birma, in een mobiele kliniek voor gevluchte Rohingya's (een moslimminderheid die wordt vervolgd in Birma - RvdZ). Terwijl ik daar was, stierven er twee kinderen. Dat was een keerpunt in

mijn leven. Ik realiseerde me: dit gebeurt dus nog steeds, kinderen die zomaar sterven aan diarree of een longontsteking.” Toen ze terugkwam in Engeland, voelde ze zich rusteloos. Ze werkte korte tijd in Sierre Leone tijdens de Ebola-crisis en ging een paar maanden naar Kroatië tijdens het hoogtepunt van de vluchtelingen crisis. “Maar eigenlijk wilde ik voor langere tijd in een crisisgebied aan het werk.” En toen was er de mogelijkheid om voor Medair naar Irak te gaan. “Irak!”, grinnikt ze. “Ik vond het eerst een heel eng idee. Ik had over Irak nooit iets anders gehoord dan oorlog. Maar goed, ik zou in Erbil gaan wonen en daar is geen strijd. Het leven is daar beslist comfortabeler dan in een conflictgebied als Zuid-Soedan.” Ze is niet getrouwd en heeft geen kinderen, dus dat maakte de beslissing makkelijker, zegt ze. “Mijn ouders schoten in de lach toen ik hen vertelde dat ik naar Irak ging. Ze

hadden me in de loop der jaren naar steeds minder voor de hand liggende bestemmingen zien gaan. En ze hadden ook gezien hoe rusteloos ik in Engeland was. Ze wisten dat ze me moesten laten gaan en steunden me. Tja, ik had ook voor een keurig leven als huisarts kunnen kiezen. De meeste van mijn vrienden zijn inmiddels getrouwd en hebben kinderen. Maar op de een of andere manier was dat het niet voor mij. Er zit iets avontuurlijks in me, ik wil eropuit. En ik wil mensen helpen.” Terwijl ze door het kamp loopt, heeft ze voor iedereen aandacht. Ze maakt grapjes met de kinderen, luistert naar de verhalen van de kampbewoners en gaat meteen in op een uitnodiging om te komen lunchen bij een familie in een tent. “Mijn dag is weer goed,” zegt ze enthousiast. Maar het werk heeft ook een keerzijde, vertelt ze later die dag. “Je weet dat je iets kunt betekenen voor anderen, maar je moet er wel offers voor brengen. Een normaal

sociaal leven zit er voor mij niet in en dat kan soms eenzaam zijn. Het is moeilijk om niet thuis te zijn als er belangrijke dingen gebeuren. Bruiloften en andere feestelijke momenten, je bent er gewoon niet bij. Op dit moment zijn mijn grootouders allebei ziek, normaal zou ik er dan voor hen zijn. Maar de pijn die ik daarover voel is niets vergeleken met de pijn van de mensen hier. Ik hoor verschrikkelijke verhalen over wreedheden van IS. En het gekke is, de mensen vertellen je ze met droge ogen, zonder zelfmedelijden. De vluchtverhalen zijn ongelooflijk. Moeders met zeven of acht kinderen die 's nachts te voet IS ontvluchten, terwijl overal mijnen liggen.”

Een van de moeders die zo'n heroïsche tocht maakte met haar man en zes kinderen, is Safia (42). Uit angst voor IS wil ze niet dat haar achternaam wordt genoemd. “We komen uit Hawija en we hadden daar

Dokter Joy Wright maakt plezier met de kinderen in het kamp

‘De meeste van mijn vrienden zijn inmiddels getrouwd en hebben kinderen. Maar op de een of andere manier was dat het niet voor mij. Er zit iets avontuurlijks in me, ik wil eropuit. En ik wil mensen helpen’

niets te eten,” vertelt ze. “IS sloot alle winkels en nam het voedsel in beslag. We moesten overleven op water en brood, we hadden niet eens olie.”

Als vrouw moest ze helemaal gesluierd over straat en toen ze dat niet deed, werd ze geslagen. “Mijn armen waren donkerblauw.” Ook mocht ze niet zonder mannelijke begeleiding de deur uit. Eén keer stak

ze in haar eentje de straat voor haar huis over. Haar zoon werd meteen opgepakt. “Ze sloegen hem met elektriciteitsdraad. Alleen maar omdat hij had toegestaan dat zijn moeder de straat over stak,” zegt ze verontwaardigd. “Mijn dochters moesten lange jurken aan en mochten niet meer naar school. Mijn zoons leerden op school alleen nog

maar hoe ze geweren moesten gebruiken.” Haar man was schooldirecteur en verkocht al hun bezittingen om de smokkelaar te betalen die hen hielp te vluchten. En nu wonen ze met het hele gezin in één tent. Maar hoe moeizaam de omstandigheden in het kamp ook zijn, Safia gaat verzorgd gekleed en haar make-up zit perfect. En haar

‘Je ziet veel verdriet, maar vaak is dit werk ook gewoon hartstikke leuk. De mensen zijn zo dankbaar voor de zorg die we hen bieden’

Een patiënte van de mobiele kliniek van Medair met haar baby

man, die inmiddels een schoolje in het kamp heeft opgezet, loopt rond in een gestreken overhemd. Je vraagt je verbijsterd af hoe ze het klaarspelen. Safia zet zich bovendien enthousiast in om de andere gezinnen in het kamp te helpen. Als vrijwilliger voor Medair bezoekt ze vrouwen in hun tent om hen te informeren over onder meer borstvoeding, hygiëne en inenting. Dat is belangrijke informatie, want veel kinderen zijn onder de IS-heerschappij niet ingeënt en een uitbraak van mazelen in het kamp kan dodelijke slachtoffers maken. Safia stelt meer belangrijke onderwerpen aan de orde tijdens haar gesprekken met de vrouwen in het kamp. “We praten bijvoorbeeld ook over gezinsplanning. Vrouwen stellen me vaak vragen over

voorbehoedsmiddelen, want ze willen niet zoveel kinderen krijgen,” vertelt ze. Ze glimlacht en vervolgt: “De meesten luisteren graag naar wat ik te vertellen heb. En ik ben er heel trots op dat ik mijn mensen op deze manier kan helpen.”

“Je ziet veel verdriet, maar vaak is dit werk ook gewoon hartstikke leuk,” zegt Joy Wright. “De mensen zijn zo dankbaar voor de zorg die we hen bieden. Ze zeggen vaak tegen me: de dokters zijn zo aardig. Eigenlijk zou ik graag veel meer voor ze willen doen, maar als het ons is gelukt om aardig te zijn, dan is dat eigenlijk al heel veel.”

De werkelijke naam van Amal Ibrahim is voor haar veiligheid niet genoemd maar wel bij de redactie bekend. ○

CAROLINE PIETERMAAT IN 144 WOORDEN

WERKT zestig uur in de week, maar met liefde. Wat er daardoor jammer genoeg bij inschiet is tijd met vrienden doorbrengen.

VERDIENT zesduizend euro bruto per maand. Dat vindt Pietermaat een goed salaris omdat ze kostwinner is en ze er goed van kan leven. Maar het is niet de drijfveer voor deze baan.

BETAALT daarvan de hypotheek van haar huis, vakanties, telefoon, verzekering, eten en kleding voor haar dochters van drie en zes jaar. "En af en toe een goeie lipstick."

MOEILIJK MOMENT IN CARRIÈRE "Afscheid nemen van mijn voorganger: de oprichter van het Hofpleintheater, Louis Lemaire."

PRESTATIE "Dat ik het Hofpleintheater een nieuwe fase in gelooft heb door de organisatie te verbouwen."

DROOM "Ik leef in het moment. Maar als ik droom, is dat altijd over mijn kinderen of het Hofplein. Dat ons unieke theater niet meer weg te denken is uit Nederland."

CAROLINE PIETERMAAT
DIRECTEUR JEUGDTHEATER HOFPLEIN

'Ik zoek aansluiting bij de tijdgeest, hoe jongeren van nu die beleven'

Caroline Pietermaat (39) is sinds 2013 directeur van Hofpleintheater in Rotterdam, een creatief broednest voor kinderen en jongeren die iets willen met theater en toneel. Dat 'iets' is meer dan alleen een beetje uitproberen. Het theater geeft professionele voorstellingen die tegen betaling te zien zijn.

Als de ouders van Caroline Pietermaat haar een ding meegegeven hebben, dan is het wel dat ze wilden dat ze zich tot een onafhankelijke vrouw zou ontwikkelen. En dat is gelukt, anders valt niet te concluderen. Afgelopen zomer haalde een productie die Pietermaat liet maken door de Vlaamse acteur en regisseur Gregory Caers muziekfestival *Lowlands* in Biddinghuizen. Een programmeur kwam langs, zag de voorstelling en wilde hem laten opvoeren in een van de tenten. "Dat was ontzettend spannend", zegt Pietermaat. "Je moet je voorstellen dat het een voorstelling is die Caers met de jongeren zelf - 14, 15 en 16 jaar - gemaakt heeft." Het is een andere manier van theater maken dan die van haar voorganger, de oprichter Louis Lemaire. "In zijn tijd speelden de kinderen vooral volgens uitgewerkte scripts van bestaande stukken zoals van Shakespeare en de bekende sprookjes zoals Assepoester en Sneeuwwitje. Dan zei een regisseur tegen de kinderen: 'Nou moet je dit doen, en nou moet jij dat doen.' Maar dat is niet meer van deze tijd, vindt Pietermaat. "Ik zoek aansluiting bij de tijdgeest, hoe jongeren van nu die beleven." De voorstelling van Gregory Caers heet *De Loop der Dingen* en gaat over de relatie tussen oorzaak en gevolg. "Hij wilde iets met vluchtelingen doen, met dat thema. De acteurs bedachten zelf de bewegingen die ze maken. Samen met Caers maakten ze een vaste choreografie. Er is muziek tijdens de voorstelling, maar tekst wordt er niet in gesproken. Het resultaat is dat iedereen iets in de voorstelling ziet wat hem of haar aanspreekt. De een ziet er in hoe een stroom vluchtelingen tot stand komt, de ander iets anders."

Pietermaat is nu vier jaar directeur van het Hofpleintheater maar had daarvoor al een loopbaan van tien jaar bij deze werkgever achter de rug. Ze begon er een jaar nadat ze afstudeerde aan de Universiteit Utrecht in Theaterwetenschappen, een relatief theoretische studie met vakken als film- en televisiegeschiedenis. Pas in Florida, waar ze aan de universiteit in Gainesville een half jaar vakken volgde, kreeg ze de smaak van het theatervak echt te pakken.

Ze kreeg er praktijkles, zoals in de techniek van de belichting van het toneel, en alles wat er bij het maken van een voorstelling komt kijken. Nadat ze afstudeerde

verhuisde ze terug naar Rotterdam, waar ze opgegroeid is, en solliciteerde ze naar een baan als productieassistent bij het Hofpleintheater. “Mijn eerste salaris was 1392 euro per maand bruto. Het was niet veel. Maar genoeg om de huur van te betalen.” Ze was er gelukkig mee maar voelde al snel de ambitie om zelf ooit het stokje van de oprichter over te nemen. Op een dag kwamen er consultants langs die de organisatie doorlichtten, vertelt ze. Daardoor zag ze in wat er beter kon, in de bedrijfsvoering maar ook in de programmering. Sommige dingen had ze zelf ook gezien. “Ik dacht: ‘Hee, ik heb dus best wel een gezond verstand.’” Tussen de programmering van Lemaire door kon ze hier en daar eigen ideeën verwezenlijken. Ondertussen groeide ze door tot hoofd van het productiehuis en de acteurschool, en zorgde ze dat ze altijd dicht bij het vuur zat. “Als er een vergadering was van de directie of de raad van toezicht zei ik altijd: ‘zal ik notuleren?’ Zo wist ik

voortdurend wat er speelde.”

In 2013 was Lemaire zeventig jaar en brak voor hem na dertig jaar leiderschap de tijd aan om het stokje over te dragen. “Dat was niet makkelijk omdat Lemaire liever wilde blijven en er een strijd aan zijn vertrek vooraf moest gaan.” Dat maakte het voor Pietermaat heel erg pijnlijk. “Zijn echtgenote heeft me ooit aangenomen.” Toen het zover was, en zij zelf directeur werd, gooide ze het roer drastisch om. Ze trok een ander type theatermaker aan om die eigentijdse producties te maken waarvan ze ooit droomde, het pand was toe aan een flinke verbouwing die onlangs afgerond is. Daarbovenop kwam afgelopen jaar de mededeling van de gemeente Rotterdam dat ze een half miljoen euro aan subsidie per jaar moest inleveren, hetgeen een gat in de begroting sloeg. “Die korting was een hard besluit”, vindt Pietermaat, die zich zorgen maakt over het aantal

‘Als er een vergadering was van de directie of de raad van toezicht zei ik altijd zal ik notuleren? Zo wist ik voortdurend wat er speelde’

kinderen dat bij Hofpleintheater kan blijven spelen. “Het is niet zo dat we nu hetzelfde aanbod van lessen kunnen volhouden als we de jaren daarvoor hebben gehad.” Ze heeft afgelopen maanden tien werknemers die in vaste dienst waren moeten ontslaan, ook dat doet pijn. Kostuummakers, theatermakers, allemaal mensen die hun werk met hart en ziel doen. Tegelijkertijd werpt de investering in eigen producties vruchten af. Tijdens de dodenherdenking afgelopen maand gaf het Hofplein een voorstelling in het kader van de Nationale Jongerenherdenking, een evenement dat Pietermaat samen met het Nieuwe Luxor Theater bedacht, naar aanleiding van reacties op *De Loop der Dingen*. Ook om te weten hoe jongeren, voor wie de Tweede Wereldoorlog een abstract fenomeen is, dit beleven. “Ze vragen zich af hoe ze moeten herdenken, wát ze dan moeten herdenken.” Op deze manier krijgt de herdenking betekenis voor hen. “Het was te kort dag om de gemeenschappelijke beleving van de herdenking op televisie uit te zenden. Maar het is de bedoeling dat dit volgend jaar wel gebeurt.” Zelf leert Pietermaat haar twee dochters ook om in contact te staan met de maatschappij. Ze legt hen bijvoorbeeld uit waarom mensen vluchten en nam hen mee naar de voorstelling *De Loop der Dingen*. “De kleinste vond het vooral leuk om na afloop door het tijdens de voorstelling gebruikte water op het podium te spetteren. Zij is nog te jong om te beseffen waar het over ging.” Maar haar dochter van zes stelde een paar weken geleden voor om een tasje met kleding te gaan brengen naar het asielzoekerscentrum in Beverwaard. “Dat zijn we toen gaan doen.”

Pietermaat voedt haar kinderen op in Rotterdam, ze heeft co-ouderschap met haar voormalige partner die in de buurt woont. Een van de dingen die haar baan haar biedt, naast het geluk dat ze beleeft door dit werk, is financiële onafhankelijkheid. “Het was ontzettend verdrietig dat we er niet uitkwamen, en zo voel ik het soms ook nog steeds. Maar het was ontzettend fijn dat ik in de omstandigheid was om weg te kunnen gaan.” Haar ouders hebben haar altijd gesteund en altijd geld gegeven toen ze nog een kind was zodat ze op feestjes bijvoorbeeld zelf drankjes kon betalen. Haar moeder heeft altijd gewerkt, tot haar 67ste als jurist. Een voorbeeld voor haar, maar ook voor haar dochters straks. De liefde heeft haar opnieuw opgezocht, toevallig, tijdens de werkbesprekingen die ze had met de toenmalig wethouder Cultuur van Rotterdam, Adriaan Visser (D66). Dat was nog niet zo’n eenvoudige situatie, omdat Visser als wethouder verantwoordelijk was voor de verdeling van het budget over de culturele instellingen van Rotterdam waaronder het Hofpleintheater waarvan zij dus de directeur is. Daardoor zou er sprake kunnen zijn van belangenverstremming. Omdat de gemeenteraad dat niet wilde accepteren en er een hevige discussie over ontstond die de kranten haalde, moest Visser de cultuurportefeuille overdragen aan een ander. Zelf heeft Pietermaat zich nooit zorgen gemaakt over haar baan vanwege haar relatie met de wethouder. “Ik heb het meteen gemeld in onze directie. Ik zei: ‘Eh, ik heb trouwens nog een actueel tje. Ik heb een relatie met Visser.’ Niemand reageerde geschokt. In tegendeel, ze waren vooral blij. Een collega uit de directie zei tegen me: ‘Wat fijn voor je dat je weer liefde in je leven hebt.’”

Roadtripping met

Karin Slaughter

Haar nieuwe boek is gebaseerd op de omgeving waar ze al jaren een schrijfhuis heeft: in de bossen vlak bij Blue Ridge in Georgia. OPZIJ stapte bij thrillerschrijfster Karin Slaughter in de BMW en ging op *roadtrip*.

“De vorige werd kapotgeschoten.” Nonchalant wijst Karin Slaughter naar het fraai gesneden, houten bord *Twin Creeks*, door haarzelf gemaakt. Het bord markeert het begin van de weg die naar haar *cabin* leidt, en naar die van haar vader, op een steenworp afstand. “Mijn vader zat in de lokale politiek. Hij zette zich in voor het versoepelen van het alcoholverbod. Dat werd hem niet door iedereen in dank afgenomen.”

Welkom in de *outskirts* van Blue Ridge, Georgia, USA. Een staat vol *angry white people* die bij de presidentsverkiezingen Georgia rood kleurden. Een staat in de *Biblebelt* waar in de buitengebieden weliswaar weinig donkere mensen wonen, maar de afkeer van ‘anders’ en ‘buitenlands’ voelbaar is. Een groot verschil met Atlanta, de woonplaats van Karin Slaughter. Atlanta is zo multicultureel dat blanken er in de minderheid zijn, vertelt ze. De 46-jarige schrijfster, die vorige jaar trouwde met haar vriendin met wie ze al meer dan twintig jaar samen is, merkt in de stad weinig van homofobie of racisme. Maar op het platteland is dat anders. Blue Ridge Mountains – *Get away completely!* riep een billboard ons toe op weg hiernaartoe. Het schrijvershuis van Karin Slaughter is met gps en Google Earth niet terug te vinden. In haar eentje verblijft ze hier steeds een paar weken om haar thrillers te schrijven – zelfs haar katten Maggie en Grace mogen niet mee. Slaughter werkt het liefst in afzondering, uren achter elkaar in een stoel met laptop op schoot, zonder afleiding. De enige die ze in die weken zo nu en dan ziet, is haar vader. Slaughter is hier nu om de laatste hand te leggen aan haar nieuwe boek *Goede dochter*, dat als eerste in Nederland verschijnt, nog voor de Amerikaanse uitgave. De schrijfster is erg geliefd in ons land: van de wereldwijd 35 miljoen verkochte exemplaren gingen in Nederland alleen al zo’n vijf miljoen

over de toonbank. En ons land heeft een speciaal plekje in haar hart, omdat het ’t eerste land was buiten de Verenigde Staten waar haar boeken werden gepubliceerd. Vanwege de lengte van het boek – *Goede dochter* is een dikkerd – was Slaughter bang dat ze de deadline niet zou halen. Je zou misschien denken dat miljoenumsucces een bepaalde rust geeft, maar het tegenovergestelde is het geval. De

druk is hoog. “Er zitten vijftig uitgeverij en vertalers op dit boek te wachten. Als ik mijn deadline niet haal, zitten ook alle vertalers, redacteuren en drukkers in de shit. Er zijn zo veel mensen die nu op mij rekenen, zo veel mensen hebben een baan omdat ik deze boeken schrijf, en het geeft uitgeverijen de mogelijkheid om nieuwe schrijvers een kans te geven. Bovendien worden optredens en auteursbezoeken al minimaal een

‘Hoe leuk ik het ook vind om over Sara Linton en Will Trent te schrijven, het is goed om zo nu en dan een pauze te nemen’

half jaar van tevoren gepland. Dus als er geen boek is, is dat allemaal voor niets. Dat is een grote verantwoordelijkheid. Het gevoel van *happy-go-lucky* dat ik vroeger had, is weg.”

Zulke dingen bant ze uit haar gedachten tijdens het schrijven – want dat is nog altijd wat ze het liefste doet. “Makkelijker wordt het schrijven nooit, maar bij *Goede dochter* voelde ik me wel ongewoon zeker van mijn zaak. Ik wist precies waar het heen moest. Ondanks het feit dat het verhaal zo lang was, hoefde er niets te worden geschrapt. Alles werkte.”

Goede dochter is een zogeheten *standalone*, een thriller buiten Slaughters gebruikelijke series met patholoog-anatoom Sara Linton of politieman Will Trent in de hoofdrol. “Hoe leuk ik het ook vind om over

hen te schrijven, het is goed om zo nu en dan een pauze te nemen.” Dit nieuwe boek draait om een trauma dat het gezin Quinn uit elkaar rukt. Rusty Quinn, zijn vrouw en hun twee dochters Samantha en Charlotte wonen in het plaatsje Pikeville, en zijn net naar een andere woning verhuisd, omdat hun vorige huis in brand is gestoken. Rusty is namelijk advocaat en in die hoedanigheid verdedigt hij niet alleen daders maar ook onschuldige zwarten. Dat zet geregeld kwaad bloed bij zijn buurtbewoners, met soms gewelddadige gevolgen. Het gezin Quinn heeft nog maar net de ‘nieuwe’ woning betrokken, als ze opnieuw worden aangevallen. Sam en Charlie zijn getuige van de moord op hun moeder, en ook Sam ontsnapt ternauwernood aan de dood. Deze traumatische gebeurtenissen worden bijna drie decennia later

weer opgerakeld, als Charlie, die eveneens advocaat is geworden, geconfronteerd wordt met nieuw geweld in Pikeville. Karin Slaughter modelleerde het stadje Pikeville naar Blue Ridge, de plek waar ze al vijftien jaar komt om te schrijven. Onder meer de middelbare school, het plaatselijke politiebureau en het gerechtsgebouw komen in de roman voor. Maar ook de mentaliteit en de dubbele moraal van de *Biblebelt*, waar evenveel kerken zijn als Burger King’s en Taco Bell’s, en naastenliefde vooral beperkt blijft tot de eigen gelederen.

In haar BMW met Hillary Clinton-sticker op de bumper rijden we door het buitengebied, dat arm is en vijandig. “Soms kwamen de mensen uit hun huizen en stonden ze me aan te staren: wat doe jij hier? Of er kwam een stel honden op me af.

‘Soms kwamen de mensen uit hun huizen en stonden ze me aan te staren: wat doe jij hier?’

Waarom ze zo agressief zijn? Vermoedelijk omdat hier veel drugs – *crystal meth* – worden geproduceerd, en *moonshine*, zelfgestookte alcohol. Het was tamelijk bizar: op elk moment van de dag kon je *meth* of *moonshine* kopen, maar tot een paar jaar terug geen normale alcoholische dranken. Dat kon wel in Tennessee, en dat is maar vijf minuten rijden. Dus wat gebeurde er in het weekend: mensen reden naar de *drive-thru* slijterij op de grens – je hoefde niet eens je auto uit –, ze kochten alcohol en begonnen meteen met drinken. Op de weg terug gebeurden altijd ongelukken op de snelweg.” Het is een soort ‘*not-in-my-backyard-kind-a-thing*’, zegt ze. “En helemaal ongelijk hadden ze daarin niet. Vanaf het moment dat alcohol werd gelegaliseerd – al blijft het op zondag verboden – kwamen steeds meer mensen uit Atlanta hiernaartoe. Er kwamen meer restaurants, er ontstond een homogemeenschap, er kwamen meer zwarte mensen en Mexicanen en rijke inwoners van Atlanta die hier een buitenhuis kochten. De homogene gemeenschap die het altijd was, veranderde. Dat levert een tweestrijd op. Want de mensen hier willen niet dat hun manier van leven verandert, maar ze willen wél het geld dat het oplevert.” We passeren een huis waar met een spuitbus *goat* op gesprayd is. Het staat er nu al drie jaar, vertelt Slaughter. “Ik stel me zo voor dat het jochie dat daar woont een goede football-speler is en dat zijn bijnaam ‘*Goat*’ is. Iemand vond het grappig om dat op de deur te spuiten.” Even verderop staat een bord van een crematorium. ‘Cremieren met

vertrouwen’ staat erop. Slaughter grinnikt. “Een paar jaar terug was er hier een enorm schandaal, toen de politie een crematorium ontmaskerde waar honderden lichamen lagen opgeslagen. Het bleek dat ze die lijken niet verbrandden – terwijl ze daar veel geld voor vroegen – maar in kofferbakken stopten of in het bos dumpten. Dat veroorzaakte enorme achterdocht ten opzichte van begrafenisondernemers en crematoria. Dus vandaar dat ze hier reclame maken met de slogan dat je er zeker van kunt zijn dat je dierbare daadwerkelijk wordt gecremeerd.” Onderweg komen we langs tientallen billboards. Van de Epworth Methodist Church, de First Baptist Church, de Cherry Log Christian Church, de Jezus redt en de Elijah Seventh Day Church onderwijst Gods kinderen. *If God seems far away, guess who’s moved?* Ze vormen een wrang contrast met de armoede die sommige van de vervallen trailers verraden, zoals een met vuilniszakken afgedekt bouwval. “Daar woont dus een gezin, hè,” wijst Slaughter. “Als ik langs deze trailer rijd, word ik altijd een beetje treurig, zeker in de winter. Soms speelt er een klein kindje in het gras. Zo nu en dan worden mensen uit hun stacaravan gezet. Dan gooit de sheriff gewoon al hun bezittingen op straat.”

De thrillers van Karin Slaughter worden niet alleen gekenmerkt door veel gewelddadige en lugubere details, maar ook door de maatschappelijke problemen die ze erin aankaart: racisme, armoede, sociale ongelijkheid en met name geweld tegen vrouwen. Slaughter beschouwt het bijna als een plicht om

het daarover te hebben. Eén op de vijf vrouwen in Amerika wordt tijdens haar leven verkracht, op jaarbasis betreft dat een kwart miljoen mensen. Moord is een van de vijf meest voorkomende doodsoorzaken onder vrouwen. “En als je zwanger bent, is het zelfs doodsoorzaak nummer één,” stelt Slaughter nuchter vast. “Zwangere vrouwen sterven omdat hun partner de baby niet wil.” Ook de politieagenten in haar *crime novels* zijn lang niet altijd rechtschapen. Slaughter vertelt over de zogeheten *Oath Keepers*, agenten en militairen die Amerika willen houden ‘zoals het was’ en hun eigen invulling geven aan de grondwet. “Toen Trump tot president gekozen werd, zei een grenscontrole-agent bijvoorbeeld: ‘Nu kunnen we eindelijk gewoon ons werk doen.’ Hij begreep niet dat hij verplicht is de grondwet te volgen, waarin is vastgelegd dat je niet maar willekeurig mensen mag deporteren en opsporen. Het is nogal beangstigend als mensen in zulke posities eigen rechter gaan spelen.” En dan is er nog de tienprocentregel, vertelt ze. Uit onderzoek is gebleken dat als tien procent van de agenten die het voor het zeggen hebben corrupt is, de rest van het corps ook corrupt is. Dat is groepsgedrag: het alfamannetje is de leider. “We hebben in dit land heel goede maar ook heel slechte en gewelddadige politieteams. De inconsistenties in onze wetten, bijvoorbeeld als het gaat om wapens of huiselijk geweld, werken zulke dingen in de hand. Ik heb politierechercheurs ontmoet die al twintig jaar in het vak zaten en doodleuk zeiden: ‘Ik heb nog nooit

een verkrachtingszaak onderzocht waarin de vrouw ook daadwerkelijk verkracht bleek te zijn. 'Hoe is dat statistisch gezien mogelijk? Zij geloven dat zo'n vrouw seks met een man heeft gehad en uit spijt hem vervolgens van dwang beschuldigt.'

"Ik hoop dat jullie deze paar dagen een wat positiever beeld van Amerika krijgen," zegt de vrouw van het hotel de volgende ochtend tegen ons. Ze heet naar de staat waarin ze woont: Georgia. Ze glimlacht. "We zijn niet zo idioot als je op het nieuws ziet hoor, er wonen hier niet alléén maar gekken. Gelukkig is er al eentje weg." Na een NBC-uitzending de avond ervoor waarin de FBI bekendmaakte president Trump te onderzoeken op ongeoorloofde contacten met Rusland, duurt het even voordat het kwartje valt: ze heeft het over Barack Obama. Godzijdank is die van het toneel verdwenen, zegt ze. "Neem nou die Obamacare –veel te duur. Ik zorg voor mezelf, dat heb ik al mijn hele leven gedaan." Dat Trump tamelijk vrouwonvriendelijke opmerkingen heeft gemaakt, wimpelt ze weg. "Hij maakte gewoon een slechte grap," zegt ze vergoelijkend, "ik ben daar niet door beledigd. Je denkt toch niet dat ik op hem zou stemmen als hij écht vrouwonvriendelijk zou zijn?" De nieuwe president probeert tenminste iets tegen al die vluchtelingen te doen, vervolgt ze, en hij is geen politicus zoals al die figuren in de Senaat, die daar al hun hele leven zitten. Na wat ze gelezen heeft over 'het complot achter 9/11' hoeft ze haar niets meer te vertellen. "Ik vertrouw die mensen niet. Politici zitten er alleen maar voor hun eigen hachje." "Ik denk dat ze liegt," reageert Karin Slaughter op het verhaal van de hoteleigenaresse over Obamacare, terwijl ze haar auto de bocht om stuurt. "Als ze zo weinig verdient dat ze het niet kan betalen, zijn er allerlei subsidies. En maar drie procent van de Amerikanen maakt gebruik van Obamacare, de rest wordt door

werkgevers gedekt. Wat ze denk ik eigenlijk bedoelt, is dat ze alleen wil betalen voor witte mensen zoals zij." We komen langs de basisschool van Fannin County. "Vind je niet dat het eruitziet als een fabriek?" Op een school als deze, vertelt ze, maakt honderd procent van de leerlingen gebruik van het gesubsidieerde lunch-systeem. "Elk kind komt uit een dermate arm gezin dat ze een gratis ontbijt en lunch krijgen op school. Voor veel kinderen is dat de enige warme maaltijd die ze krijgen op een dag, in het weekend is er gewoon niets. Maar de mensen hier beschouwen dat niet als een dienst van de overheid. In hun ogen zijn het de anderen die profijt trekken van de overheid, lees: zwarte mensen en latino's. Die zijn lui, willen niet werken, trekken alleen maar uitkering, zeggen ze. Terwijl het juist de zwarte mensen en latino's zijn die bij het plaatselijke appelbedrijf Mercier's Orchard de appels staan te plukken, werk waar de blanke bewoners zich te goed voor voelen. En omdat ze geen donder uitvoeren, krijgen ze zelf aan het einde van het jaar belasting terug." Fannin County High School, de middelbare school, ziet er eveneens uit als een fabriek. Er gaan zo'n tweeduizend scholieren naartoe, en ze komen uit de hele provincie. Karin Slaughter lacht. "Ik was eens in Denemarken voor een thrillerfestival, het werd gehouden in een oude leegstaande gevangenis. Ik dacht eerst dat het een school was. 'Nee, dit is een gevangenis,' zeiden ze tegen me, 'kijk maar, het heeft prikkeldraad en een omheining.' Maar dat hebben de middelbare scholen in Georgia ook." Fannin County High School is typisch zo'n school waar een *school shooting* zou kunnen plaatsvinden, zoals in *Goede dochter* het geval is. Voor de hoofdingang van de school staat de hele dag een politieagent. Karin Slaughter wijst naar de man in uniform, vlak bij de politiewagen met sheriff erop. "Die is er elke dag, de hele dag. Veel van zulke

schoolschietpartijen vinden plaats in buitengebieden zoals deze, met veel witte kinderen en wapens. Dit is typisch zo'n school waar dat zou kunnen gebeuren, met al die verschillende ingangen, zo veel plekken waar iemand naar binnen kan gaan en kan beginnen met schieten. Elke ingang wordt in de gaten gehouden." Anders dan soms in het werkelijke leven het geval is, kunnen spannende boeken inzicht bieden in hoe en waarom een dader tot zijn daden is gekomen.

KARIN SLAUGHTER IN 90 WOORDEN

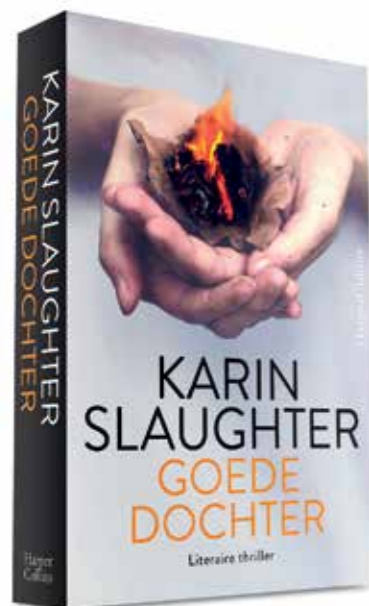
Karin Slaughter (1971) groeide op in het plaatsje Jonesboro in de staat Georgia, en woont in Atlanta. Ze debuteerde in 2001 met de thriller Nachtschade, het eerste deel van de zes delen in de Grant County-reeks. Deze reeks liet ze samengaan met de serie over politiemann Will Trent, die begon met Triptiek

(2006). Inmiddels heeft ze achttien thrillers op haar naam staan. Wereldwijd zijn er van haar boeken 35 miljoen exemplaren verkocht, waarvan tussen de vier en vijf miljoen in Nederland - het eerste land waar haar werk werd gepubliceerd.

Dat maakt thrillers ook een aantrekkelijk genre voor lezers, denkt ze. “Voor politieagenten is het heel frustrerend dat ze vaak precies weten wie een misdaad heeft gepleegd, maar het niet kunnen bewijzen in de rechtszaal, waardoor de dader vrijuit gaat. In boeken is er wél een oplossing, wél een bepaalde logica en worden de *bad guys* gestraft. Dat geeft een gevoel van veiligheid.” Maar als er al zo veel ellende is in de echte wereld, waarom wil ze dan eigenlijk zo graag nog uren per dag doorbrengen in een zelfgeschapen duister universum? “Geen idee, maar die drang is onherroepelijk. Ik heb het grote geluk dat mensen mijn werk waarderen, maar ook als niemand het zou willen lezen, zou ik schrijven.”

We vragen haar of ze nooit de behoefte voelt te schrijven over een wat vrolijkere werkelijkheid. Ze lacht. “Zelfs als ik iets vrolijkers schrijf, vinden anderen het meestal nogal zwartgallig. Lezers vonden *Onbegrepen*, het geschenkboekje voor de Maand van het Spannende Boek, bijvoorbeeld nogal donker en gewelddadig. Ik vond het zelf juist heel erg grappig.” ◉

De nieuwste thriller *Goede dochter* verschijnt op 13 juni bij HarperCollins.

‘Zelfs als ik iets vrolijkers schrijf, vinden anderen het meestal nogal zwartgallig. Lezers vonden *Onbegrepen* bijvoorbeeld nogal donker en gewelddadig. Ik vond het zelf juist heel erg grappig’

TEAM

KWVF

REN VOOR HET LEVEN
EN TEGEN KANKER

Meld je aan op
teamkwf.nl

Een vader laten VADEREN

Renske Keizer (33) pendelt wekelijks heen en weer tussen Rotterdam en Amsterdam. Aan de Erasmus Universiteit is ze universitair hoofddocent Familiesociologie en aan de UvA is ze hoogleraar Vaderschap én bijzonder hoogleraar Pedagogiek. OPZIJ praat, ruim honderd jaar nadat de eerste officiële Vaderdag werd gevierd, met haar over de invloed van vaders op de rol van hun kind, vaderschapsverlof en luizenmoeders.

Waar komt je fascinatie voor vaderschap vandaan?

“Sorry, ik was een beetje een snelle leerling. Ik kwam op mijn zeventiende van de middelbare school, studeerde in drieënhalve jaar af en was twintig toen ik klaar was met mijn studie. Maar ik wilde nog zoveel weten. Ik zag een vacature voorbijkomen waarin een promovendus werd gezocht voor een onderzoek naar kinderloosheid. Dat sprak mij wel aan. Toen ik werd aangenomen ging ik me inlezen. En wat bleek? Bijna al die studies waren gebaseerd op vrouwen. Met een kleine kanttekening dat het voor mannen niet zo ingrijpend was. Want wat hen vooral zou interesseren was wat ze op het werkvlak deden. Dan ben ik zo eigenwijs om te denken: Hoezo? Is dat wel zo? Ik ben daarom vooral gaan kijken naar mannen. Wat doet kinderloosheid met ze? Uit mijn onderzoek bleek dat de invloed van kinderloosheid op mannen net zo substantieel is als die op vrouwen. Anders, maar niet minder heftig.”

In hoeverre speelt je eigen voorgeschiedenis een rol bij je interesse in dit onderwerp?

“Ik ben zonder mijn biologische vader opgegroeid. Ik denk ook dat dat onbewust heeft meegespeeld, dat ik wilde weten wat ik gemist heb. Ik heb ook – bewust of onbewust – altijd vriendjes gehad die uit een stabiel gezin kwamen. En toen ik een keer een belangrijke lezing moest geven zat mijn schoonvader opeens in de zaal. Hij wilde er gewoon zijn voor mij. Overigens heb ik ook goed contact met mijn stiefvader.”

Maar dan nu. Vaderschap als studieobject.

“Het was een collega die mij op die vacature voor die leerstoel Vaderschap attendeerde. Ik deed al onderzoek naar vaderschap: wat doet het met het leven van mannen? Het was dus een logische stap om me nu te richten op de vraag: wat doet vaderschap dan met kinderen? Maar toen ik me in de rol van ouders op de ontwikkeling van het kind ging verdiepen, kwam ik opnieuw alleen maar literatuur tegen waarin het ging over de moeders: wat voor een invloed hebben zij op de ontwikkeling van het kind? Daarnaast merkte ik dat het perspectief vanuit de pedagogiek en de ontwikkelingspsychologie erg verschilde van het sociologische perspectief. Ik heb tijdens mijn studie Algemene Sociale Wetenschappen, en later ook tijdens mijn promotieonderzoek aan het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut, geleerd vanuit een interdisciplinair perspectief naar vraagstukken te kijken. En toen ik al die pedagogische literatuur las, dacht ik: volgens mij is die kruisbestuiving tussen pedagogiek en sociologie het meest interessant. Daarbij kun je echt tot nieuwe inzichten komen. Dat heb ik in mijn sollicitatiegesprek ook geventileerd en hoe ik dacht de wetenschap daarmee verder te kunnen helpen. (lacht) En de rest is geschiedenis.”

‘Uit mijn onderzoek bleek dat de invloed van kinderloosheid op mannen net zo substantieel is als die op vrouwen. Anders, maar niet minder heftig’

In een interview in Trouw naar aanleiding van de instelling van de leerstoel sprak de initiatiefnemer over een ‘hij’ als de ideale kandidaat. Maar jij bent het uiteindelijk geworden.

“Ik had vernomen dat er meerdere kandidaten voor de functie waren. Naar ik heb begrepen allemaal mannen. Nu was de leeropdracht geformuleerd als onderzoek naar ‘de unieke rol van vaders’. Maar als je vervolgens als man gaat pleiten voor een uitgebreider vaderschapsverlof, zou je al snel verwijten kunnen krijgen als: ja, die preekt voor eigen parochie. Bovendien kan het, zeker in een land als Nederland, waar wij vrij traditionele opvattingen hebben ten aanzien van ouderschap, heel verfrissend zijn om ook eens te kunnen zeggen: ‘Moeders, geef die mannen nou toch de ruimte om te vaderen!’ (lacht) Maar ik ga er vanuit dat ik uiteindelijk op mijn kwaliteiten ben geselecteerd.”

Kun je alvast een tip van de sluier oplichten: hoe uniek is de rol van de biologische vader?

“Het is nog te vroeg om allerlei conclusies te trekken. Het lastige van mijn bijzonder hoogleraarschap is dat het maar één dag in de week is. Wat ik tot nu toe gedaan heb is met name vanuit die interdisciplinaire kijk onderzoeksvoorstellen schrijven. Ik heb momenteel aanvragen lopen voor een VIDI-subsidie (stimuleringsbeurs voor onderzoekers die maximaal acht jaar geleden zijn gepromoveerd, met een daaraan verbonden geldbedrag van maximaal 800.000 euro - EA) en voor een ERC Starting Grant (Europese subsidie voor onderzoekers met ervaring tussen twee en zeven jaar na promotie, met een maximumbedrag van 1,5 miljoen euro - EA). Daarmee hoop ik geld binnen te halen om mijn eigen groep samen te kunnen stellen, om mij te helpen met het uitvoeren van het onderzoek.

“Wat in ieder geval duidelijk is op grond van eerdere onderzoeken, is dat de aanwezigheid van de vader positief samenhangt met de ontwikkeling van het kind. Ik moet daarbij heel zorgvuldig formuleren. Ik kan namelijk niet zeggen dat het effect heeft. Waarom niet? Veel onderzoek op dit gebied is cross-sectioneel (onderzoek waarbij observatie plaats vindt zonder ingrijpen van buitenaf - EA). Het is dus moeilijk om aan te geven of die ontwikkeling het effect van de betrokkenheid van de vader is. Vaders die erg betrokken zijn bij de opvoeding zijn immers overwegend hoogopgeleide mannen. Met een goed inkomen en veelal een stabiele relatie met de moeder van hun kinderen. Factoren die allemaal samenhangen met de ontwikkeling van het kind. Een ander lastig punt om sterke uitspraken te doen over het belang van vaders is dat in Nederland, net als in andere westerse landen, de vader wordt gezien als de secundaire ouder. Zeker in de zin van tijdbesteding. Zo is er een belangrijk onderzoek gedaan naar de taalontwikkeling van kinderen. Maar ook daarbij zie je twee kampen. Het ene, theoretische, kamp zegt: moeders zijn een soort veilige haven en bieden bescherming,

WERK AAN DE WINKEL

DE GENDERGAP IN DE ACADEMISCHE WERELD

DOOR ERZŐ ALFÖLDY

Op 10 februari 1917 werd de eerste Nederlandse vrouwelijke hoogleraar, Johanna Westerdijk, benoemd aan de Universiteit Utrecht. Ze was hoogleraar schimmelculturen en spendeerde haar leven aan de wetenschap. Een uitzonderlijk fenomeen in een door mannen gedomineerd tijdperk. Honderd jaar na dato studeren niet alleen meer meisjes dan jongens af aan de totaal veertien Nederlandse universiteiten, ook zijn er bijna evenveel vrouwelijke als mannelijke promovendi. Vrouwen zijn daarmee niet langer weg te denken uit de academische wereld en dragen binnen alle mogelijke disciplines bij aan het maatschappelijk debat. Tot zover het goede nieuws.

Ondanks alle positieve ontwikkelingen stemt het aandeel van vrouwen in de wetenschap in Nederland treurig. Het is mooi dat de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) voor het eerst in haar tweehonderdjarige bestaan een vrouwelijke president heeft en dat diezelfde KNAW onlangs heeft aangekondigd om dit jaar zestien nieuwe, vrouwelijke leden aan te trekken. Ook is er inmiddels een handjevol leden van het College van Bestuur en decanen bij de verschillende universiteiten vrouw. Maar ondanks deze stappen vooruit vormen vrouwen nog steeds een ondervertegenwoordigde groep binnen de wetenschap. Een doorn in het oog van Landelijke Netwerk Vrouwelijke Hoogleraren (LVHN) en ook de conclusie van het afgelopen najaar gepubliceerde rapport van het Rathenau Instituut is niet mals. Zowel met de vertegenwoordiging van vrouwelijke hoogleraren als met de doorstroming van vrouwen naar

terwijl vaders zorgen voor het bootje om ermee uit te varen. Uit dat onderzoek blijkt dat vaders op een andere manier tegen hun kinderen praten. Zij gebruiken meer nieuwe, ingewikkelde woorden en zinsconstructies, meer gebiedende wijs. Je zou daar de conclusie aan kunnen verbinden dat zij die kinderen beter willen voorbereiden op de taal van de buitenwereld. Maar er is ook een ander kamp dat zegt: dat gebeurt niet bewust. Vaders spenderen gewoon minder tijd met hun kinderen, waardoor ze minder op de hoogte zijn van het echte taalniveau van hun kind.

“Wat wij in ieder geval zien is dat vaders op een andere manier tegen hun kinderen praten, en dat dat een positieve bijdrage levert aan zowel de taalontwikkeling als de cognitieve ontwikkeling van het kind. Maar ligt dat nou aan het sekseverschil? Of aan het feit dat die vader de secundaire opvoeder is? Voor die onderliggende mechanismes is meer onderzoek nodig, een grotere reikwijdte in de rol die de ouders vervullen.”

Speaking of. Hoe zit het met kinderen uit niet-traditionele samenlevingsvormen, zoals duomoeders,

homo-vaders, stief- en samengestelde gezinnen?

“Die onderzoeken beginnen te komen. Het interessante aan onderzoek onder homo-vaders is dat het geslacht van de ouders hetzelfde is, maar de genderrollen vaak verschillen. Daardoor kun je explicieter toetsen of het geslacht of de genderrol is dat samenhangt met specifieke gedragingen en invloeden van de vader. Helaas ontbreken de gegevens over zulke vaders nog op grote schaal. Maar maatschappelijke ontwikkelingen gaan door. Het duurt alleen even voordat die worden getoetst.

En hoe zit het met de kinderen van alleenstaande moeders, zoals Bommoeders?

“Daarvoor moet ik even een stapje terugdoen. De vaderschapsliteratuur heeft vooral in Amerika sinds de jaren vijftig en zestig een enorme vlucht genomen, in een tijd dat het scheidingspercentage ging stijgen. Er groeiden opeens veel kinderen op zonder vader. Men ging toen simpelweg vergelijken. Hoe gaat het nu met kinderen uit intacte gezinnen? En hoe gaat het met kinderen uit gescheiden gezinnen? Daaruit bleek dat kinderen van gescheiden ouders het veel minder goed

deden dan kinderen van wie de ouders bij elkaar waren. Die onderzoekers spraken in termen van die *‘fatherless families’*. Met andere woorden: het ontbreken van vaders is ‘slecht’. Maar het impliceerde ook dat als die vader er wel is, dat dat blijkbaar een positief effect heeft. Die conclusie heeft veel onderzoek gestimuleerd. Maar wat daarbij vaak over het hoofd werd gezien is dat een echtscheiding niet zomaar een losse gebeurtenis is, maar samenhangt met allerlei factoren zoals een slechte relatie tussen de ouders. Het komt ook vaker voor bij lager opgeleiden, met een lager inkomensniveau. Factoren die allemaal samenhangen met de ontwikkeling van het kind. Maar in het begin zijn veel effecten toegeschreven aan het ontbreken van de vader. Andersom werd ten aanzien van Bommoeders als argument aangevoerd: het gaat toch hartstikke goed met die kinderen? Maar deze moeders zijn vaak hoogopgeleide vrouwen, die heel bewust voor die kinderen hebben gekozen waarbij er sprake is van welvaart, veel sociaal en cultureel kapitaal en een groot netwerk, met andere, ook mannelijke, rolmodellen.”

Hoe belangrijk zijn vaders voor jongens?

“Ik ben wetenschaper, dus ik blijf heel voorzichtig formuleren. Maar zeker in het begin werd in onderzoeken gekeken naar het effect op jongens. Uit de socialisatie- en sociale leertheorie was het idee dat de vader vooral een rolmodel is voor zijn zoon. In veel onderzoek werd ook aangetoond dat het ontbreken van een vader effect heeft op het gedrag van jongens: probleemgedrag en agressie. Wat ook wel vaker voorkomt bij jongens dan bij meisjes.”

En voor meisjes?

“Pas later werd in wetenschappelijke studies gekeken naar het effect van het ontbreken van vaders op dochters. En daaruit blijkt dat een vader ook een rolmodel voor meisjes is, zoals bij de partnerkeuze. Je ziet ook dat vaders, zeker bij adolescente dochters, een belangrijke rol spelen ten aanzien van hun eigenwaarde. Zij geven hun dochters meer zelfvertrouwen, zeker in een periode waarin hun zelfbeeld al behoorlijk onder druk staat onder invloed van hun *peer group*. Tenslotte de taakverdeling. Vaders die meer zorgtaken voor hun rekening nemen, geven het voorbeeld door zowel aan hun zonen als hun dochters. Jongens met een vader die meer doet in het gezin, doen dat later ook zelf, terwijl hun dochters meer participeren op de arbeidsmarkt. De invloed van vaders op dochters blijkt dus anders dan op zonen, maar zeker niet minder belangrijk. Met een uitroepeten!”

Rolpatronen zijn diep geworteld. De term ‘papadag’: ook zoiets. Kennelijk zijn alle andere dagen van de week gereserveerd voor moeders. Zelfs Maxima schijnt ‘luizenmoeder’ te zijn geweest. Maar kun je het je voorstellen: Willem-Alexander als ‘luizenvader’?

“Ja, ik geef ook altijd het voorbeeld van die pamfletten: ‘Overblijfmoeders gezocht’. Tussen haakjes staat er dan

hogere functies blijft het behelpen. De academische wereld laat zich anno 2017 nog steeds kennen als een mannenbolwerk. Niettegenstaande het hoge percentage vrouwelijke studenten en promovendi stromen slechts weinig vrouwen door naar de wetenschappelijke top. Hoe hoger het functieniveau, hoe lager het aantal vrouwelijke wetenschappers. Zo bestaat het hooglerarenbestand voor slechts een kleine twintig procent uit vrouwen. Met name de opstap van universitair hoofddocent naar hoogleraar blijkt een lastige. Geen wonder dat het aandeel vrouwen ook in de (top)bestuurslagen, de benoemingscommissies en bij de honoreringsprocedures ver onder dat van hun mannelijke collega's ligt.

‘Zo bestaat het hooglerarenbestand voor slechts een kleine twintig procent uit vrouwen’

Daarnaast loopt ook de hoogte van de beloning tussen mannen en vrouwen flink uiteen. Binnen het beloningssysteem van de academische wereld trekken vrouwen steevast aan het kortste eind. Hun salarisniveau blijft ver onder dat van mannelijke equivalenten. Bij hoogleraren kan het verschil zelfs oplopen tot zo'n achthonderd euro bruto per maand, zo werd becijferd in het LNVH Rapport ‘Financiële Beloning van Mannen en Vrouwen in de Wetenschap’.

De benoeming van Johanna Westerdijk als eerste vrouwelijke hoogleraar in Nederland honderd jaar geleden gaf de afgelopen maanden reden voor feestgedruis, maar ook aanleiding voor hernieuwde aandacht voor het onderwerp. Zo wordt in het Academieggebouw van de Universiteit Utrecht momenteel een fotoportretgalerij van honderd in toga's en

nog net: 'M/V'. Maar dan denk ik: waaróm 'moeders'? Het illustreert hoe in Nederland over de rolverdeling tussen mannen en vrouwen wordt gedacht. Nederland is een modern, westers land, maar op dat vlak nog aardig traditioneel. Als mijn man met ons jongste kind op het consultatiebureau komt, wordt hem stevast gevraagd: 'Oh, was uw vrouw verhinderd?'"

Wat werkt wel om mannen meer bij de opvoeding te betrekken? De bekende financiële prikkel? Langer vaderschapsverlof?

"Het is krankzinnig dat de EU al sinds 2010 bezig is om twee weken betaald ouderschapsverlof er doorheen te krijgen, terwijl de VVD het voorstel om de huidige Nederlandse regeling van twee naar vijf dagen uit te breiden stevast torpedeert. Aan die oproep van de Europese Commissie hebben inmiddels alle Scandinavische landen, Duitsland, maar ook landen als Portugal en Spanje, gehoor gegeven. Het gaat mij niet om hoeveel dagen het precies zouden moeten zijn, maar het is belangrijk dat de overheid een signaal afgeeft. Er moet een culturomslag komen. En die komt er alleen als de overheid zegt: wij vinden de rol van de vader zo belangrijk, dat wij vaders het recht geven om - betaald - verlof op te nemen."

Betaald, zeg je nadrukkelijk.

"Als je het niet betaald doet, zorg je ervoor dat alleen maar hoogopgeleide vaders, met name in de overheidssector, ouderschapsverlof opnemen. Daar is het niet alleen al redelijk goed betaald, maar ook beter geaccepteerd. Wat je vervolgens ziet is dat de kloof, die is ingezet tussen kinderen van hoogopgeleide en laagopgeleide vaders, alleen maar groter wordt. In Scandinavische landen zijn ze daar al sinds de jaren zestig mee bezig. Daar hebben ze in de loop der jaren aan allerlei knoppen zitten draaien om te zien wat werkt en wat niet. Wat je daar ziet is dat zodra een 'daddy quota' is ingesteld, betaald - vaak zelfs voor negentig procent - en exclusief bedoeld voor de vader, dat vaders verlof opnemen. Wel een hele maand. Als je alleen maar zegt: we geven een pakketje verlof en wij laten het verder aan de ouders over om te regelen wie dat opneemt, resulteert dat meestal in een meer traditionele rolverdeling. Vaderschapsverlof zou in Nederland daarom niet per CAO geregeld moeten worden, maar bij wet. Voor iedereen gelijk dus."

Daar maak je je ook sterk voor.

"Ja. Ik ben onlangs uitgenodigd om als *keynote speaker* op de 'Annual Convention on Inclusive Growth' van de Europese Commissie op te treden. Die gaat over welvaartsgroei en het terugdringen van sociale ongelijkheid. Dus ook: wat kun je er aan doen om de arbeidsmarktparticipatie van vrouwen te vergroten. Want het is ondertussen bekend dat als vaders meer thuis zijn, vrouwen meer buitenshuis gaan werken. Daar is in

Zweden recentelijk een mooie studie naar gedaan. Daaruit blijkt dat voor iedere maand dat vaders verlof opnemen, het inkomen van vrouwen met zeven procent stijgt! Mijn lezing ging over de rol van de vader in de ontwikkeling van het kind, en meer specifiek over de rol van de vader in het doorgeven van sociale ongelijkheid. Dan zit je opeens naast de minister van Malta en de vicevoorzitter van de Europese Commissie. Het mooie is: op zo'n moment word je echt gehoord. Dat vind ik ook echt belangrijk: dat je als wetenschapper niet alleen artikelen publiceert in prestigieuze wetenschappelijke tijdschriften, maar dat je ook iets dóet met die kennis."

Op 18 juni is het Vaderdag. Is dit aanleiding tot discussie over de rol van vaders? Of vooral een verkoopinstrument voor de retail?

"Het is vooral een commercieel ding, ja. Al word ik rond deze tijd van het jaar (lacht) bedolven onder telefoontjes van journalisten, zeker nu met die discussie rondom vaderschapsverlof." ○

'Er moet een culturomslag komen. En die komt er alleen als de overheid zegt: wij vinden de rol van de vader zo belangrijk, dat wij vaders het recht geven om - betaald - verlof op te nemen'

bareten gehulde vrouwelijke hoogleraren tentoongesteld. Een mooi antwoord op de geschilderde staatsieportretten van vrijwel uitsluitend mannelijke voorgangers door de eeuwen heen in de pronkzaal iets verderop. Niet geheel toevallig werd afgelopen najaar door minister Jet Bussemaker (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap), op aandringen van Athena's Angels, een plan gepresenteerd om in de loop van 2017 honderd vrouwelijke hoogleraren aan te stellen. Een op zijn zachtst gezegd ambitieus streven gezien de voor dergelijke procedures benodigde tijd en het ervoor gereserveerde budget van vijf miljoen euro. Een druppel op een gloeiende plaat.

Het LNVH gaat het komende jaar de voortgang van deze benoemingen monitoren naast andere, structurele werkzaamheden ter bevordering van de positie van vrouwelijke hoogleraren en universitair hoofddocenten. De positie en doorstromingskansen van vrouwelijke wetenschappers moet worden verbeterd, dat is duidelijk. En wel een beetje snel graag. Gaat Nederland immers door op de oude voet, dan blijft de positie van vrouwelijke wetenschappers nog een tijd lang weinig rooskleurig. Trek je namelijk de gemiddelde groeicijfers door die de universiteiten over de afgelopen jaren hebben laten zien, dan duurt het nog tot 2054 voordat je de beoogde seksegelijkheid bereikt. Er is dus nog een hoop werk aan de winkel. Ook op het gebied van regel- en wetgeving moet er nog flink wat gebeuren, zoals aanpassingen in de CAO ten aanzien van zwangerschaps- en ouderschapsverlof. Promovendi zijn doorgaans jonge mannen én vrouwen van gemiddeld tussen de vijftienvintig en dertig. In de vruchtbare leeftijd dus. Een slimme meid was toch op haar zwangerschap voorbereid? Maar kinderen betekenen vaak wel een bottleneck voor het tijdig afronden van je proefschrift. Spitsuurgezinnen, maandenlang uit de running zijn door de bevalling en slapeloze nachten. Allemaal niet bevorderlijk voor een carrière in de wetenschap, om voldoende meters te kunnen maken, om publicaties in wetenschappelijke tijdschriften te realiseren en de verplichte uren onderwijs te geven.

Tja, Johanna. Weliswaar iets te vroeg geboren, in een tijd waarin het voor een vrouw heel bijzonder was om carrière te maken in de wetenschap. Zij had geen kinderen aan haar rok hangen en geen man van wie ze achter het aanrecht moest. Maar wel haar eigen drijfveren en een obsessie voor schimmels die haar uit de slaap hielden. ○

Vrouwen doen het als ondernemers wel beter, maar hebben vaak niet scherp waar ze heen willen. EY helpt vrouwen groter te denken en meer onverschrokken te zijn. Karin Loohuis en Angélique Heemels vertellen hoe.

Vagisan VochtCrème bij vaginale droogheid

Vagisan®

www.vagisan.nl

Nu ook in Nederland

Medisch hulpmiddel. Lees voor gebruik de gebruiksaanwijzing.

KOAG/KAG - nr. 4385-0417-0014

Think BIG, be bold

Het duurt nog wel even voor de zogenaamde *gender gap* is gesloten, namelijk zo'n 170 jaar volgens een berekening van het World Economic Forum. EY wil eraan bijdragen dat proces iets te versnellen, zo stellen Angélique Heemels en Karin Loohuis van de consultancyfirma. "Natuurlijk geloven we in een betere wereld. Maar voor ons is het ook eigenbelang", zegt Loohuis. Bedrijven met vrouwen aan de top doen het namelijk beter en dat ondersteunt EY met speciale programma's. Vrouwen beginnen en masse bedrijven, in de VS zelfs anderhalf keer zo vaak als mannen en ze doen het dus vaak ook beter. Maar bij het opschalen halen mannen de vrouwen in. Slechts twee procent van de

bedrijven in de VS die een omzet maken van meer dan een miljoen, heeft een vrouw aan de top. Over hoe dat komt, stelt Heemels: "De neiging is er vaak om alles in eigen hand te willen houden. Ze blijven bijvoorbeeld te veel in de operatie zitten. Voor een volgende stap moet je dat juist loslaten." Daarbij hebben vrouwen volgens het EY-duo de neiging minder doelgericht te zijn. Loohuis: "Dat zie je bijvoorbeeld vaak bij internationalisering. Een man zegt bij wijze van spreken gewoon sneller dat hij binnen drie jaar in tien landen wil zitten. Bij vrouwen is zo'n stip op de horizon vaak onduidelijker." En bij het aantrekken van externe financiers blijken vrouwen voorzichtiger te zijn dan mannen. "Ze denken dan vaak aan de bank en eigen geld. Wij kunnen ook helpen het netwerk te vergroten en bij het vinden van financiering." EY wil vrouwelijke entrepreneurs

helpen uit die schulp te kruipen en die stip op de horizon duidelijker te maken. *Think big, be bold*, is het thema. "Vrouwen onderschatten vaak hun potentie. Soms moet je ze echt over de streep trekken en vertellen dat ze het echt kunnen", aldus Heemels. Een van de hulpmiddelen daarvoor is een mentorprogramma voor vrouwelijke ondernemers uit de EU. De mentoren zijn zowel mannen als vrouwen en het onderlinge netwerk tussen de internationale vrouwelijke ondernemers is misschien nog wel waardevoller. Daarnaast heeft EY andere middelen om vrouwelijke ondernemers verder te helpen, zoals een strategische sessie waarin aan de hand van een interactieve tool prioriteiten en acties kunnen worden geformuleerd voor verdere groei. Tenslotte, ook belangrijk: "Werken aan je publieke profiel", zegt Loohuis. En niet alleen voor jezelf, want: "Wat vrouwen vooral ook nodig hebben, zijn vrouwelijke rolmodellen."

SPOEDCURSUS voedingswetenschap

Door de hoge frequentie waarmee onderzoeken over voeding in de media verschijnen, lijkt het soms of elke week de voedingsadviezen moeten worden aangepast. Dat is gelukkig niet zo. Maar hoe beoordeel je dat en hoe onderscheid je zin en onzin? Deze ‘crash course’ voedingswetenschap biedt hulp. Voor een ieder die geen professor in de voedingsleer is.

De voedingswetenschap probeert de verbanden tussen voeding en gezondheid te ontrafelen. Dat is niet eenvoudig. Je hebt namelijk met een grote hoeveelheid factoren te maken: ieder mens zit fysiek en genetisch anders in elkaar, we wonen in verschillende omgevingen en hebben ieder een andere leefstijl en eetpatroon. Dan zijn voedingsmiddelen ook nog eens enorm complex. Iets eenvoudigs als brood bevat al koolhydraten, vezels, eiwit, vitamine B1, natrium, kalium, jodium en meer. Dus wanneer er een effect wordt gevonden van het eten van brood op gezondheid, komt dat effect dan van één van deze voedingsstoffen, of komt het door een combinatie? En vanuit dit gecompliceerde veld moeten dan ook nog concrete voedingsadviezen gedestilleerd worden.

Om tot een betrouwbaar advies te komen is wetenschappelijke consensus het uitgangspunt. Dit betekent dat de meerderheid van de internationale, gespecialiseerde wetenschappers het met elkaar eens is over de interpretatie van al het beschikbare onderzoek.

TYPEN ONDERZOEK & BEWIJSKRACHT

Om te begrijpen hoe wetenschappelijke consensus nu tot stand komt, is het belangrijk om iets meer over veelgebruikte typen onderzoek te weten te komen. Want niet uit alle typen onderzoek zijn even harde conclusies te trekken. Bewijskracht is een term die aangeeft hoe sterk het bewijs voor de bevindingen van een onderzoek over het algemeen zijn.

META-ANALYSE EN SYSTEMATISCHE REVIEWS

Eén zwaluw maakt nog geen zomer. Ofwel: één onderzoek is nooit genoeg. Hoe overtuigend resultaten ook kunnen zijn, in de wetenschap moeten er meerdere vergelijkbare onderzoeken zijn uitgevoerd. Pas dan kun je met meer zekerheid een bepaald verband aantonen. De rol van toeval kun je namelijk nooit geheel uitsluiten. Daarom zijn meta-analyses en systematische reviews onmisbaar. Bij dit type onderzoek verzamelen onderzoekers vergelijkbare onderzoeken en analyseren die als geheel. Bij een meta-analyse lijken de onderzoeken dusdanig op elkaar dat statistiek erop losgelaten kan worden. In een review is dat niet mogelijk.

EXPERIMENTEEL ONDERZOEK (INTERVENTIE-STUDIES)

Wetenschappers maak je dolgelukkig met meta-analyses en systematische reviews die grotendeels bestaan uit experimenteel onderzoek. Experimenteel onderzoek van goede kwaliteit kun je namelijk dé gouden standaard binnen het voedingsonderzoek noemen. In een ideaal onderzoek veranderen onderzoekers bewust één factor en houden andere mogelijke factoren die van invloed zijn hetzelfde. Daarnaast worden mensen op basis van toeval ingedeeld in groepen. Dit heet randomisatie. Doordat dit willekeurig gebeurt zijn de deelnemers in de verschillende groepen vergelijkbaar. Bij een of meerdere groepen wordt een verandering aangebracht in bijvoorbeeld hun voeding (dit noemen we een interventie) en er is een controlegroep waarbij die verandering niet wordt doorgevoerd. Bijvoorbeeld groep A krijgt elke dag een grote dosis visvetzuren, groep B een iets minder hoge dosis en de controlegroep geen.

Het grote voordeel van goed uitgevoerd experimenteel onderzoek is een sterke bewijskracht voor de oorzaak-

Bewijskracht	Type onderzoek	Korte uitleg
<div style="text-align: center;"> <p>HOOG</p> <p>LAAG</p> </div>	Meta-analyse	Meerdere onderzoeken samen statistisch geanalyseerd
	Systematische review	Meerdere onderzoeken besproken en vergeleken (niet statistisch)
	Experimenteel onderzoek	Onderzoekers veranderen bewust één factor en houden andere mogelijke factoren die van invloed zijn hetzelfde. Sterke bewijskracht oorzaak-gevolg relatie.
	Observationeel onderzoek	Onderzoekers verzamelen gegevens zonder de werkelijke situatie te veranderen. Minder sterke bewijskracht voor oorzaak-gevolg relatie. Vaak wel grote onderzoeksgroep.
	Onderzoek met dieren	Effecten worden bekeken in proefdieren. Dit kan niet leiden tot conclusies bij de mens. Kan wel aanleiding zijn voor verder onderzoek.
	In vitro onderzoek	Stofjes worden onderzocht in de reageerbuis. Dit zegt nog niets over het effect in het menselijk lichaam. Kan wel aanleiding zijn voor verder onderzoek.

gevolg relatie. Dus wanneer blijkt dat mensen uit groep A (visvetzuren) minder hartklachten zouden hebben dan mensen in de controlegroep, dan komt dit zeer waarschijnlijk door de visvetzuren van behandeling A. De bewijskracht is in zo'n geval redelijk sterk omdat andere factoren die ook een rol zouden kunnen spelen, zoals beweging of het eten van fruit vergelijkbaar was in de groepen.

OBSERVATIONEEL ONDERZOEK

Onderzoekers verzamelen bij observationeel onderzoek gegevens van een grote groep mensen zonder iets aan hun situatie te veranderen. Vervolgens bekijken ze of bepaalde factoren, (voedings)gewoonten of gedrag vaker of minder vaak voorkomt bij mensen met een ziekte of probleem. Omdat het nooit zeker is dat de onderzoekers naar alle relevante gegevens vragen, kun je minder sterk dan met experimenteel onderzoek een oorzaak-gevolg relatie vaststellen. Er kunnen namelijk andere factoren een rol spelen in het ontstaan van een ziekte dan in het onderzoek zijn meegenomen. Een voorbeeld: als onderzoekers een verband zien tussen het drinken van veel koffie en het behouden van een gezond gewicht, dan hoeft koffie daar niet de oorzaak van te zijn. Het kan bijvoorbeeld ook zijn dat mensen die koffie drinken meer bewegen en dat die factor niet is meegenomen in het onderzoek.

EXPERIMENTEEL ONDERZOEK EN OBSERVATIONEEL ONDERZOEK VULLEN ELKAAR AAN

Hier willen we nog wel even een lans breken voor de waarde van observationeel onderzoek. Want ook al heeft observationeel onderzoek minder bewijskracht: het is een goede aanvulling op experimenteel onderzoek. De onderzochte groep is namelijk vaak groter, de duur van het onderzoek langer (en daardoor kunnen ook effecten worden gevonden die mogelijk pas later optreden, zoals kanker of hart- en vaatziekten), het is vaak representatiever voor de bevolking en de blootstelling is gevarieerder. Denk bij dit laatste maar aan het voorbeeld van de visvetzuren: in een experimentele opzet zijn er maar drie groepen, hoog, laag en geen visvetzuren, in een observationeel onderzoek kunnen ook effecten worden gevonden voor de tussenliggende hoeveelheden visvetzuren.

ONDERZOEK MET DIEREN EN IN VITRO ONDERZOEK

De uitkomsten van onderzoek met dieren en in vitro onderzoek (onderzoek op cellen in een reageerbuis) kun je niet zomaar vertalen naar de mens. Dit type onderzoek is daarom nuttig als eerste verkenning, maar niet om voedingsadvies op te baseren. Wanneer in een reageerbuis bijvoorbeeld te zien is dat stofje X ervoor zorgt dat een cel sneller vet verbrandt, wil dat niet zeggen dat in de mens stofje X gaat helpen om af te vallen. Het

menselijk lichaam is immers veel complexer dan in een reageerbuis is na te doen.

AANVULLEND BIOLOGISCH BEWIJS

Naast de uitkomsten van een onderzoek is het ook prettig als er een mechanisme is dat deze uitkomsten verklaart. Denk bijvoorbeeld aan roken. Uit onderzoek blijkt dat roken kanker veroorzaakt. En dat is ook logisch als je kijkt naar de schadelijke stoffen die in tabak zitten.

Wanneer er zo'n logische verklaring is, verhoogt dat de zekerheid dat een gevonden resultaat klopt.

INTERPRETEREN EN WAARDEREN ONDERZOEK EEN LEIDRAAD

1. Gaat het om één onderzoek of worden meerdere onderzoeken naast elkaar gelegd? Bedenk dat er nooit harde conclusies getrokken kunnen worden uit één onderzoek. Voor betrouwbare conclusies moeten er meerdere vergelijkbare onderzoeken naast elkaar worden gelegd.
2. Is de conclusie niet te simpel weergegeven? Als het om een grote studie gaat, zijn er haast altijd misstanden (al worden die vaak niet benoemd in een artikel). Probeer zelf eens te bedenken wat voor belemmeringen het onderzoek zou kunnen hebben.
3. Welk type onderzoek is gebruikt? Wanneer het artikel spreekt van in vitro onderzoek of dierproeven zijn de conclusies niet te vertalen naar de mens. Wanneer een grote groep mensen is gevolgd (observationeel onderzoek) of het ging om een experimenteel onderzoek dan is de betrouwbaarheid groter.
4. Hoe groot is de groep die onderzocht is? Hoe groter de onderzoeksgroep namelijk, hoe betrouwbaarder. En is de groep 'representatief'? Oftewel: slaan de resultaten op maar een kleine groep in Nederland (bijvoorbeeld vrouwen van 50) of slaan de resultaten op een groot deel van de bevolking?
5. Is de conclusie te mooi om waar te zijn? Laat dan de alarmbellen maar afgaan! Wondermiddeltjes bestaan niet. Er is geen fruitsoort die zorgt dat je nooit kanker krijgt of een drankje waar je jong van blijft. Gezond blijf je het langst met een gezond eetpatroon. Oftewel: het geheel aan wat je eet en drinkt op een dag maakt uit, niet het (mogelijke) effect van één voedingsmiddel.

Het kan zijn dat je niet op alles een antwoord kunt geven. De media geven om de begrijpelijkheid te bevorderen vaak een gesimplificeerd beeld van complex onderzoek. En ook al heb je wel een uitgebreid verslag van het onderzoek tot je beschikking, het is lastig om te concluderen welke onderzoeken betrouwbaar zijn en of je op basis van het onderzoek je eet- of leefpatroon moet aanpassen. Zeker gezien de hypes die met regelmaat vooral via social media opkomen, is het leuk en de moeite waard om zelf bij de betrouwbaarheid van een onderzoek stil te staan. ○

Om de begrijpelijkheid te bevorderen wordt vaak een gesimplificeerd beeld gegeven van complex onderzoek

ZUIDERZEE
MUSEUM
ENKhuizen

HAND
GEMAAKT

BankGiroLoterij

KUNST & CULTUUR

Sarah van Sonsbeeck in de Oude Kerk Amsterdam t/m 17 september 2017

Met onder andere

BOEKEN

- Roos Schlikker
- *De moeder van Ramses*

FILM & TV

- Nieuw seizoen van *House of Cards*
- Catherine Deneuve

KUNST

- Maria Sibylla Merian
- Sarah van Sonsbeeck

PODIUM

- Holland Festival
- Julidans

REIZEN

- Atlanta

BOEKJE ROOSJE FEEST

Columnist en schrijver **Roos Schlikker** (42) debuteerde onlangs met haar roman *Huisje Boompje Beest*. Een boek over pedojagers, angsten, verlangens en vooral over doodnormale mensen. ‘We zijn allemaal onnozelaars die doen alsof ze het leven begrijpen en ondertussen steeds de boel in het honderd laten lopen. Ik tenminste wel.’

Haar uitgever vroeg ooit of ze fictie-ambities had. Zeven jaar later verschijnt van Roos Schlikker haar debuutroman *Huisje Boompje Beest*. In het verhaal komt knappe fotograaf Rob in een rustige Vinex-wijk wonen.

Binnen de kortste keren gonst het van de geruchten in de buurt. De bewoners zijn inmiddels vastgeroeste veertigers met vrouwen die besloten ‘huismanager’ te blijven.

Wie is bij jullie thuis de huismanager?

“Mijn man managet het huishouden. Ik zou hem geen ‘huisman’ willen noemen, dat zou castrerend zijn. Haha, gelul natuurlijk. In het verhaal zit een vrouw die gestopt is met werken en daar eigenlijk niet achter durft te staan. Dat zijn van die vrouwen die steeds excuses verzinnen voor hetgeen ze doen. Als ze thuis zitten zeggen ze: ‘Zorgen voor de kinderen is een fulltimebaan.’ En als ze een baan hebben hoor je: ‘Ja, maar ik ben ook vaak thuis, hoor.’”

Wat is je eigen excuus?

“Ik ben absoluut ongeschikt als huismanager. Ik ben kostwinner en werk fulltime. Ik ben de moeder die het vlees snijdt.”

Ik lees in je boek een lichte fascinatie voor poep.

Haha, ja, nee, ja. Iedereen heeft natuurlijk een lichte fascinatie voor poep. Mijn boek draait om de vraag of mijn personage Rob wel of niet met een geheim rondloopt. Tijdens het schrijven raakte ik geïntrigeerd door de geheimen van mensen. Wat zijn de dingen die we zelfs niet aan onze partner durven te vertellen? Dat kan variëren van het bezoeken van hele rare pornosites tot het leegschansen van de koelkast. Als je eenmaal vastzit in een Vinex-wijk met een gezin en een baan ben je jezelf toch de hele dag aan het aanpassen? Ik zocht naar een ontsnappingsroute voor een van mijn personages. Iets waar hij zich absoluut voor zou schamen, maar wat niet direct strafbaar is. En opeens zat hij te poepen in de tuin. Een persoon die zich letterlijk ontlast. Af en toe best fijn om iets te doen wat heel erg smerig is.”

Hoe is het idee voor dit boek ontstaan?

“Ik ben er zeven jaar geleden aan begonnen vanuit mijn fascinatie voor het fenomeen pedojagers. Deze mensen denken het gelijk aan hun zijde te hebben. Ondertussen gaan zij over een morele grens heen met hun hooivorken en fakkels. Ik vind zoets te mal voor woorden, maar we moeten hen wel serieus nemen. Als ik zou horen dat iemand aan mijn twee zoons (vijf en zeven jaar) heeft gezeten, zou mijn eerste reflex zijn om hem te doden. Ons dierlijk instinct, want natuurlijk wil ik niemand doodmaken. Ik ben een vredelievend persoon, heb nooit gevochten. Maar kom je aan mijn kinderen...”

In je boek hebben de personages een discussie over wat nou precies een pedofiel type is.

“Ja, wat is nou een pedofiel type? Rob is voor iedereen in die buurt een hele aantrekkelijke man. Hij lijkt niet op een pedofiel, maar ja, hoe ziet die eruit? Je maakt je misschien een voorstelling van een rare zonderling. Het gevaar schuilt echter overal. De mensen waar je echt bang voor moet zijn, zien er niet eng uit. Ik wilde absoluut geen vieze man in dat boek. Uiterlijk is misleidend. Mijn boek gaat over *keeping up appearances*. Over mensen die opgesloten zitten en vooral niet willen laten zien wat hen echt bezighoudt. We zijn allemaal onnozelaars die doen

**‘Af en toe
best fijn om iets te
doen wat heel erg
smerig is’**

alsof ze het leven begrijpen en ondertussen steeds de boel in het honderd laten lopen. Ik tenminste wel.”

De personages in het boek voelen zich vastgeroest in hun leven. Herken je dat?

“Natuurlijk ken ik dat. Ik heb een gelukkige relatie, een geweldig baan en twee gezonde kinderen. Maar die twijfel hoort toch bij het hele veertiger zijn. Je realiseert je opeens dat je allerlei wegen ingeslagen bent, waardoor andere wegen zijn afgesloten. Er duiken vragen op. Leef ik het leven wel volledig als ik het zoveelste wasje heb gedraaid en de zoveelste verjaardag heb gevierd? Ik wil later niet terugkijken om me af te vragen of ik de helft van de tijd heb zitten dutten. Vroeger toen we studeerden droomden we van een huis, kinderen en een auto voor de deur. Nu je dat allemaal hebt, kun je eigenlijk niet accepteren dat dit het weleens kon zijn.”

Onlangs schreef je een column over je moeder en de oorzaken van haar recente verhuizing.

“Mijn moeder heeft een bipolaire stoornis. Ze heeft ongeveer acht zware depressies per jaar. Tijdens die depressies heeft ze momenten dat ze er echt niet meer wil zijn. Ja, dat is vreselijk. Ik heb een grote neiging om mijn moeder te beschermen. Altijd al gehad trouwens. De drukte van de stad werd haar te veel en ik zag haar angst voor hangjongeren in de buurt. Haar situatie heeft dit

boek veel persoonlijker gemaakt dan ik dacht. Ze is een angstig en kwetsbaar iemand.”

Hoe ga je daarmee om?

“Ik heb het moeten leren. De diagnose is zes jaar geleden gesteld en sindsdien heb ik veel bijgeleerd. Ik was geneigd om opbeurend op haar te reageren: ‘Kop op’ en ‘Het is lekker weer’. Zo werkt het helaas niet. Je kunt alleen maar troost bieden. We vinden het blijkbaar moeilijk om alleen tegen de ander te

‘Vroeger toen we studeerden droomden we van een huis, kinderen en een auto voor de deur. Nu kun je eigenlijk niet accepteren dat dit het weleens kon zijn’

zeggen: ‘Wat ongelooflijk klote voor je.’ Punt.

Ik houd mijn moeder in die periodes vaak als een kind in mijn armen. Dan zeg ik: ‘Mam, wat ontzettend verdrietig dat je zo verdrietig bent’. Zij mag er zijn in al haar verdriet. Die houding zit niet ingebakken in mijn karakter, ik ben van het fixen en de vrolijke noot. Ik vind het belangrijk om over deze thema’s te schrijven. De relatie met mijn moeder heeft daardoor veel diepgang gekregen. We dealen met iets waar niet mee te dealen valt.”

Schreef je dit boek voor haar?

“Mijn interesse in angst komt misschien voort uit wat ik zie bij mijn moeder. Het boek gaat niet over depressiviteit, maar wel over sluimerende gekte. Dit thema keert volgens mij steeds terug in mijn werk. Het gaat over de dingen die we niet durven te laten zien aan de ander. Mijn moeder heeft haar ziekte een leven lang verborgen proberen te houden. We hebben allemaal kleine neuroses, die we proberen te verhullen. Ergens zitten die karaktertrekken verstopt. Ik ben er gefascineerd door geraakt, omdat we die zwaktes blijkbaar niet kunnen tonen.”

Heb je daar zelf moeite mee?

“Er zijn genoeg dingen die ik niet deel met de buitenwereld. Er zijn mensen die denken dat ik een open boek ben. Dat is niet waar. Vroeger durfde ik niet te melden wanneer ik een kutdag had. Thuis was het soms al ingewikkeld genoeg. Ik was zo’n kind dat dacht: Van mij moet niemand last hebben. Ik heb moeten leren om te zeggen wanneer het niet goed met me gaat. Het schrijven van columns heeft me daarbij geholpen. Ik ben dingen gaan delen, ook al was ik bang dat men mijn achilleshiel zou vinden. Maar dat is niet gebeurd. Mensen zijn vaak opgelucht als je laat zien waar jouw pijn zit. Ik durf dat verhaal te vertellen.”

Je boek gaat over angsten en verlangens van mensen. Waar liggen die bij jou?

“Vanbinnen voer ik altijd de strijd tussen mijn hang naar alleen willen zijn en de behoefte aan diepgaand contact met anderen. Het zijn de kanten van allebei mijn ouders die in me schuilen. Mijn vader maakt overal nieuwe

vrienden en mijn moeder wil het liefst alleen zijn. Het is het gevecht tussen naar buiten en naar binnen gekeerd willen zijn. De diepgewortelde angst in mij is eenzaamheid, de angst om alleen over te blijven. Maandelijks droom ik dat mijn man me verlaat. *Yes, Freud, eat your fucking heart out!* We zijn al twintig jaar gelukkig en hij heeft me nooit bedonderd, maar die droom is zo levensecht dat ik het de volgende dag woedend op hem afreageer. Ik heb het hem zelfs jaren niet durven vertellen. Nu kan ik er een grapje van maken: ‘Lul, je hebt me vannacht weer verlaten!’ Ja, ik zit dit nu te vertellen omdat ik er schijt aan wil hebben, maar eigenlijk is dit wat ik het liefst zou verbergen.”

Wat is het volgende project waar je je aan waagt?

“Ik ga een boek schrijven over mijn moeder. Ik ben gefascineerd door het verholde leven dat zij leidde. Ik ga met haar op reis, terug naar haar jeugd in Friesland, naar de crisisdienst waar ik met haar heb gezeten en naar Amsterdam-Noord, waar ik ben opgegroeid. Al die tijd heeft mijn moeder niet kunnen tonen hoe het bij haar stormde vanbinnen. Daarover ga ik met haar in gesprek. Het zal een hoop bij mezelf losmaken, maar ik wil die thema’s niet schuwen. Mijn moeder heeft altijd geprobeerd een normaal leven te leiden. Het is ontzettend pijnlijk en verdrietig dat dit niet altijd gelukt is. Die pijn wil ik laten zien.”

Roos Schlikker - *Huisje, Boompje, Beest*
€19,99 (Atlas Contact)

Julie Buntin – *Marlena* €19,99 (Prometheus)

Marlena is het debuut van de dertigjarige **Julie Buntin**. Buntin komt uit Michigan en studeerde Literatuur in New York. Haar debuutroman is gebaseerd op haar eigen ervaring van het verlies van haar beste vriendin aan de gevolgen van drank- en drugs. In het boek ontmoet de vijftienjarige Cat de wilde en verleidelijke Marlena. Cat is radeloos omdat haar vader het gezin heeft verlaten en gaat scheiden van haar moeder. Marlena biedt welkome afleiding. Ze worden vriendinnen en zelfs de beste vriendinnen. Marlena trekt Cat mee in haar opwindende wereld vol foute beslissingen, vol drank, drugs en seks. Ze geloven alle tijd van de wereld te hebben en denken niet aan verantwoordelijkheid. Aan het einde van het jaar komt Marlena te overlijden nadat ze verder glipt in de wereld vol verkeerde verleidingen. De roman gaat over een intense vriendschap tussen twee

teners middenin hun overgang naar volwassenheid.

Waarom begon je met schrijven?

“Lezen heeft me geïnspireerd om te schrijven. Ik las altijd heel veel en als je veel met je neus in de boeken zit dan is het bijna logisch dat je gaat schrijven. Ik voelde me ook geroepen om te gaan schrijven nadat ik een dierbare vriendin had verloren. Ik wilde ontdekken hoe volwassen worden invloed heeft op wat voor een persoon je wordt.”

Wat is de belangrijkste les die je hebt geleerd tijdens het volwassen worden?

“Dat is een moeilijke en goede vraag. Ik heb geleerd dat iedereen een toekomst heeft. Toen ik een tiener was voelde het alsof het nu het belangrijkste was, ik maakte daardoor foute beslissingen omdat ik geen verantwoordelijkheidsgevoel

De Belgische **Fien de Meulder** debuteert met *Een redelijk gelukkig huwelijk*. Redelijk gelukkig ja, want wat is daar mis mee? Wat is er mis met niet zo perfect? Het boek in dagboekvorm vertelt het verhaal van een jonge moeder die het goed voor elkaar heeft: huisje, boompje, een leuke man en kinderen. Haar dagboek gebruikt ze om haar frustraties en angsten van zich af te schrijven en zegt dingen die ze in het dagelijkse leven niet durft of kan zeggen. Fantaseren over een vader van school bijvoorbeeld. Pijnlijk eerlijk en met veel humor geschreven.

Hoe kwam je aan inspiratie om dit boek te schrijven? Nabije omgeving of enigszins autobiografisch?

“Ik was thuis met mijn drie kinderen en vertoefde veel in expatkringen. Ik heb dus zeker een erg persoonlijk boek geschreven. Ik wilde ook een waarachtig boek schrijven, over

thema's waar mijn vriendinnen en ik ons in zouden herkennen. Toch is het boek helemaal fictie. Ik zou zelf bijvoorbeeld veel milder zijn voor mijn omgeving dan mijn hoofdpersoonage. Soms wil je haar toch gewoon door elkaar schudden en zeggen: 'Praat eens wat met je man!' Of 'Toon wat meer begrip voor de Vlaamse Werkende Vrouw.' Ik vind ook dat ze wat liever zou mogen zijn voor zichzelf.”

Waarom wil iedereen perfectie nastreven denk je?

“Ik denk dat we allemaal heel snel de boodschap krijgen dat we geëvalueerd worden. Kinderen krijgen de hele tijd te horen wat beter moet, wat nog niet goed genoeg is. En dan zijn er natuurlijk ook de media. Vroeger werd er ook wel vergeleken, maar moest je alleen opboksen tegen de plaatselijke schoonheid, of de lokale rijkeluisvrouw. Nu gaan we de competitie aan met gebotoste

Polis

had. Ik ben nu voorzichtiger, minder gedreven door emotie en daardoor is mijn leven beter. Ik denk ook dat je, als je volwassen bent, mensen ziet als mensen. Je bent meer empathisch, *and that's a good thing.*”

De eerste zin uit Marlena is: 'Zeg me wat je niet kunt vergeten en ik zal je zeggen wie je bent.' Wat kan jij zelf niet vergeten?

“Ik kan niet vergeten waar ik vandaan kom. Het bijzondere landschap van Noord-Michigan vergeet ik nooit meer. Ik woon nu in New York, maar ik verlang dagelijks naar huis, naar de sneeuw en zelfs naar de eindeloze winters. *I will always be a Michigan girl at heart.*”

Kunnen we nog meer werk van jou verwachten?

“Ja, ik werk nu aan een roman. Het is te vroeg om erover te vertellen, maar het speelt zich ook af in het noorden van Michigan.”

miljonairs uit Hollywood. Geen wonder dat we ons collectief minderwaardig beginnen te voelen.”

Hoe ga je zelf met perfectie om, je hebt zelf drie kinderen, gaat dat ook 'redelijk'?

“Dat gaat inderdaad redelijk. En daar ben ik blij om. Ik heb al lang geleden besloten om uit de race te stappen. Mijn huis is niet het mooiste, mijn kinderen mogen zich vuil maken en af en toe is diepvriespizza helemaal oké. Ik probeer mild te zijn voor mijn kinderen, en ook voor mezelf. Goed genoeg volstaat.”

Ben je al begonnen aan een nieuw boek?

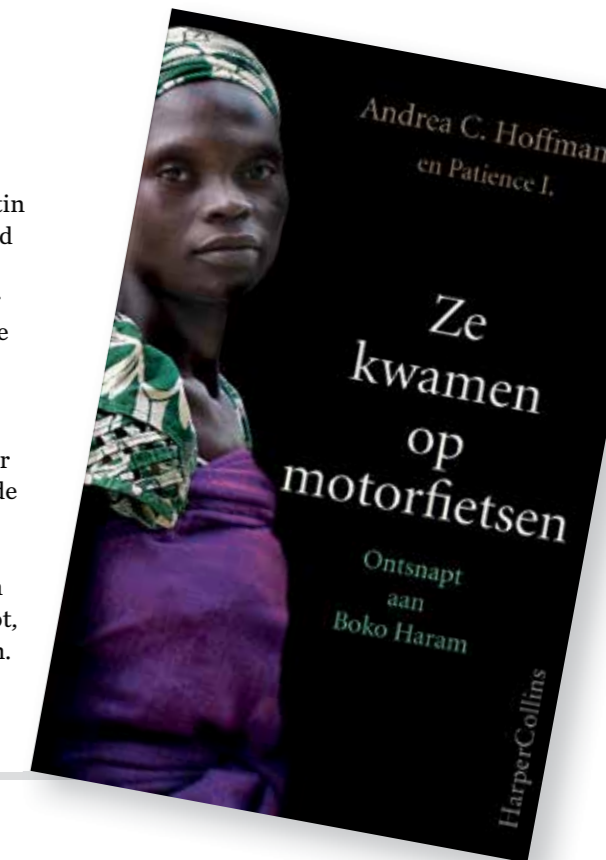
“Ja, ik ben met mijn volgende boek bezig. Ik wil daar alleen over kwijt dat het geen vervolg wordt op het eerste boek. Ik zit nog te erg in een zoekende fase om er iets zinnigs over te vertellen.”

Fien de Meulder – *Een redelijk gelukkig huwelijk* €19,99 (Polis)

Ze kwamen op motorfietsen Drie jaar geleden ontvoerde de Nigeriaanse terreurbeweging Boko Haram 276 meisjes van een middelbare school in Chibok, een dorpje in het noordoosten van Nigeria. Hoewel sommigen van hen in de uren erna wisten te ontkomen, bleven 219 vermist. Boko Haram wil met geweld een islamitische staat in het Afrikaanse land stichten. De meisjes worden uitgehuwelijkt aan de 'strijders' om islamitische kinderen voort te brengen. Er kwam een wereldwijde actie op twitter op gang, #Bringbackourgirls, gesteund door onder andere Michelle Obama, Ellen Degeneres en Justin Timberlake. Bij tijd en wijle werd een aantal meisjes vrijgelaten. In dit boek vertelt Patience haar verhaal aan de Duitse journaliste Andrea C. Hoffman. Ze is pas zeventien jaar oud als de terreurbeweging haar dorp binnenvalt. Haar man en moeder worden vermoord, haar huis in de brand gestoken en zij wordt meegenomen door de mannen. Patience blijkt al zwanger te zijn van haar vermoordde echtgenoot, daarom besluit ze te ontsnappen.

Ze bevalt, getraumatiseerd door alles wat ze heeft meegemaakt, in de wildernis van haar dochttertje Gift. Andrea C. Hoffman schreef eerder *Het meisje dat van IS won*, ook een aangrijpend vluchtelingenverhaal.

Andrea C. Hoffman en Patience I. – *Ze kwamen op motorfietsen* €17,99 (HarperCollins Holland)

Psycholoog en hartstochtelijk reiziger **Ap Dijksterhuis** maakt in *Wie (niet) reist is gek* één grote lofzang op reizen. Logisch, reizen is goed voor ons. In zijn boek neemt hij ons mee op reis: van Bhutan naar Zanzibar, van Wit-Rusland naar de Verenigde Staten en van Iran tot Ecuador. Hij verbindt psychologische inzichten aan bijzondere reiservaringen, hij blijft immers psycholoog. Het boek is voor iedereen die van reizen houdt: backpackers en hotelgangers, reizigers naar verre oorden of gewoon naar de camping vlakbij

huis, actief of gewoon dagdromend in de leunstoel. En vergeet nooit: bij twijfel, ga op reis.

Waarom is reizen zo goed voor ons?

“Er zijn vele redenen. Omdat je moet omgaan met nieuwe en onverwachte gebeurtenissen houdt reizen de geest lenig. Reizen inspireert en verhoogt onze creativiteit. Ook geeft reizen je een ruimere blik, het geeft je meer vertrouwen in je medemens en het haalt negatieve vooroordelen onderuit. Alleen al om die reden vind ik het ook belangrijk dat mijn zoon

Ap Dijksterhuis

Wie (niet) REIST is GEK

PROMETHEUS

Ap Dijksterhuis - *Wie (niet) reist is gek* €15,00 (Prometheus)

reist. Verder maakt reizen mensen gelukkiger omdat mensen tijdens een reis veel meer 'in het nu' leven en ook na een reis zijn mensen gelukkiger omdat ze zulke leuke herinneringen hebben. Tenslotte verlengt reizen je leven. Niet letterlijk natuurlijk, maar naarmate je meer meemaakt lijkt de tijd langzamer te gaan. Een week door India reizen voelt als een maand."

Heeft reizen ook nadelen?

"De positieve effecten van reizen treden niet op bij mensen die erg angstig aangelegd zijn. Ook kan je natuurlijk tegenwerpen dat reizen belastend is voor het milieu. Maar ik ben er van overtuigd dat de positieve effecten van reizen op de wereld veel groter zijn dan de negatieve effecten van reizen."

Wat was je favoriete reis?

"Een reis van drie maanden door India, Bhutan, Bangladesh, Nepal en Tibet. Ik geniet van elke reis, maar hele lange reizen zijn het mooist. Je leeft dan echt in een heel ander ritme. Heerlijk. Ik kan ook erg

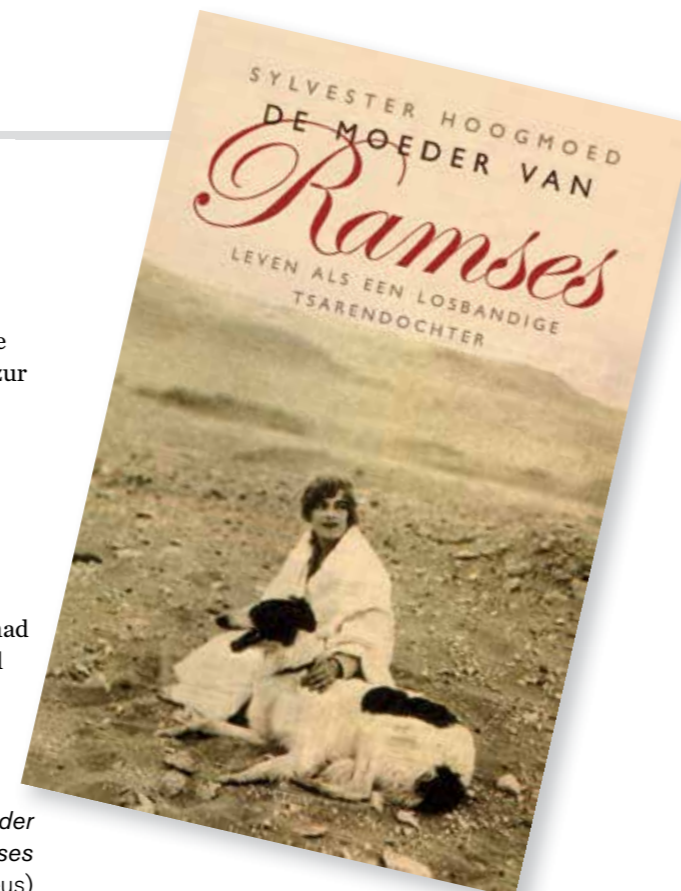
genieten van een bezoek aan een land waar ik niet zo veel van weet en dat me aangenaam verrast. Georgië bijvoorbeeld of Zuid-Korea."

Wat is de mooiste ervaring die je beleefde tijdens een reis?

"In het Egyptisch museum in Cairo bekeek ik het masker van Toetanchamon (dat verzekerd is voor zes miljard dollar) en net op dat moment haalden enkele medewerkers van het museum het masker uit de vitrine omdat ze een lampje wilden verwisselen. Er was geen beveiliging bij, niets. Een van de mannen gebruikte de gelegenheid om wat stof van het masker te vegen met een borsteltje en na enige tijd gaf hij het borsteltje aan mij. Ik heb het masker ook even geborsteld, en behoor dus tot de zeer selecte groep mensen die het masker van Toetanchamon heeft beroerd."

Welke reis staat er deze zomer op de planning?

"Ik ga naar Japan en Zuid-Korea. Als ik eraan denk, krijg ik al trek!"

Sylvester Hoogmoed - *De moeder van Ramses* €19,99 (Prometheus)

Wie was de moeder van Ramses Shaffy? Over hem deden al de wildste verhalen – en vaak was de werkelijkheid nog spectaculairder dan gedacht. Zijn moeder was altijd een mysterieus figuur gebleven: Alexandra Thérèse Wysocka zou een gravin van Pools-Russische afkomst zijn geweest. Ze beweerde zelf echter niemand minder te zijn dan groothertogin Olga Romanova, de oudste dochter van tsaar Nicolaas II. **Sylvester Hoogmoed** schetst aan de hand van oude brieven en politierapporten het leven van deze avonturierster. Na de Russische Revolutie belandde ze

via wat omwegen in Egypte. Vervolgens frequenteerde ze de duurste hotels aan de Côte d'Azur en in Parijs, een spoor van openstaande rekeningen en ongedekte cheques achter zich latend. Na Frankrijk te zijn uitgezet, zette ze haar leven op grootse voet voort in België en Zwitserland, gesteund door de uitstekende connecties die ze had in de hoogste kringen en vooral natuurlijk door haar onverwoestbare flair.

DE MINNARES VAN JE VADER

Sage-femme betekent 'voedvrouw', maar als de filmtitel in beeld verschijnt, verdwijnt het tussenstreepje opeens. Sage femme, zonder streepje, betekent nu iets anders: wijze vrouw. Beide titels slaan op Claire (Catherine Frot), ze heeft zich altijd als voedvrouw in dienst gesteld van anderen, is wijs en best wel braaf. Dan verschijnt Béatrice (Catherine Deneuve) in haar leven, zij is allesbehalve een brave vrouw: ze

rookt als een ketter, drinkt whisky en gokt graag. En oja, ze was de minnares van haar overleden vader. Claire vraagt zich dan ook af waarom Béatrice, na jaren van afwezigheid, nu opeens haar hulp nodig heeft. Deneuve laat zien dat je op 73-jarige leeftijd nog steeds de show kunt stelen. Ze zei ooit: "Tien kilo erbij, is tien jaar eraf". Daarom houden we van haar.

Sage Femme - Vanaf 22 juni in de bioscoop.

MIJN MOOIE NICHTJE

Een jonge Engelsman wil wraak nemen op zijn nicht. Hij verdenkt haar ervan verdenkt zijn voogd te hebben vermoord. Zijn moordgevoelens veranderen echter als hij de charmante, mysterieuze, mooie vrouw (Oscar-winnares Rachel Weisz) ziet en voor haar valt. *My Cousin Rachel* is gebaseerd op de gelijknamige klassieker van Daphne de Maurier.

My Cousin Rachel - Vanaf 22 juni in de bioscoop.

WE MAKE THE TERROR

Ons lange wachten wordt beloond. Vanaf 30 mei is het vijfde seizoen van *House of Cards* in zijn geheel op Netflix te bekijken. De aankondiging daarvan was op 20 januari, heel toevallig op ook de dag van de inauguratie van Donald Trump als president van Amerika. De idiotie van de werkelijkheid heeft het toch redelijk bizarre script ingehaald. Seizoen vier eindigde met een duidelijke boodschap van Frank Underwood (gespeeld door Kevin Spacey): "We buigen niet voor terrorisme. Wij

creëren het terrorisme." Underwood laat weten dat het Amerikaanse volk niet weet wat goed voor hen is, maar geen paniek: hij weet dat wel. De manipulatieve president is constant op zoek naar meer macht. Want hij wil nog lang president van the United States of America blijven, samen met zijn vrouw Claire (vertolkt door Robin Wright). In het vijfde seizoen wordt duidelijk hoe het verder gaat nu Underwood openlijk de oorlog heeft verklaard aan terroristen wereldwijd.

WELKE TENTOONSTELLING	Tier- Armando, Darwin, Sinke & Van Tongeren	Koninklijk Paradijs	Werken van Maria Sibylla Merian
WAAR	In Museum Oud Amelisweerd, Bunnik	In het Dordrechts Museum	In het Cromhouthuis te Amsterdam
WAT	Opgezette dieren van Sinke & Van Tongeren worden getoond met de abstracte werken van Armando in de historische kamers van het museum. Fabelachtig!	Inheemse en exotische dieren geschilderd door Aert Schouman (1710-1792).	Tekeningen en prenten van bloemen, vlinders, rupsen, vogels en andere dieren, getekend door Merian.
WAAROM	De taxidermie van het Nederlandse duo Sinke & Van Tongeren is voor het eerst in een museum te zien. Kunstenaar Damien Hirst bezit heel veel van hun scheppingen. Ter inspiratie?	Omdat de complete kamerbeschildering er nu te zien is, ooit gemaakt voor Willem V voor Huis ten Bosch. De schilderijen zijn onlangs gerestaureerd en verdwijnen na deze tentoonstelling weer in het toekomstige woonpaleis van koning Willem-Alexander en koningin Máxima. Laatste kans dus.	Het is dit jaar driehonderd jaar geleden dat deze bijzondere vrouw overleed (1647-1717). Merian reisde naar Suriname om daar ter plekke rupsen en vlinders te verzamelen en te bestuderen. Vervolgens bracht ze die in beeld en publiceerde het boek de <i>Metamorphosis Insectorum Surinamensium</i> .
WANNEER	t/m 10 september 2017 dinsdag t/m zondag van 11.00-17.00 uur. Zie www.moa.nl	t/m 17 september 2017 dinsdag t/m zondag van 11.00-17.00 uur. Zie www.dordrechtmuseum.nl	t/m 18 juni 2017 dinsdag t/m zondag van 11.00-17.00 uur. Zie www.cromhouthuis.nl
HOE ZIET IE ERUIT			

UITGELICHT: MEER MERIAN

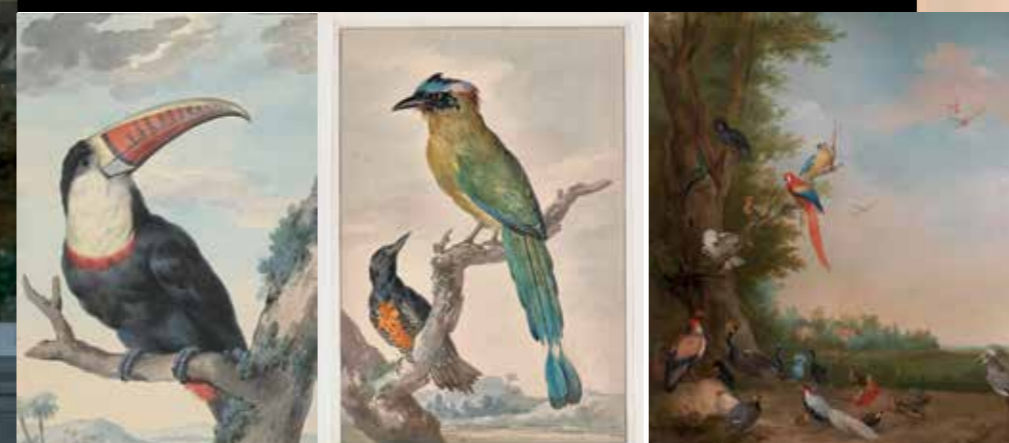
In juni 1699 vertrok Maria, dan 52 jaar oud, met haar dochter naar Suriname om daar ter plekke onderzoek te doen naar insecten, vruchten en planten.

Maria Sibylla Merian groeide op in een kunstenaarsfamilie in Frankfurt. Haar stiefvader was de stilleven schilder Jacob Marrel die Maria leerde tekenen en schilderen. Zelf trouwde ze later ook met een kunstenaar, Johann Andreas Graff. Samen kregen ze twee dochters. Maria droeg bij aan het levensonderhoud van het gezin door borduur-, teken- en schilderles te geven aan groepjes dames. Verder legde ze zich toe op het verzamelen, observeren en schilderen van vlinders en andere insecten. En ze kweekte ze zelf, zodat ze alle ontwikkelingsstadia van de beestjes kon volgen en vastleggen. Dit resulteerde in diverse publicaties, bloemen- en insectenboeken met prachtige gekleurde kopergravures. Zo verscheen in 1679 haar rupsenboek dat lovend werd ontvangen. Maria was anders dan haar tijdgenoten omdat ze alle gedaanteverwisselingen van de insecten onderzocht, tekende en schilderde, en daarbij ook aandacht had voor de bloemen waar de beestjes op leefden. In 1685 verliet Maria met haar dochters, zonder echtgenoot, Duitsland om zich in Friesland aan te sluiten bij de Labadisten, een kleine, protestantse sekte. Dat betekende het einde van haar huwelijk. Toen de commune uiteenviel vertrok ze in

1691 naar Amsterdam. Daar trof ze het juiste klimaat aan voor een ondernemende vrouw met haar interesses. Hier waren veel verzamelaars en wetenschappers die net als Maria probeerden de natuur te onderzoeken en te ordenen. In juni 1699 vertrok Maria, dan 52 jaar oud, met haar dochter naar Suriname om daar ter plekke onderzoek te doen naar insecten, vruchten en planten. Daar trokken de dames zelf de binnenlanden in, op zoek naar onderzoeksmateriaal. Binnen twee jaar waren ze echter weer terug in Nederland, gesloopt door ziekte en de hitte, maar met koffers vol tekeningen, geprepareerde insecten en reptielen. In 1705 verscheen Maria's meesterwerk het boek *Metamorphosis Insectorum Surinamensium*. Dit boek vond gretig aftrek. Tijdens haar leven was het werk van Maria Sibylla Merian zeer geliefd. Ze werkte veel in opdracht. Een waterverfschilderij van een 'Caapse vogel' kostte 2 gulden en een

duif op een bloeiende tak 5, hele bedragen voor die tijd. Later werden er zes planten, negen vlinders en twee kevers naar haar genoemd. Maar in de loop der tijd kwam er ook kritiek en zou haar werk niet altijd even nauwkeurig zijn. Jaloezie en broodnijd speelt hier wellicht een rol, want Maria was tijdens haar leven al een gevierd kunstenaar en wetenschapster. Heel bijzonder voor een vrouw in die tijd. ●

Bananenplant met vlinder
Maria beschrijft deze vrucht uitgebreid: 'Ze zijn net zo lekker als appels en worden geel als citroenen. De trossen worden zo groot als een man dragen kan!'

5

5. *Triple Moon* van Nicole Beutler

"Een ode aan de vrouwelijke kracht, zo kan je voorstelling van Nicole Beutler het beste omschrijven. Op het toneel staan drie generaties vrouwen: de 25-jarige Madelyn Bullard, de 33-jarige moderne-dansperformer Marjolein Vogels en de 67-jarige ex-ballerina Hlif Svavarsdottir. De combinatie met licht en geluid maken het een magisch geheel. Dit is bovendien de wereldpremière."

TOP 5 JULIDANS

Van 4 tot en met 15 juli vindt de 27ste editie plaats van het Julidans in Amsterdam. Dit keer is 'What Moves You?' het thema van het internationale festival voor hedendaagse dans. Artistiek leider Anita van Dolen: "Wat zijn je beweegredenen, waarom doen we wat we doen en hoe reageert het lichaam op bepaalde situaties? Zomaar wat vragen die in deze editie gesteld worden. Veel voorstellingen zijn gebaseerd op persoonlijke thema's. En ook doen er dit jaar veel sterke vrouwen mee aan Julidans, het barst van de uitgesproken vrouwen." www.julidans.nl

4. *Beytna* van Omar Rajeh, Koen Augustijnen, Anani Sanouvi & Hiroaki Umeda

"Beytna' is het Libanese woord voor 'thuis'. Omar Rajeh wilde met dans en theater het publiek aan zijn cultuur ofwel zijn thuis laten ruiken. Maar dat kon nog wel verder gaan, daarom nodigde hij zijn moeder uit met potten en pannen samen met nog meer internationale vrienden die voor muziek zorgen. Want met dans, muziek, theater en eten leer je een cultuur pas echt kennen."

1. *Betroffenheit* van Crystal Pite & Jonathon Young / Kidd Pivot

"De openingsvoorstelling gaat over verlies, trauma en troost. 'Betroffenheit' is de Duitse term voor een staat van shock. Choreografe Crystal Pite en schrijver/acteur Jonathon Young verbeelden met de dansers van Kidd Pivot de gedachten na een persoonlijk drama. Het lichaam kan immers meer zeggen dan dat woorden kunnen uitdrukken. De voorstelling is een samensmelting van verschillende soorten dans, tekst, licht en geluid."

2. *And so you see...* van Robyn Orlin

"Hoe pas je je aan aan de omgeving? Wat als je homo bent in Zuid-Afrika? Waarom kun je niet tegelijkertijd gay en behoudend zijn? Ze schreef de voorstelling voor de jonge performer Albert Ibokwe Khoza, die zelf homo is en zorgt voor theateraal vuurwerk. Robyn Orlin noemt haar show 'a requiem to humanity'."

3. *Je danse parce que je me méfie des mots* van Kaori Ito / Compagnie Himé

"Weer een persoonlijke voorstelling, dit keer van de Japanse danseres/choreografe Kaori Ito. Ze zoekt haar vader op nadat ze hem tien jaar lang niet heeft gezien. Ze stelt hem vragen en hij antwoordt in dans. Het is ontroerend, maar ook grappig."

2. *Geert Broertjes – 1 year*

Als fotograaf is Broertjes gefascineerd door de diversiteit van mensen. Hij legt hen vast in zwartwit, dat past het beste bij de sfeer waar hij naar op zoek is. *1 year* vormt het verwerkingsproces van het jaar waarin hij zijn oma, oma en tante verloor.

4. *George Steinmetz – Feeding 9 Billion*

In het jaar 2050 zal de wereldbevolking naar schatting gestegen zijn van zeven naar negen miljard mensen, daardoor moeten we twee keer zoveel voeding produceren. Hoe gaan we dat regelen? George Steinmetz laat het zien in zijn serie *Feeding 9 Billion*. Zijn foto's maakte hij met een gemotoriseerde paraglider, een licht toestel dat langzaam kan vliegen. Zo komt hij dicht bij de grond zonder het land te storen.

TOP 5 FOTOFESTIVAL NAARDEN

Nog tot en met 18 juni kun je het fotofestival van Naarden bezoeken. Dit jaar is 'Right here, right now!' het thema. De geselecteerde foto's vertellen de verhalen rond verschillende actuele kwesties in een veranderende samenleving. In totaal hangt er werk van 72 fotografen uit binnen- en buitenland. Hoofdcurator Feiko Koster geeft zijn top vijf.

5

5. *Danila Tkachenko – Restricted Areas*

De Russische Danila Tkachenko fotografeerde op een voormalige militaire bases of locaties voor ruimtevaarttechnologie of nucleaire testen de overblijfselen van de Sovjet-Unie. De locaties zijn niet op de kaart te vinden, echte *restricted areas* dus.

3. *Carla Kogelman – Casa Bak*

Reportages, documentair en portret zijn de specialiteiten van Kogelman. Haar foto's zijn een illustratie van het dagelijks leven. Haar serie *Casa Bak* toont het zwerfhondenprobleem in Curaçao. De overheid doet niets aan dit probleem, maar enkele burgers wel. Mirjam en Gerard hebben een huis opgericht waar zieke, gehandicapte of oude honden mogen wonen.

1. *Newsha Tavakolian – Öcalan's Angels*

Newsha Tavakolian woont in Teheran en fotografeerde voor internationale media de oorlog en de verkiezingen in Iran. In 2015 won ze de Prins Claus Prijs. Haar serie *Öcalan's Angels* bestaat uit portretten van Koerdische vrouwen die de Iraakse regeringstroepen bijstaan om de bolwerken van IS in Oost-Syrië te heroveren. De vrouwen strijden voor religieuze vrijheid en vrijheid als vrouw, velen van hen keerden niet terug.

I

2

A portrait of Ruth Mackenzie, a woman with short, styled grey hair, wearing a white top and a dark pinstriped blazer. She is smiling slightly and has sunglasses hanging from a necklace. The background is a textured, dark grey wall with a large, dark shadow of her head and shoulders cast behind her.

RUTH MACKENZIE

Ruth Mackenzie (1957)

is artistiek leider van het Holland Festival. Het festival werd in 1947 opgericht en viert dit jaar het zeventigjarig bestaan. Mackenzie volgde in 2014 Pierre Audi op en heeft vier edities samengesteld. Eind volgend jaar verlaat ze ons land om in Parijs artistiek directeur te worden van Théâtre du Châtelet, een vooraanstaand theater met internationale programmering.

Je bent de eerste vrouwelijke artistiek leider van het Holland Festival, is dat van invloed op het evenement?

“Ik vorm samen met Annet Lekkerkerker de directie, zij is ook de eerste vrouwelijke zakelijk leider in de geschiedenis van het festival. Mijn hele leven ben ik de eerste vrouw geweest: bij het Scottish Opera, het Nottingham Playhouse en ook voor het Théâtre du Châtelet. Ook de eerste buitenlandse vrouw in Frankrijk trouwens, ik weet niet wat schokkender is. Ik ben eraan gewend, het is vooral belangrijk dat ik niet de laatste vrouw in de directie ben. We openen een deur en andere vrouwen mogen binnenkomen. Ik denk dat het geslacht van een leider niet van invloed is op de programmering. Ik ben opgegroeid in Engeland met Margaret Thatcher als premier. Ze zag zichzelf niet als een vrouwelijke leider, maar ze wilde gewoon een leider zijn. Vrouwen in een leidersfunctie denken meer aan het team, ze delegeren. Een journalist noemde me ooit een feminist, hij had me nooit gesproken, maar dacht dat vanwege mijn zwart-wit kapsel. Dat is eerder een bewijs van goede stijl, dan dat je een feminist bent. Maar *anyhow*, ik ben wel een feminist hoor.”

Kan kunst de wereld veranderen?

“Zeker! Kunstenaars kunnen de manier waarop je denkt

veranderen. De kunstenaar doet het niet, maar jij doet het. Ze komen met ideeën en laten je twijfelen aan de dingen die je vanzelfsprekend beschouwt.”

Het Holland Festival viert haar zeventigjarig bestaan, wordt dat nog extra gevierd?

“We delen wat verjaardagscadeaus uit, we hebben wat favorieten van eerdere edities uitgenodigd om terug te komen, onder wie Pierre Audi, Ivo Van Hove en Peter Sellers. Maar ook heel veel nieuw talent, het motto van het festival is immers ‘Looking forward’. Het is het grootste programma ooit en ook het gevaarlijkste met vele nieuw werk. We hebben 34 Nederlandse- en 17 wereldpremières. Er is een app die je tijdens de show kan gebruiken op je telefoon voor live informatie over de voorstelling, ik denk dat wat oudere bezoekers dat niet leuk vinden, maar *this is the future*.”

Wat is je top drie van voorstellingen die we moeten zien?

“Hier komen ze: de briljante Cate Blanchett met *Manifesto*, Huba de Graaf met *The Naked Shit Songs* en *A Night in Indonesia* van diverse Indonesische artiesten. En vooruit nog eentje, de *Holland Festival Proms* voor wie bang is voor concerten. Niemand doet ‘shh’ hier als je praat of mee neuriet.”

Welk talent zou je willen hebben? “Ik zou een briljant muzikant willen zijn. Ik kan wel iets bespelen, maar niet goed genoeg. Toen ik jong was speelde ik de hoorn, maar dat is niet cool. Daarom

ging ik saxofoon spelen, want dat is wel cool. Een goede muzikant zijn geeft *joy* aan anderen en aan jezelf.” **Wat is jouw definitie van geluk?** “I’m lucky! Ik word betaald voor iets waar anderen voor betalen. Ik word betaald om naar voorstellingen te gaan en om te werken met geweldige artiesten en anderen moeten hiervoor een kaartje kopen. Dit werk is mijn definitie van geluk.”

Wanneer was je op je gelukkigst? “Ik kom net terug uit Duitsland, daar zag ik drie voorstellingen. Een daarvan, ik ga je niet vertellen welke, was *absolutely brilliant*. Je hebt dat snel door tijdens een show: oh, dit wordt geweldig. De artiest nam ons mee en we moesten heel erg lachen. Het werd serieus en op het einde dacht ik: wow. Ik wilde niet dat het zou stoppen, dat is al een goed teken. Momenten van geluk komen bij mij vaak voor.”

Wat zijn je dagdromen? “Ik heb dagdromen over vakanties. Vooral nu, want ik werk heel veel. Ik ga weleens op vakantie, ik hou ervan. Juni is mijn favoriete maand om op vakantie te gaan, maar helaas kan dat niet vanwege

de drukte met het Holland Festival. Ik hou van zwemmen en het strand. Onlangs ben ik met mijn familie op safari gegaan. Ik wist niet dat het zo mooi was om dieren te bekijken. Je vergeet er alles door. Dus als je in een Landrover heen en weer wordt geschud op zoek naar een horde olifanten, gaan je gedachten uit. Je denkt niet na over je e-mails en werk, *you don’t care*. *The big five* hoef ik echt niet te zien, giraffen en zebra’s zijn hartstikke leuk. Ik ben een slechte fotograaf, maar dankzij mijn smartphone maak ik toch wel mooie plaatjes. Na het festival moet ik eerst naar andere festivals voordat ik weer op vakantie kan gaan. Maar hee, dat is niet erg.” **Als wat of wie zou je willen terugkomen in een volgend leven?** “Als ik zou terugkomen als een olifant, dan zou ik dat heel leuk vinden. Het zijn familiebeesten, heel slim en ze hebben een mooi leven. Mits er niet op hen wordt gejaagd natuurlijk. Of een hond, eentje met een lief baasje. **Is dat een goed antwoord?** **Antwoorden mensen hier weleens op dat ze als een ketel willen terugkomen eigenlijk?** **Wat is je opvallende eigenschap?** “Oeh, dat is moeilijk. Ik ben heel vastbesloten en ik geef nooit op. In het Engels zeggen we ‘tenacious’, wat is daar de vertaling van? Oh ja, en ik accepteer geen nee.” **Wie leerde je de belangrijkste les?** Ik probeer te herinneren waar ik leerde om vastbesloten of vasthoudend te zijn. Toen ik jong was ging ik naar een meisjesschool die in de negentiende eeuw was

opgericht door feministen. Daar leerde ik dat ik alles kon. Ze leerden je niet om te koken of te naaien, maar om te worden wat je wilde zijn. Wil je een Nobelprijswinnaar worden? Dat kan! Toen ik ouder werd, leerde ik dat niet iedereen vond dat vrouwen alles konden. Maar mijn karakter was al gevormd op de meisjesschool, ik geloofde al dat ik alles kon.” **Wie bewonder je?** “Mijn favoriete artiesten zijn Peter Sellers en Robert Lepage, ik volg hen al heel lang, ruim twintig jaar. Ze zijn allebei revolutionair, ze veranderen kunst. Peter heeft bijvoorbeeld met een groep dansers uit Brooklyn een nieuwe dansvorm ontdekt: flexn. Heel persoonlijk, het gaat over wat ze meemaken, met de huidige actualiteiten. Je zou kunnen zeggen: een krant in de vorm van een dans. Robert maakt een stuk over zijn jeugd in Canada. Hij ontdekt dat hij homo is en vertelt hoe dat is in die tijd. De mannen zijn allebei even oud als ik, ik volg hen allang en daarom bewonder ik hen. Ik moet ook Pierre Audi en Ivo Van Hove noemen. Ik heb vier helden.” **Welke eigenschap vind je minder aan jezelf? En in anderen?** “Vaak wordt gezegd: *your strength is your weakness*. Dat zou betekenen dat mijn vasthoudendheid ook mijn zwakte is. Ik vecht om dingen te laten gebeuren. Voor anderen kan dat soms ook vervelend zijn. Ik vind het geen vervelende eigenschap van anderen. Ik bewonder dat juist. Ik bewonder mensen die vechten voor iets waarin ze geloven. Een eigenschap die ik gewoon haat bij andere mensen is racisme, seksisme, homofobie en intolerantie van iemand die anders is.” **Wat is je favoriete reis?** “Ik ga het liefst naar Venetië. Ik vind het heel leuk om met de vaporetto te reizen. Venetië heeft een belangrijk festival, ik ga proberen om er in november weer heen te gaan.” **Wat is je grootste angst?** “Ik heb geen angsten, daar heb ik veel geluk mee. Ik ben een *exciting life*, met uitdagingen. Moeilijkheden verander ik in kansen, angst voel ik nooit.” **Wat is je huidige gemoeds-toestand?** “Ik ben gefocust. Het is een maand voordat het festival losbarst en ik heb nog veel te doen. We reizen veel langs alle festival. *I rush around*.” **Wat is je grootste prestatie?** “Voor het festival geldt dat ik er met het team voor heb gezorgd dat er veel nieuw talent is uitgenodigd.” **Wat was de laatste keer dat je de schaterlach had?** “Ik lach veel. Ook nu tijdens het interview. Het stuk dat ik zag in Duitsland, waar ik het eerder al over heb gehad,

‘Op school leerde ik niet om te koken of te naaien, maar om te worden wat ik wilde zijn’

daar heb ik heel hard moeten lachen. Of die show ook op het festival te zien is? *Maybe*.” **Wat is de beste plek om te wonen?** “Wat een verschrikkelijke vraag. Ik woon parttime in Londen en Amsterdam en nu ook deels in hotels in Parijs. Toen ik hier begon te werken, zocht ik een flat met een geweldig uitzicht. Nu woon ik daar op het Java-eiland [wijst naar de overkant van haar kantoor in het Muziekgebouw aan ‘t IJ]. Een fantastische plek om te wonen. Je hoort alleen maar de *barques and the birds*. Het voelt als vakantie.” **Wat is je dierbaarste bezit?** “Het is tragisch, maar het is mijn telefoon. Het is het meest belangrijke in mijn leven. Je kijkt gemiddeld driehonderd keer per dag op je telefoon. En ik, denk ik, nog wel vaker.” **Wie zijn je helden in fictie?** “Mijn favoriete schrijver is Jane Austen, mijn favoriete karakter Anne Elliott uit *Persuasion*. Ze heeft geleeden, het leven is niet makkelijk, dat vind ik interessant.” **Wat waardeer je het meest in vrienden?** “*Honesty*.” **Wat is je grootste afkeer?** “Racisten, seksisten en homofoben.” **Wie of wat ergert je het meest?** “Ergeren is niet het goede woord, maar het maakt me bang dat er overal in de wereld mensen zijn die voor fascisme kiezen.” **Wat is je motto?** “*The tradition of innovation*, dat is het motto van het festival, en ook van mij. Samuel Beckett zei ooit: *Fail again, fail better*. Dat vind ik ook een goede. Blijven proberen en experimenteren dus.”

Holland Festival, 3 juni tot en met 25 juni op diverse locaties in Amsterdam. www.HollandFestival.nl

ATLANTA

LIBERALE *bubble*

Toegegeven, Atlanta is niet de meest voor de hand liggende bestemming voor een stedentrip. Maar een bezoek aan de *writers cabin* van Karin Slaughter, gelegen in de bossen boven Atlanta, gaf OPZIJ de gelegenheid om een paar dagen hier rond te kijken. En dat was zo'n aangename verrassing dat wij er zeker terugkomen. Een impressie.

nagedachtenis aan het overlijden na een vliegtuigongeluk van 122 kunstmecenasen uit Atlanta, terwijl zij op rondreis waren door Europa, werd de Atlanta Arts Alliance opgericht.

I HAVE A DREAM

Atlanta is de geboortestad van Martin Luther King en hier is hij ook begraven, nadat hij in 1968 werd doodgeschoten terwijl hij op een balkon van het Lorraine Motel in Memphis stond. Deze tragische moord was de voorlaatste in een reeks die begon en eindigde met twee Kennedy's. Martin Luther King is het symbool voor de burgerrechtenbeweging in de VS gebleven. De derde maandag in januari is in de VS een nationale feestdag, gewijd aan King en zijn gedachtegoed. Hoogtepunt is zeker een bezoek aan Martin Luther King National Historic Site. Hier liggen bij elkaar onder andere zijn geboortehuis, zijn kerk, een bezoekerscentrum en zijn laatste rustplaats. In een dubbele graftombe midden in een spiegelvijver ligt Martin Luther King begraven samen met zijn vrouw Coretta Scott. De naastgelegen rozentuin is in lieflijk contrast met de geschiedenis van King. Wandelen over de Civil Rights Walk of Fame maakt indruk, zeker als je bedenkt wie hier eerder gelopen hebben: van Stevie Wonder tot Rosa Parks.

MUZIEK

Voor een bezoek aan Atlanta is, mits vooraf goed gepland, al gauw een aardig concert mee te nemen. Grootheden, en dan vooral die uit de country music, geven hier regelmatig concerten. Maar ook ad hoc is er genoeg te beleven, we noemen Eddie's Attic en Sweet Georgia's Juke Joint, waar tijdens het diner en later op de avond live muziek wordt gespeeld in de beste Southern traditie.

REIZEN IN DE STAD

Voor eenieder die weleens een boek van Slaughter heeft gelezen, is de naam MARTA een begrip. De Metropolitan Atlanta Rapid Transit Authority verzorgt weliswaar ook het busvervoer in de stad, maar staat eigenlijk synoniem voor de metro. Met twee slimme metrolijnen, de noord-

Atlanta is de democratische hoofdstad van het verder zeer conservatieve Georgia. De stad kent een grote LGBT-gemeenschap en is een echte liberale *bubble* in *Trump-county*. De hele agglomeratie van Atlanta, die qua omvang met een kleine zes miljoen inwoners de tiende is van de Verenigde Staten, heeft veel gezichten. De van oudsher in typisch zuidelijke stijl gebouwde houten villa's in fijne kleuren met allemaal een *porch* met schommelstoel of -bank in een aantal wijken rond het centrum en de indrukwekkende skyline van *down- en midtown*. Een flink aantal grote internationale bedrijven hebben hun hoofdkantoor in Atlanta, zoals Coca Cola, Delta Airlines, UPS en CNN.

In 1996 werden in Atlanta de Olympische Spelen gehouden. De Spelen hebben Atlanta in een aantal opzichten op de kaart gezet. Vanwege de uitzonderlijke hitte werd het ook wel 'Hotlanta' genoemd en het waren vrij 'slordig' georganiseerde Spelen. De beveiliging liet nogal te wensen over, wat heeft geleid tot de ontploffing met een staaftom, waarbij 110 mensen gewond raakten en er twee werden gedood. De dader, Eric Rudolph, had al eerder vier aanslagen gepleegd, waaronder een op een

abortuskliniek en een op een lesbische nachtclub. Ondanks dit alles gingen de Spelen gewoon door en voor Nederland niet onverdienlijk. De mannen scoorden goud met volleybal, hockey, de Holland Acht roeien en op de mountainbike. Dat jaar scoorde Anky van Grunsven tweemaal zilver, dat deed ze later op de vier volgende Spelen beter.

MUSEA

Atlanta heeft zoals de meeste grote steden veel aantrekkelijke musea. Natuurlijk noemen we World of Coca-Cola, het grootse zeeaquarium ter wereld, het Atlanta History Center en CNN. Want hoewel deze laatste geen museum is, is het zeker aan te raden om voor iets meer dan tien euro per persoon via hun site een rondleiding te boeken, waarbij ook live-uitzendingen te zien zijn.

Het High Museum of Art is een architectonisch hoogstandje en ontworpen door de wereldberoemde architect Richard Meier. Het museum heeft een zeer indrukwekkende collectie, meer dan 14.000 stukken in de permanente collectie, met zelfs een aantal Hollandse design-stukken.

Hoewel het museum oorspronkelijk in 1926 werd geopend dankzij een donatie van ene Mrs. Joseph M. High, bestaat het huidige museum sinds 1983. Ter

zuidlijn en de oost-westlijn zijn de luchthaven, *mid- en downtown* en de belangrijke commerciële wijken Buckhead en Perimeter goed en snel te bereiken. En voor weinig.

OVERNACHTEN

Alle grote hotelketens zijn wel te vinden in Atlanta en het prijsniveau wordt deels bepaald door de koers van de dollar. Bijzonder is het Georgian Terrace hotel, in de beste zuidelijke traditie en gelegen recht tegenover het befaamde Fox Theatre. Niet goedkoop, maar wel de moeite waard. Hoewel de oude kern letterlijk is vergroot met een wel wat moderner, maar nog steeds indrukwekkende opbouw, kun je hier ronddwalen tussen het marmer, onder de prachtige plafonds en op de imposante trappartij. Op dezelfde trappen stond ter gelegenheid van de première in 1939 de volledige cast van

Gone with the Wind te stralen.

PRAKTISCH

Vanaf Schiphol vlieg je in iets meer dan negen uur rechtstreeks naar Hartsfield-Jackson Atlanta International Airport. Deze luchthaven is met een kleine negentig miljoen passagiers de drukste ter wereld en is de belangrijkste hub in het zuiden van de VS.

Atlanta is een goed alternatief voor Miami om op te vliegen. In plaats van naar Zuid-Frankrijk of Italië te rijden, al gauw een paar duizend kilometer in een vakantie, kun je ook rondtoeren in Georgia. Bezoek Nashville (248 mijl) of rij naar Savannah (ook 248 mijl) om door te rijden naar Key West. En rij langs de kust terug langs Tallahassee. Niet de meest gebruikelijke route voor Europeanen, maar een absolute aanrader.

NEEM NU een kennismakingsabonnement* op de **VERNIEUWDE OPZIJ**

5 NUMMERS
VOOR
€ 29,75

en ontvang een **DIGITALE TEGOEDBON** voor aankopen bij **BOL.COM** van € 10,-.

GA NAAR WWW.OPZIJ.NL
en klik op de aanbieding

De digitale tegoedbon kunt u op elk moment besteden bij elke aankoop bij Bol.com, u heeft keuze uit ruim 11 miljoen artikelen waaronder alle in Nederland verschijnende boeken. De digitale tegoedbon blijft drie jaar geldig. U ontvangt de digitale tegoedbon binnen twee werkdagen na ontvangst van uw betaling. U kunt uw tegoed ook aan een familielid, vriend of collega cadeau doen.

* Tenzij u tijdig schriftelijk opzegt wordt uw abonnement na afloop tot wederopzegging omgezet in een jaarabonnement.

‘Ik vind mezelf een FEMINIST 4.0’

Bram Bakker (1963) is schrijver, uitgever, staat in het theater en is de bekendste psychiater van Nederland. Hij schuwt niet om zijn mening te geven. Aan OPZIJ vertelt hij over de belangrijkste vrouwen in zijn leven. ‘Brand maar los.’

DE MOEDER

“Het is heel erg cliché: mijn moeder is met voorsprong de belangrijkste vrouw in mijn leven. Ik ben heel blij met mijn vriendin en hoop dat we nog lang samen blijven, maar mijn moeder valt niet te evenaren. Dat geldt voor elke man natuurlijk. We doen alsof alleen Italianen moederskindjes zijn, maar voor iedere man is de moeder belangrijk. Ik heb een theorie, die is niet wetenschappelijk onderzocht overigens: de meeste gekkigheid zit in de moeder-zoonrelatie. Tussen moeders en zoons knettert het 't hardst. Het is biologisch. De meerderheid van de mannen is hetero, maar met je moeder ga je niet naar bed. Die moederfiguur moet je omzetten in een andere vrouw, die dan voor jou de belangrijkste persoon in je leven wordt. Ervan uitgaande dat je hetero bent en een vaste relatie wilt, dan moet je je moeder vervangen. Dat lukt veel mannen niet. Veel mannen zoeken onbewust naar een vrouw die op hun moeder lijkt, als de relatie met hun moeder goed en prettig is. Omgekeerd gebeurt dat ook: als je een nare relatie hebt met je moeder dan ga je op zoek naar iemand die niet op je moeder lijkt. Mijn vriendin lijkt totaal niet

op mijn moeder trouwens, maar de relatie met mijn moeder is wel ok. Er zijn veel emoties tussen mijn moeder en mij, het is ingewikkeld. Dat komt doordat mijn moeder meer dan gemiddeld bepalend is geweest voor wie ik ben geworden. Ik lijk qua karakter veel op haar. Ze heeft me streng opgevoed: hard werken en niet zeuren. Ze leerde me kritisch te zijn, onafhankelijk en maatschappelijk geëngageerd. Ze heeft ook eigenschappen die ik minder waardeer of waar ik afstand probeer te nemen. Ik zal een voorbeeld geven: ze oordeelt redelijk makkelijk, ze vindt van een politicus van alles en dat is dan gebaseerd op wat ze had gelezen. In het begin was ik het er altijd blind mee eens, want als achtjarig ventje heeft je moeder altijd gelijk. Nu ben ik wat ouder en weet ik dat het ook belangrijk is om soms geen mening te hebben. In mijn werk bijvoorbeeld, mijn patiënten zitten niet altijd te wachten op wat ik van hen vind. Beroepsmatig moet ik niet te snel oordelen. Naarmate ik ouder word, vind ik gelijk hebben ook steeds minder interessant. De mensheid gaat er niet op vooruit door in zijn eigen gelijk te blijven hangen. Laat het gewoon rusten en kijk wat ons bindt.

“Mijn moeder leerde me dat zodra je iets ziet wat onrechtvaardig is, je opstaat en je je muil opentrekt. Als je echt iets vindt, dan moet je dat gewoon zeggen. Niet stilzwijgend toekijken, dat is mijn motto. Dat kan ook weleens tegen je werken, daar heb ik ruime ervaring mee. Recent heb ik geroepen dat ik het systeem met de zorgverzekeraars kut vind, een prachtig voorbeeld waarvan mensen zeggen: dat is zo, maar dat moet je niet zo zeggen.”

DE VRIENDIN

“Mijn vriendin is hoogleraar Klinische Psychologie. We hebben elkaar leren kennen toen we bij dezelfde hoogleraar ons proefschrift schreven. Toen mijn proefschrift af was, heb ik nooit meer iets aan wetenschap gedaan, zij is daarna juist onderzoek gaan doen. We hebben een gedeeld vertrekpunt, maar je zou kunnen zeggen dat zij mijn werk onderzoekt.

Mijn vriendin lijkt helemaal niet op mijn moeder. Dat verontwaardigde wat mijn moeder en ik hebben, dat je je overal druk over maakt, heeft zij niet. Ze heeft niet de behoefte om haar normen en waarden van de daken te schreeuwen. Dat is haar grote waarde voor mij. Ze is zo anders dan ik, daarmee heb ik een grote tegenkracht. We zijn echt tegenpolen.

Iedereen met een lange relatie, wij zijn twintig jaar samen, spiegelt zich aan de ander. Bij alles wat ik doe, vraag ik me af: hoe zou Bernet dit doen of wat vindt zij hiervan? Ik ken mijn normen en waarden, maar die van haar ken ik net zo goed. Het is een alternatief voor wat ik ook zou kunnen doen. Niet mijn geweten, dat is mijn moeder, maar een andere manier om ermee om te gaan is mijn vriendin.

We praten niet veel over werk, maar we zijn het niet oneens over hoe we ons werk doen. We hebben het veel over de kinderen, we hebben een zoon van veertien en een dochter van twaalf. We praten graag maar te weinig over cultuur. Onze hobby is film en theater, alleen is het nu zo'n hobby die met iemand anders wordt beoefend, want als je kinderen hebt past de een op hen en de ander gaat uit. Straks als onze dochter geen oppas meer nodig heeft, kunnen we ook samen weer weg en daar kijken we allebei ook naar uit.

Met ons gezin houden we erg van reizen. Als het vakantie is, dan zijn we weg. Altijd op wintersport, altijd een weekje naar een boerderij in Frankrijk en in de zomer een verre reis. Bali, Thailand, Amerika, Canada. Reizen is de manier om je werk even uit te zetten. Ons gezin komt dan echt tot bloei."

DE DOCHTER

"Ze is een heel geslaagd mengproduct van Bernet en mij. Luna houdt van mode, dat is echt haar ding, en kijkt daar heel ondernemend naar. Dat herken ik wel, ik denk dat ze dat van mij heeft. Ze is heel geïnteresseerd in emoties, ze is heel wijs voor haar leeftijd. Ze denkt goed na over dingen, dat heeft ze van mijn vriendin. Ze neemt er de tijd voor, dat vind ik heel leuk. Dan zit ze op haar kamer en dan gaat ze nadenken. Ik wil gewoon dat ze gelukkig wordt. Ik hoop dat we zo'n prettige relatie als nu houden, we zijn erg knuffelig.

Ik vind het vervelend om te denken dat het succesvol zijn van ouders hun kinderen niet helpt. Ik heb mijn ouders als springplank gebruikt. Wat moeten die kinderen van mij worden? De zoon van Johan Cruijff is bijvoorbeeld niet zo goed als zijn vader. Stel, een van onze kinderen wil wetenschapper worden, de kans dat ze net zo goed worden als hun moeder is niet zo groot, want zij is Champions League-wetenschap. Dan is het prima als je in de Eredivisie-wetenschap belandt, maar dan ben je nog niet zo goed als je moeder.

Als er iets is met mijn zoon of dochter, dan blijf ik hen bekijken als vader, niet als psychiater. Een huisarts stuurt zijn zieke kind ook naar een andere huisarts. Ik vraag nooit: hoe voel je je daarbij? *No way!*"

DE TEGENSPEELSTER

"Marjolijn van Kooten is het levende bewijs dat iemand die ooit een patiënt van je is geweest ook een vriend kan worden. We trekken veel op samen in ons theaterstuk, ze is mijn beste vriendin. En dat terwijl ik helemaal geen vriendinnenman ben, ik heb meer vriendschappen met mannen. Meisjes zijn meer voor seks.

Ik vind mezelf een feminist 4.0, ik vind het zo fijn om met vrouwen te werken. Vrouwen zijn veel inhoudelijker. Bij mannen speelt testosteron altijd als stoorzender op de achtergrond mee, ze zijn zo hanig. Vrouwen zijn veel verstandiger, denken langer na. Vrouwen zouden wel meer moeten zeggen wat ze echt vinden."

DE BEKENDE TANTE

"Tante Riek is inmiddels een zeventigplusser, ze is de enige zus van mijn vader. Ze is stedenbouwkundige. Ze heeft de Kop van Zuid ontwikkeld, de Erasmusbrug heeft zij bedacht, over de A2 heeft ze de Leidse Rijnwijk verbonden met de stad Utrecht en had een plan voor een 140 meter hoge kantoortoren in Utrecht – dat werd in de volksmond 'de piek van Riek' genoemd. Carrière technisch is tante Riek mijn idool. Ze is erg *out of the box*. Als iets niet lukte, zei ze altijd tegen zichzelf: Tom Poes verzin een list. Dat zinnetje heb ik nog steeds in mijn hoofd en dat gebruik ik ook. Ik zie haar overigens niet meer, mijn vader en zij zijn gebrouilleerd. Ze werkt nog steeds, ik denk dat ze werkt totdat ze dood gaat. Een fascinerende vrouw."

Bram met dochter Luna

DE VROUW

"De tragiek van het vrouw-zijn is dat moeders zo verstandig zijn. 'Ik doe wel een stapje terug met mijn carrière, want dat is beter voor de kinderen.' Misschien is dat wel beter voor de kinderen, maar voor de samenleving is dat zo jammer. Intelligente vrouwen die hun moederschap verkiezen boven hun maatschappelijke betrokkenheid. Waar ik echt zo boos over ben, is dat er in de Tweede Kamer maar een stuk of vijftig vrouwen zitten. Dat vind ik zo gênant. De helft moet gewoon vrouw zijn. Ook in het bedrijfsleven moet gewoon een norm komen. Die gasten die aan de top zitten met hun grote piemels, die gaan dat toch niet laten gebeuren. Het moet gewoon bij wet verplicht worden, het komt niet vanzelf goed. Stel, ik word gebeld om vanavond bij Pauw aan tafel te zitten over een bepaald thema, als ze me dan bellen om te zeggen dat ze voor een vrouw hebben gekozen omdat er anders alleen maar mannen aan tafel zitten dan zeg ik: gelijk heb je! Ik vind het zo belangrijk dat er vrouwen aan tafel zitten, er zijn nu gewoon te veel mannen op tv. Nog zoiets, mijn vriendin en ik hebben de opvoeding van

onze kinderen *fiftyfifty* verdeeld. Daar moet je elkaar dan aan houden. Als ze niet oplet, dan doet zij 55 en ik 45 procent. Vrouwen doen dat toch makkelijker, maar dat moet stoppen. In een relatie waarbij twee ouders werken zou het volgens mij zo moeten zijn dat je afspreekt: we doen het samen en we houden elkaar eraan. Dat werkt. In de praktijk moest ze me weleens terugfluiten en ik haar. Dat is goed, anders zou je een saaie relatie krijgen. Ik denk dat je elkaar scherp moet houden in een relatie. Haar carrière is even belangrijk als de mijne. Ik heb honderden jonge vrouwen met een baan en een kind gezien die een burn-out hadden. Ze maken allemaal dezelfde fout: ze gaan niet staan voor hun eigen behoeftes en noden. Als jij twee avonden per week nodig hebt om dronken te worden met een vriend of vrienden, we kunnen erover twisten of het gezond is, maar dan moet je dat doen. Zodra je dat niet meer doet, is het wachten op problemen. Het is of *fiftyfifty* of een van de ouders thuis. Het gaat anders altijd schuiven en de vrouw offert zich op. Het eindigt ermee dat jij onder je tennisleraar ligt en hij op z'n directiesecretaresse. Het gaat echt niet werken." ◉

'Het eindigt ermee dat jij op je tennisleraar ligt en hij op z'n directiesecretaresse'

Over de doden niets dan goeds.

Lekker LAMPIE

Dit is een Bulb, een USB-oplaadbare lamp ter grootte van een tennisbal. Een zaklamp, hanglamp en schemerlamp in een. Deze versie heeft een lus en hang je makkelijk op aan een tak, regenpijp of tentstok. Hij is oplaadbaar met een USB-kabel. Er bestaat ook een kleinere versie van voor aan je sleutelhanger en een met een zonnepaneel die ook door hulpdiensten gebruikt wordt.

Bulb, verkrijgbaar bij de outdoorspecialist voor €19,95

Waterproof LEZEN

Het is zomer en we hebben weer tijd om te lezen. In plaats van een paar kilo boeken meenemen in je koffer is een lichtgewicht e-reader erg handig. Dit exemplaar is waterproof en heeft 8gb geheugen, dat komt neer op zesduizend boeken.

Kobo Aura H2O €179,99

VOOR HET GOEDE DOEL

Christian Louboutin (die van de zwarte pumps met rode zool) ontwerpt elk jaar een tas voor het goede doel. Dit jaar heeft hij de Mexicaba-tas ontworpen in samenwerking met de Fundación Haciendas del Mundo Maya. Deze organisatie faciliteert en promoot het vakmanschap van de handwerkers in de Mexicaanse Yucatán Peninsula-regio. De tas heeft handgeweven katoenen panelen, kleurige borduurwerken en beschilderde houten kralen. Hij is in een gelimiteerde oplage te koop en elk verkochte tas draagt bij aan een beter leven voor de handwerkers die hem gemaakt hebben.

Mexicaba, verkrijgbaar bij Caesar Donna in Rotterdam

DORA POLENAAR (1914-2017)

Op 102-jarige leeftijd is verzetsstrijdster Dora Polenaar overleden. Dat heeft haar familie bekendgemaakt in een overlijdensbericht in Nieuw-Zeelandse media. Doortje was na de oorlog geëmigreerd naar Nieuw-Zeeland, ze overleed op 31 maart in een verzorgingstehuis. Doortje is op 10 juli 1914 geboren in Amsterdam. Ze is afgestudeerd als scheikundige en gebruikte deze kennis voor het maken van valse documenten voor Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog. Die konden daardoor ontkomen aan deportatie naar vernietigingskampen. Ook maakte ze nep voedselbonnen en regelde onderduikadressen voor Joodse families. Sal Breemer was haar toenmalige echtgenoot, hij was destijds de

leraar van Anne Frank. Anne kwam bij hen voor bijlessen over de vloer. Dora zei ooit dat ze slechts een schakel was in het verzet, maar dankzij haar werden vele Joden gered uit handen van de Duitsers. Met het uitbreken van de oorlog moesten de ouders en zussen van Polenaar onderduiken. Dora en Sal probeerden met een boot te vluchten naar Engeland, maar werden ontdekt en tegengehouden. Ze moest in Amsterdam blijven en richtte het Joods Montessori Lyceum waarvan ze de eerste rector werd. Het echtpaar werd door de Duitsers geadviseerd naar een veilige plek te gaan, maar dat bleek om een concentratiekamp te gaan. Ze konden er net aan ontkomen door te ontsnappen via een gat in een hek. Polenaar trouwde later opnieuw met Henk Suuring, ook een verzetsstrijder. In 1948 emigreerde het echtpaar naar Nieuw Zeeland.

UNTAMED TRAVELLING

Where the world can't find you...

Untamed Travelling is maatwerkspecialist in reizen naar Afrika, Azië, Noord-Amerika, Latijns-Amerika en Antarctica. Reist u met Untamed, dan kiest u voor hoge kwaliteit, uitgebreide kennis, persoonlijke service, kleinschalige accommodaties, professionele begeleiding en unieke reiservaringen.

Met grote regelmaat reizen we naar onze bestemmingen om de laatste veranderingen persoonlijk te beleven. Zo kunnen wij u informeren en adviseren vanuit onze eigen ervaringen en kennis. Al meer dan 16 jaar.

Untamed Travelling

+31 487-540367, info@untamedtravelling.com

